

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioan. Petri Maffei, Bergomatis, E Societate Iesv,
Historiarvm Indicarvm Libri XVI.**

Maffei, Giovanni Pietro

Antverpiae, 1605

De Iaponicis Rebus Epistolae, In Editione Veneta Praetermissae, Quarvm
Lectio Christiano Lectori mirificè placebit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11473

DE IAPONICIS

REBUS EPISTOLÆ, IN

EDITIONE VENETA PRAE-

TERMISSÆ, QVARVM LECTIO

CHRISTIANO LECTORI

mirificè placebit.

COSMVS TVRRIANVS
SOCIETATI IESV.

*Cosmus
quomodo
à Domi-
no ad So-
cietatem
vocatus.*

*Hispania
nova.*

*Vende-
naumi-
sula. Quae
incolarum
consue-
tudo.*

VANDO multa mihi per hos dies ac magna de Christo ex domestica Sociorum, qui et istis regnis huc veniunt, praesertim vero Francisci Xaverii consuetudine discere datum est, ut communicem vobiscum hanc animi mei laetitiam, Patres in Christo fratresque, brevibus enarrare constitui, quo pacto Dominus me suam in hanc Societatem vocavit. Antehac, tametsi propenso in religionem sui semper animo, multa me tamen variaeque cupiditates à proposito retardarunt. Anno redempti generis humani 1538, nescio quid ut quaererem, profectus ab Hispani, Cannarias primùm seu fortunatas, rum Diui Dominici, quam appellant, complures praeterea alias insulas petii, de quibus, quòd satis iam notae sunt, me nihil attinet scribere. Vidi etiam continentem, quam novam Hispaniam vocant, fertilitatis eximia: in qua, Dominicanorum & Franciscanorum opera, magnus Christianorum numerus cernitur. ibi quadriennio ferme per summam secularium rerum omnium abundantiam ac satietatem exacto, cum maius quiddam atque solidius quasi diuinans animus meus appereret, Kalendis Ianuariis, anni M. D. XLII, sex navium classem nactus, occidentem versus pergere intendi. cum quintum iam & quinquagesimum diem in alto, procul ab omni terrae conspectu, nauigassemus; ad insulas denique venimus multas numero, magnitudine perexiguas, loco depressas; quarum incolae, nudi, pisce tantum atque arborum foliis victitabant. hic dies octo substitimus. decimo inde die insulam conspeximus amoenissimam, frequentibus ac proceris admodum costam palmis: sed nos vehemens venti vis descensu prohibuit. post decem alios vel duodecim dies insulam tenuimus magnam, sed ab habitatoribus penè desertam, Vendenam nomine, cuius ambitus est 200 leucarum. in ea cum, quadragesimum circiter diem morati, neminem ex incolis vidissemus; ad extremum barbari nauigio ad nos accedebant, pacis petendae gratia sanguinem è pectore brachisque suo more mittentes. sed nostrarum perterriti strepitu bombardarum, ita repente

pentè in fugam vertere sese; nunquam, ut postea comparuerint, seminudi incedere, arboribus protectis ut dicuntur: pro scalis autè, arundinibus miræ proceritatis & crassitudinis. Inde cum ad septentrionem nauigaremus, vèto aduersante cursum ad meridiem auertimus, paruumq; in insulam descendimus, carne & oryza abundante. sesquiannum circiter ibi traduximus. incolæ sunt jaculandi peritissimi; venenatis vtuntur sagittis, quas ut inficiat, virulèras quasdam bestiolas, viridium instar lacertarum, enutritunt. Hinc, de nostris ad 400 amissis, pænè coacti discedere, contēdimus ad Malucū; quo in loco mora ferme biennii facta, quod classi nostræ nouam in Hispaniam reditus non patebat; de sacerdotum aliquot, virorumq; nobiliū comitū nostrorū sententia, cum Præfecto Lusitanorū, qui erat ibidem, transegitimus, ut nos in hæc Indiæ regiones adduceret. In eo itinere insulam attigimus, quæ dicitur Amboinus. ibi Xauerium reperi: cuius primo congressu in ipsius imitationem sum vehementer incensus, itaque repente eius vestigiis insticissem, nisi Episcopum Goæ prius inuisere decreuissem. quocirca meum illi animum aperire in præsentia superferendi. Goam inde peruentum est. ibi me statim ad Episcopum contuli, à quo exceptus liberaliter, & Ecclesiæ cuiusdam administrationi prapositus, in eo munere quinque circiter mensium spatio ita sum versatus, ut me graues interea ferè semper curæ cogitationesq; vexarent. quibus defatigato iam animo cum nullam planè requiem inuenirem, ad nostrum hoc diui Pauli Collegium veni, meq; in P. Nicolai, qui tum Collegio Rector præerat, familiaritatem dedi. ab eo cum genus vitæ disciplinamque Societatis domesticam cognouissem; valde mihi, præsertim auctoritate Xauerii iam ante permoto, res tota placuit: cumque me ex instituto Societatis idcirco tantisper à negotiis remouissem, ut mente quoad possem à sensibus auocata, omnem cogitationem in Dei beneficiis erga me perpendendis, & in exigèda præterita vitæ meæ ratione defigerem; tertio die postquam resum aggressus, ita me repente securum, & ab angoribus liberum vacuumque persensit; ut egomet ipse rei nouitatem mirarer, mihiq; posthac in Societate omnino viuèdū ac permanendū esse decernerem. Id contigit anno superiore, 13. Kal. Aprilis, quo ipso tempore Xauerii quoque magno opere me confirmavit aduentus; cum salutis meæ causa con-

*Episcopus
Goæ*

*Collegiū
D. Pauli*

Sultrò

sultò missus in hanc urbem à Domino videretur. vnde ille paulo post discedès, vt promòtori Comorini Christianos inuiseret, curà mihi reliquit, pueris domi quos alimus, priuatim quotidie; plebi autem in templo singulis dominicis diebus Christianæ rudimenta doctrinæ & diui Matthæi Euangelium exponendi. Intulit etiam sermonem de terra Iaponia, (cuius naturam & incolarum genus è libello quem separatim mittimus cognoscetis) & simul significauit esse sibi in animo, cum è Comorino redierit, in eam insulam proficisci, & me secum ducere. quod ego singularis beneficii loco à Domino accipio; & paratus, quocumque ille voluerit, sequi; id vnum laboro, ne in patrem totius consolationis Deum pro immensa eius in me benignitate ingratus reperiar. itaque Patres & Fratres in Christo mei, in gratiis agèdis, quæso, mihi succurrite, tum quòd me in hanc Societatem ascuerit, tum etiam quòd mihi Iaponicâ prouinciam destinauerit. Habemus in hoc Collegio adolescentem nomine Paulum, cui à sancta fide cognomen est inditum, natione Iaponium, multis ornamentis ingenii memorixque, sed præcipuè DEI vera notitia præditum. Sextus agitur mensis, ex quo Christianus est factus. bis duntaxat expositum à me sibi diui Matthæi Euangelium summa felicitate à primo capite ad extremum vsq; memoriter hausit. Nostra in Iaponè profectio in proximū Aprilem mensem paratur. Eam confidimus valde vtilem rei Christianæ futuram: eoque magis, quòd vetus opinio quasi quoddam oraculum percubuisse apud Iaponios dicitur, nouam se legè, multo quàm qua hodie vtuntur sanctiorem ac meliorem, aliquando accepturos. Sacrificiis vestris & preceationibus nos admodum commendamus in Domino. Goa, 8. Kal. Aprilis, 1549.

*Paulus à
sancta fi-
de.*

*Vetus opi-
nio Iapo-
norum.*

COSMVS TURRIANVS SOCIE-
TATI IESV GOAM.

QUOD vestro mihi subsidio vehementer est opus, vel ipsa me cogit necessitas, Patres Fratresq; mihi carissimi, vt vos de statu rerum Iaponicarum faciam certiores. Ac de tota quidem nostri itineris ratione, nec non de ipsius conditione prouinciæ, quantum initio per huiuslinguæ morum que notitiam licuit, quo anno ad hanc

hanc terram appulimus, Xauerius admodum fusè per scripsit. ex eo tempore Cangoximæ, quò primùm è nauì descēdimus, annum ferme cum aliquot eius loci neophytis cōmorati, ad urbem Firandum (quoniam Meaci per bellicos tumultus commerari non licuit) inde contendimus. Hic regulum Xauerius adire constituit, qui tum erat Amanguti: quæ vrbs in primis huius regionis ampla, centum leucas ultra Firandum est posita. ad eum habebamus à Goæ Præfecto & Episcopo litteras: & à Præfecto Malacæ, munera, manuchordiū & horologium: quibus in nauem impositis, cum Ioanne Ferdinando duobusque Iaponiis Amangutiū est profectus. eo munere delectatus admodum regulus, quòd huiusmodi res, tametsi exigui pretii, tamen ante id tempus nunquam in ea prouincia visæ, tum primùm proferebantur: publica statim per vicos edicta proposuit: placere sibi, non solum in ea ciuitate, verùm etiam in omnibus suæ ditionis oppidis legem Dei declarari palàm: eamq; cui-libet liberum esse sectari: eius legis præcones atque interpretes nulla ratione à quopiam lædi vel impediri. præterea gratificandi causa Xauerio eiusque comitibus monasterium, quo diuersarentur, attribuit. quò simul ac recepere sese, ingens ad eos repētē omnium ordinum concursus est factus: partim veritatis, partim rerum nouarum, partim etiam detrahendi studio. quo in extremo genere Bonzii maxime sunt. qui tametsi principio lætari nostro aduentu videbantur, tamen vehementer à nobis abhorreere cæperunt, ex quo Christiana lege prohiberi nefaria flagitia, quibus sunt turpissimè dediti, cognouerunt. Iaponiorū autē aptissima sunt ad capiendam ac retinendam IESU CHRISTI religionem ingenia, valent iudicio, rationem ducem libenter sequuntur, de salute animarum & Dei cultu sunt valde solliciti, & in communi consuetudine faciles. maximè verò se obseruant inuicè & honorant: sic prorsus, vt in aliqua regia instituti esse videantur. Maledictis absentes minimè carpūt, aleatores æquè ac fures capitali supplicio persequuntur. oblectationis causa vel armis (quibus admodum vtuntur bene) vel pangendis carminibus exercentur. atq; hæc optimatum studia sunt. Idololatriæ apud eos multa sunt genera. namq; alii simulacrum adorant, nomine Xacam. de quo illa præcipuè perhibetur: octies millies natū antequā à femina pareretur, atque eo tempore priusquam cōciperetur

*Firandum
vrbs.
Amangutiū
vrbs.*

*Firandē
suis regulā
edicta.*

*Iaponio-
rū laudes*

*Multa ge-
nera ido-
lolaria
& super-
stitionis.*

à matre, sanctimonie causa, ligna, aquam, & alia necessaria, hominibus ministrasse. alii simulacrum quod Amidam appellant; alii verò Solem venerantur ac Lunam: atq; omnino versantur in multis ac magnis erroribus: vt litterarū præsidio instructos ad hæc mendacia confutanda oporteat esse, qui è nostris in hanc prouinciam venerint. Harū præcipuè Bonzii superstitionum Antistites, cum autoritatum pecunie sibi conciliandæ causa, errore animos multitudinis imbuunt. Chirographa quædam habent venalia, quorum aliquod, è vita migrans, quicumque secum attulerit: huic nullum à dæmonibus fore periculum pollicentur, & quamquam huiusmodi chirographa carè admodum veniunt, tamen à plerisque ante mortem emuntur. Monent etiam populum, vt ipsorum exemplo ab omnium animalium esu (nisi quæ carent sanguine) abstineant. Et sanè Bōzii neque carne palam neque pisce vescuntur: regis videlicet metu, qui si id resciret, multatos pelleret monasterio: sed tamen clanculum comedunt. Iaponiorum elatiora sunt ingenia. armis maximè fidunt. ætatis annum 14 cum primum attigerunt, machæra præcinguntur: pugionem verò nunquam deponunt. arcu & sagittis peritissimè vtuntur: & reliquas nationes omnes, præ fortitudine sua, contemnunt. genus omne furti, capitali pœna pariter puniunt: aiunt enim, qui se à paruis non abstinuerit, eundem in magnis, oblata occasione, æquè facillè peccaturum. Heris in famulos, quilibet leui de causa vitæ necisque ius est: itaque serui eis diligentissimè ad nutum obediunt: capitèque demisso, manibus humi positis, dicta dominorum excipiunt. Sunt autem Iaponii dociles aded, facilèsque natura, adeoque ratione ducuntur: vt cum sæpenumero valde irati ad nos veniant: simulac demonstratum est iis animorum certum esse principium, interitum verò nullum: nec salutem prorsus ab vilo nisi ab vno rerum opifice sperandam: repenti idolorum oblitæ, quæ toto vitæ suæ tempore coluerunt, eadem hora velle se dicant fieri Christianos. neque verò per instantiam ab lege semel accepta desciscunt, quinimo plerique (& magnus iam neophytorum est numerus) ad omnia propter Deum quamuis aduersa ferenda parati mihi videntur. Quanta sit huius terræ amplitudo, quam idonea ad Catholicam in ea fidem serendam, cernitis Fratres. Ipsi quidem Iaponii in percontando ita sunt curiosi: vt ex quo

Iaponiorum studia

Iaponii dociles & ad bonum propensi.

Iaponii in percontando curiosi.

Xauc-

Xaverius in hanc urbem venit, (omnino quintus nunc, vel eo etiam amplius, agitur mentis) nulla dies effluxerit, quin ab hora matutina ad multam usque noctem vel Bonzii vel laici affuerint, varia in omni genere sciscitantes, ut illa: qui status est Dei? qui locus? oculis cur non cernitur? *Qu?* fieri potest ut animorum origo sit, mors nequaquam? *Qui-* bus ut satisfiat, magna prudentia ac dexteritate opus est: namque, prout res postulat, modò seuerè cum iis agendum, modò humiliter ac demissè, in primis autem patientia necessaria est. etenim Iaponii, ut sunt ingenio peracuti, & à nulla prorsus natione vel sapientia vel dignitate superari se putant: aduenas omnes, deprimendi causa, vultu etiam manibusque gesticulantes, illudunt. & sanè bona à prauis haud malè dijudicant: atque ob eam ipsam causam, Bonzios, etsi in speciem venerantur; tamè ob dissolutos eorum mores, intimis sensibus auersantur. Nunc Regulus nobis capum exstruendo Collegio per amplum assignauit. Nobis veram sui colendi amandique viam ac rationem Spiritus sanctus ostendat, quo ad eam beatitudinem, ad quam sumus conditi, peruenire aliquando possimus. Ex Iapone, ipso die festo diui Michaëlis, 3. Kal. Octobr. 1551.

EX EPISTOLA GASPARIS VILELÆ
AD SOCIETATEM IESV.

IAPONICA terra, quantum hucusque accepimus, pauper *Descri-*
est & frigidior Lusitania. regio montosa & niualis: gens *ptio ter-*
politata, nec à ratione abhorrens: hordeaceo vescitur pane. *ra Iapo-*
qui nobiles sunt, iis magnus habetur honos, quorù multi si *nica.*
rei familiaris premuntur angustia, natos praefocant iniecto
faucibus pede, mortemque anteferunt egestati. Olei, bury-
fi, casei, lactis, ouorum, sacchari, mellis, aceri valde laborat
inopia: croco, cinnamomo, pipere prorsus caret. Iam verò
hordeaceo furfure vtuntur pro sale, denique nulla ibi sa- *Adhor-*
lutaria corporibus medicamenta reperiuntur. En vobis, *tatio.*
fratres carissimi, cuiusmodi regionè tredecim vel quatuor-
decim petamus, sanè quàm alacres DEI benignitate: & si
magis laborandum sit, multo etiam alacriores futuri, ut
opera nostra Iaponiorum animæ, fratrum nostrorum, dam-
nati illius lupi eripiantur è faucibus. Nunc fratres quan-
do hæc vobis occasio datur: optata perficite, nec vos vllus
impediat

impediat timor, quo minus animabus iis opitulemini, quas Christus Iesus minimè sibi negligèdas putauit. Concurrite fratres ad has gentes adèd remotas ab agnitione procreatoris sui. Crucis in amplexum venite: strenuis patet militibus campus: vestri conatus erumpant: vestra à mari ad mare transmittat industria. Ad hæc noua sidera contemplanda, ad hæc noua regna accedite, vt ex his ad regnum tollamur æternum cum IESU CHRISTO, Cocino, 8. Kalen. Maij, 1554.

PETRVS ALCACEVA SOCIE-
TATI IESV IN LVSITANIAM.

G Oam veni, vbi commoror in præsentia, ex Iapone missus. & quoniam arbitrabar, cognito rerum Iaponensium statu, magnam vos lætitiã esse capturos: de iis aliquid cõstitui ad vos scribere: vt, cum in ea prouincia quanta sit rei bene gerendæ materies, qui motus animorum, quàm præstantia incolarum ingenia intellexeris, fratres vestros, qui peregrinantur ibidem, quamquam loci interuallo disinctos a vobis, spiritu nihilo minus cõiunctos assiduis precatiõibus esse vobis adiuuandos putetis. Anno à puerpera virgine 1552, 15. Kalen. Maias proficiscentem ex India Franciscum Xauerium, vt in oram Sinarum trajiceret, quò secum è patribus Balthasarem Gagum itemque è fratribus vnũ ducebat, secuti ego & frater Duarte à Sylua, vt peteremus Iaponem, Malacã venimus, quæ abest leucas 700 ab India. Ibi Xauerius, vt ad Sinas postea pergeret, substitit. nobis Iaponem versus 8. Id lunias proficiscẽtibus, itineris comes repentè, Xauerii iussu, Balthasar Gagus accessit. Cùm ad Sinas peruenissemus, peropportune paratam nauim inuenimus: quod eo iuuenti nobis accidit, quòd ea de re valde solliciti in itinere fueramus. Conscendimus igitur 4. Nonas Augusti, & duodecimo die ad Iaponè appulimus, inq; Cangoximã insulã, vbi Xauerius versatus antea fuerat, primo aduẽtu descendimus. ibi dierũ octo morã factã, ab Regulo valde benignè tractati, 11. Kal. Octobris perreximus ad Bũgi regnũ, quod appellatur: & decimo septimo die ad urbẽ Bungũ sanè quam aduersa & periculosa nauigatione peruenimus. ibi nobis edes hospitio datæ sunt iussu regis, quem postredie inuisimus; eique

*Socii Sina-
nas pro-
fecti.*

*Bũgi re-
gnum &
vrbis.*

eique ab India Prorege munera attulimus. quibus ille ma-
 gnopere delectatus, præter hospitium nobis terrestria quo-
 que & maritima lautia quotidie iussit præberi. Rex est sanè *Rex Būgū*
 potens, admodum que imperat latè. Cosmus Turrianus A- *potens &*
 mangutii erat eo tempore: qui simul ac Bungi nos esse co- *in Socios*
 gnouit, continuo Ioannem Ferdinandum Iaponicè do- *humanus*
 ctum misit ad nos. quò, & in mandatis, quæ habebamus à
 Prorege, exponendis, interpretis munere fungeretur, & a-
 liquid eadem opera de Christiana religione dissereret. is
 nobiscum in regiam cum venisset, in utroque genere sanè
 libenter est auditus ab rege. Summa eius orationis fuit:
 quòd Rex ipse Proregem Indiæ per litteras certiorē fecif-
 set, amicè in suo regno habitum iri ab se doctrinæ CHRI-
 STIANÆ magistros: idcirco nos ad eam exponendam in ea
 loca venisse, id quo melius & cōmodius fieret, esse nostris
 è presbyteris unum Amangutii, quicum nobis congregari &
 colloqui magnopere expediret: cum ut ab eo multa cogno-
 sceremus, tum etiam ut aliquam interea assequeremur Iapo-
 nica linguæ peritiā: certum ab Rege hominē eo ipso
 tempore mitti Amangutium inaudisse nos: petere & roga-
 re, ut vnā cum eo nos mitteret. Ad ea respondit rex, nec se
 ignorare, commorari Cosmum Turrianum Amangutii, &
 sibi dolere, quòd non, ut in ea vrbe, sic in suæ quoque di-
 ctionis oppidis essent neophyti Christiani: publicè se Chri-
 stianam in suo regno religionem, & nobis interpretandi,
 & sectandi cuiuslibet potestatem esse facturum: atque eius
 rei auctoritatem verbis iisdem, quibus Amangutiana foret
 edita, conscripturū: quam in ædium nostrarum ianua pa-
 lam propositam haberemus. Cum hoc responso dimissi, O- *Quid fa-*
 ctobri mense, anno 1552, contendimus Amangutium. vbi *ctū à So-*
 & à Cosmo Turriano & ab vniuerso cœtu Christianorum *cis Amā-*
 singulari cum lætitia & caritate excepti, diem natalem *gutij.*
 egimus Domini, solemnique sacrificio interfuimus, etsi
 non optima symphonia, magno tamen cum gaudio Chri-
 stianorum: duo deinde patres tria singuli missæ sacrificia
 peregerunt. totamque rationem eius mysterii populo de-
 clararūt. Hic, cum in consilium ventum esset de rebus ad
 eam ecclesiam necessariis, placitum est patribus me Goam *Rex Būgū*
 reuerti. Abeuntem pridie Non. Feb. anni 1553 Balthasar *scribit ad*
 Gagus & Ioannes Ferdināus Bungū vsque sunt profecu- *Proregē*
 ti. Būgi rege salutato, monitoq; de meo in Indiam reditu, *India.*
 ad

ad Proregem vt scriberet, si quid veller: ipse cum alia tum illud præcipue scripsit: studium suum patribus, qui apud se essent, non defuturum: interim se Baltharis Gagi præsentia valde lætari: Lusitaniæ regis causa omnia cuperet: mitti ad se præcones Euangelii, vt de suis quamplurimi fierent Christiani, vehementer optare. Ego cum iis litteris confestim discessi Firandum, quod abest Bungo leucas circiter 60. totoq; eo itinere, Iaponici sermonis ignarus, nutu ac significatione pro lingua sum vti coactus. ex quo iudicare poteritis, quam mihi patientia fuerit necessaria.

Biduo post meum Bungo discessum, Balthasar Gagus, & Ioannes Ferdinandus, qui remanserant, magnum adiere discrimen. etenim luce quæ cinerum diem est consecuta, patefacta principum trium aduersus regem coniuratione, vehementer commota ciuitas erat in armis. Tum neophyti quidam ex oppidanis Balthasarem monere, vt adibus consuleret suis: vrbi namque imminere direptionem & incendium. Balthasar autem animaduerso regis ipsius periculo ac metu, Ioanem misit in regiam, vt si quo modo regem alloqui posset, eius animum confirmaret, Deumque futurum ei propitiu vel ob id ipsum promitteret, quod ille suorum conuersionis aded cupidus esset. Ioannes etsi regiam offendit nobilitate refertam: tamen Deo volente paruit ei ad regem aditus, qui ipsius verbis admodum recreatus, vt Deo commendaretur a nobis valde suppliciter petiit. nostri cum vrbs compita cernerent armatorum cateruis horrentia, domesticis finibus continere sese Deoq; committere statuerunt: nec ita multo post è coniuratis tres titulis honorum illustres, vna cum ipsorum liberis, vxoribus, propinquis, aliisque compluribus occiduntur, & statim domibus eorum ignis injicitur. qui late aded peruagatus est, vt priuata partim virorum nobilium, partim mercatorum, ad 300 ædificia comprehenderet. qua ipsa in vrbs regione cum esset nostrorum hospitium, de sarcinis ornatuq; facto plane iam desperauerat Gagus: verum in medio incendio ades, Dei benignitate, illæsa atque incolumes permansere. eadem noctemisit rex, qui Balthasari nuntiaret, facile iudicare se quantus eo die ipsius labor fuisset, putare etiã sarcinas absumptas incendio. sed bono esset animo, restitutum se omnia. etenim valde prospere debellatum esse. gratias egit Balthasar, iussitque regi renuntiare, nostra omnia

*Gagus dis-
crimē Re-
gi Bungo
& Sociis
intenta-
sum.*

*Rex pe-
tit Socio-
rum pre-
cibus Deo
commen-
dars.*

integra superesse. tertio deinde, vel quarto post die regem inuilit ipse, habuitque sermonem tempori congruentem. Huiusmodi omnia incommoda, fratres mihi carissimi, multasque præterea Bonziorum iniurias (qui sacerdotes Iaponiorum sunt, homines miræ perversitatis ac pertinaciæ) tolerare sanè operæ pretiū est. is animarum fructus, ea neophytorum constantia, id ingenium cernitur. ex iis vnus tanto studio rerū diuinarum exarsit: vt nulla in domo vicinitatis suæ non aliquem fecerit Christianum, & alios præterea complures vehementer commouerit.

*Ardor
neophyti.*

Quidam ægrotanti filio implorabat à Balthasare medicinam: cui Balthasar, animæ se medicinam, si vellet, ait esse facturum. ille domum discessit: nec ea de re filiū appellauit: & filius, quamquā auditis fidei sacrosanctæ mysteriis idcirco nihilo magis immutatus, interiit. Pater fusus in lacrymas venit ad nostros. Tum Balthasar: & quidem est, inquit, cur plores, quoniam tua culpa negligentiaque damnatus filius tuus descendit ad inferos. qua re tanto ille simul pudore ac dolore permotus est: vt confesum vxorem & filiam, Christianæ doctrinæ iam rudimentis imbutas, ad Baptismum adduxerit. Deinde cū filia eūdem in morbum, ex quo frater perierat, incidisset: patri, si fidem haberet, exitum Balthasar promisit felicem, & quidem ea postridie repente conualuit. Christianus alius Balthasarem rogauit, vt domum suam, quæ leucam vnam distabat ab oppido, sese conferret. quò cū venisset, Christiani sunt facti 30. Dominus autem noster in hac terra pro rei necessitate diuinam baptismi vim miraculis multis illustrat. Non procul Bungo complures per baptismum expiati cū essent: vnus ex iis cæcus, 13 natus annos, simul ac baptizatus est, integrum oculorum lumen recepit. quæ res neophytorum animos magnopere confirmauit.

*Balthasar
Gagus.*

*Exemplū
fidei.*

*Triginta
conuersi.*

Miraculum.

Faber ferrarius quidam neophytus tanto Domini flagrat amore, vt in contertendis ad eundem aliis laboret assidue. is vt quemque permouit, continuo domum nostram adducit. Cum Iaponij magna gratulatione quædam solēna celebrarent: cum folibus & carbone contulit eò sese querentibus cur tali die opus faceret: Vos quidem insantis, inquit, ego verò me iam legi conditoris omnium rerū addixi: hanc autem operam do Patrum Lusitanorum edificatio.

*Fabri
ferrarij
ardens
pietas.*

cio. eodem tempore alij quoque, licet huiusmodi artium ignari, honesti homines, vt Iaponicis superstitionibus aliqua ratione detraherent, vel nostris ædibus extruendis vel alijs occupationibus sese de industria exercebant.

Domus autem nostra ædificari cœpta est in area, quam rex attribuit nobis hoc anno pridie Idus Jun. loco valde bono: vbi Gagus omnibus cum neophytis & Lusitanis duobus, qui tum fortè aderant, die festo Diuæ Mariæ Magdalænæ, sub vesperam crucis admodum excelsa trophæa defixit linteatus, cum psalmodia, quod crucis officium appellant: neophytis magnâ pietatem præse ferentibus; quorum, in vrbe & in agro, 600 vel 700 est numerus, & augetur in dies. magna verò eorum constantia est, magna animi firmitas. Tribus maximè captionibus animos Iaponiorum fallere diabolus consuevit: quas omnes iam superauere neophyti. quarum prima illa est: quid fiat in altero sæculo, quis nouit? quis vnquam ex eo reuersus est? Altera: leges Iaponiorû, cum traditæ à sanctis viris tanto iâ tempore manserint: ne nunc quidem esse antiquandas; tertia, Dei legem seram esse iam, quandoquidem ante annos ter mille perlata non est. Verùm hi cauillorum nodi, miserante Domino, dissoluuntur: & quando tanta in nos principum & regis ipsius animi propensio ostenditur: valde futurum speramus, vt optimè res in hoc regno procedat.

*Crucis
trophæa
defixa.
Septin-
genti cõ-
uersi.
Trifarîã
demonõ Ia-
ponios
oppugnat*

*Amagn-
tiorû
pistas.*

Amangutij cum essem, qua in vrbe Christiani permulti visuntur, tantam eorum probitatem cognoui, quantam verbis vix exequi possum. Lusitanos omnes fratrum numerant loco: populares autem suos eatenus diligunt, vt ex erroribus in viam rectam adducant: eaque in re sanè vehementer laborant. quod in hac terra eo mirabilius est, quòd eadem interdum in domo, paterfamiliàs aliam, aliam mater, aliam filij superstitionis sectam sequuntur: nec tamen laborant, vt in suam se inuicem hæresim pertrahant. qui verò facti sunt Christiani, quam bono seruiant Domino, vel pelliciendis ad eiusdem cultum & obsequium alijs, studiosè testantur.

Natalibus autem Domini feriis, de quibus, paulo antè memini, nocte, quidquid à sacrificiis otij superfuit, in sermonibus diuinis audiendis posuere: alternis Ioanne Ferdinando & puero Christiano, qui nostras didicit litte-
ras,

ras, pia quædam scripta recitantibus. lectio si quando intermittebatur, vt de rebus diuinis disputaretur, continuò postulabant. A nocturnis sacrificiis domum reuersi, manè rursus ad diurna venerunt. ô prædicandam Dei bonitatē: qui corda vsque adeò rigida tam suauiter flectit. etenim Iaponij ferè omnes, nisi qui Christiani iam sunt, superbia vitio vehementer laborant. Rumorem Bonzij dissipauerant, idcirco Iaponis fieri Christianos, ne in idola eleemosinas erogarent. id vbi rescuere neophyti, nos conuenere, petentes: vt, quoniã nos nõ acciperemus pecuniã, constitueretur scriniũ stipi condendã, quæ ab se in pauperũ subsidia conferretur. Eorundem, aliquoties, cum ipsimet præberent egentibus epulum inspectante me, caritas mihi miraculo fuit. Monumentum etiam locumque sepeliendis Christianorum corporibus, perquam eleganti opere construxere. In funeribus autem, ad efferendum cadauer honestissimus quisque deligitur. huiusmodi quippe misericordiã muneribus obeundis magnopere delectantur. Nostri cum in aliam fortè migrassent domum: & in priori quærentibus eos permultis, vicini, Lusitanos reuersos in patriã mentirentur: cumque ob eam rem (vt in ciuitate perampla) complures euangelio fraudarentur: eorum vterque circa meridiem in foro medio repente comparuit. orationem, Gagi mandato, Ioannes habuit ad tempus paratam. Ex eo die nouus deinceps ad illos hominum concursus est factus. Christianus quidam paralyti duorum triumve mensũ spatium laborauerat. is magicis artibus (de gentis more) dum à propinquis curatur: etiã mutus efficitur. cuius casum miseratus amicus itẽ Christianus, cælestis aqua lauacri, quam sumpterat domi nostræ, conspergit hominem. ille surrexit statim, & locutus est, nostrosque conuenit. Hisce atque aliis huiusmodi remediis Christianam rem in hac terra Dominus pro sua bonitate sustentat. cui gratiã agendæ sunt eo magis, quo maior est cum Iaponiorum cæcitas omnium, tum præcipuè Bonziorum. quorum aliqui in montem, ad fanum quoddam idolorum, ad piacula per inediam expianda sese recipiunt. Martyrum verò dæmonis iniri summa vix potest. Simulacrum est excelsa admodum in arce positum. ex eo loco in honorẽ idoli semet Iaponij præcipitantes intereunt: ij post mortem vulgò sancti existimantur. Alij, cum magnam vim coëgere pecuniã, conscen-

*Figura ex-
tum Bon-
ziorum.*

*Miracu-
lum de
paralyti-
co Conu-
to.*

*Bonziorũ
& Iapo-
niorum
aliorum
supersti-
tiones.*

conscendunt nauiculam, alio que sese committunt. deinde
 nauis alueo de industria perforato, merguntur. atque hoc
 mortis genere, miseri, certam consequi se beatitudinē pu-
 tant. Persuasit etiam huic genti diabolus, rem valde hono-
 rificam esse, mortem sibi vltro consciscere. Quocirca dam-
 nati capitis optimates, si ministerio carnificis ipsimet an-
 teuertunt, magnam sui nominis famam, magnam verò
 affinibus gloriam ac decus relinquunt. contra, si exspe-
 ctant dum sibi manus ab aliis inferantur. Qui regnum ob-
 tinet Meaci, quisquis ille sit, ferme pro sancto colitur, &
 nunquam pedibus calcatur solum. Aquæ vas attulit Meaco
 nescio quis, cum Xaverius in Iapone esset, qua regis ablu-
 tos pedes dicebat fuisse. ea aqua Iaponij religionis causa
 caput aspergebant: Xaveriumque idem vt faceret horra-
 bantur. Totam insulam ferunt in quatuor & sexaginta pro-
 uincias esse diuisam. in iis delubrorum extare millia 17. In
 Regia Meaci omnis generis idola visuntur. quibus noctur-
 næ per vices mandantur excubiæ, (anima simulacri illam ag-
 gere vigiliam creditur) quod si fortè rex ea nocte sese mi-
 nus habuit commodè, simulacrum è regia fustibus male
 multatum exterminant spatio centum dierum, quibus de-
 mum exactis, ab exilio reuocant. Huius generis innume-
 rabilia sunt in Iapone portenta. verum hæc tenebras
 omnes Euangelij lux, Domino volente, dispellet. Amangu-
 tianorum ecclesia plus 1000 & 500 conficit Christianos.
 Bungense regnum 600 vel 700, qua tota ditioe quo-
 niam Euangelizare per diplomata regia, quorum exem-
 plum ad vos mittimus, licet: regnum vniuersum in Christi
 fidem citò venturum esse confidimus. Firandi, quod op-
 pidum octo dierum itinere distat ab vrbe Bungo, neophyti
 numerantur 200, qui pastorem vehementer desiderant. cū
 illac iter faceret, dies quindecim moratus Balthasar Ga-
 gus, multos ad Christi religionem in iis tres principes ciui-
 tatis adduxit, Firandi regulus valde amicus est Lusitanis,
 scripsitque in Indiam ad Proregem Christianos presbyte-
 ros in sua terra sese expetere. cū eum ego aliquoties con-
 uenisssem, affirmavit mihi, animo se panè Christianum esse.
 Cāgoximæ, quæ prima vrbs Xaverium excepit, quingē-
 torum neophytorum est grex, & quidem, cū ea transiret,
 magistro carentium. itaque per operario rum inopiam stat,
 quo minùs nomen omne Iaponium Christiana sacra susci-
 piat.

*Rex Mea-
 ci quan-
 to opere co-
 latur.*

*Insula
 Iaponica
 provin-
 cias esse
 64.*

*Nume-
 rus con-
 uersorū
 Aman-
 guci, in
 regno
 Bungi,
 Firandi
 & Can-
 goxime.*

piat. Vos, quando tam præclarum opus cernitis inchoatū, Dominum obsecrate, vt vos in hanc mittat prouinciam; etenim omnium quotquot in vniuersa barbaria vidi populorum, cum nullo prorsus, quàm cum Iaponio melius opera ponitur. Ego 15. Kal. Nouembris anni 1553 inde discessi. cū ad Sinarum littus appulisset, & de Xauerio certi aliquid nosse magnopere cuperem: 4. Non. Decembris anni 1552 eum è vita migrasse cognoui. Reputabitis ipsi quàm grauitè ea res me perculerit. veruntamen ipsius me commodo consolabar. O prædicanda quæ per hunc seruum Dominus gessit: sed ego illa silentio nimirum idcirco prætereo, quòd indignum me, qui narrem, existimo. Eadem in insula, in qua ipse diem suum obiit, (ea confragosa est admodum ac sterilis) ego diebus septem octòve substiti: vidi etiam sepulchrum, ex quo cadauer eius extractum est. Illius industriam, patientiam, alacritatem in laboribus, Dominus noster omnibus nobis impertiat. Hæc ad vos de rebus Iaponicis eo scripsi: vt interea dum in partem laborum venitis, operarios, qui in ea insula versantur, vestra precatione adiuuetis: obtestor etiam vos, fratres mihi carissimi, vt vestris in sacrificiis precibusque mei memores sitis. Goa, 1554.

De morte & sepultura Xauerij.

MELCHIOR NVNNES SOCIETATI
IESV IN LVSTITANIAM.

Mense Maio anni post Christum natum 1554, cū in Iaponem Goa discederem, scripsi ad vos de obitu Francisci Xauerij: & simul hæc prouinciæ quantopere Societatis nostræ subsidiis indigeret: & quibus adductis rationibus ego protectionem Iaponicam suscepissem, exposui. Epistolam Cocini reliqui Francisco Peresio, vt is eam ad vos perferendam curaret. Nunc ea, quæ sunt deinceps consequuta, narrabo: vt quoniam nos vnus omnes amor vnum efficit corpus in Christo, idem pariter omnes in eodem spiritu sentiamus: &, vt ait Apostolus, si patitur vnum membrum, compatiantur & reliqua: si gaudet vnum, reliqua membra congaudeant. A Cocino Malacam versus profecti, ventis aduersis ac tempestatibus primum, deinde etiam aquæ & comæatus inopia oppressi, crucem aliqua ex parte cepimus experiri. quanquam in horum difficultatibus nihil molestius, quam more dispendia, fereba-

Profectio Melchioris à Cocino Malacam.

ferebamus, verentes, ne exclusi temporibus, nequaquam hoc anno in Iaponem nauigare possemus. Spes enim (vt inquit sapiens) quæ differtur, affligit animam: & desiderium, ni compleatur, excruciat. Inter nauigandum occupationes Dei benignitate non defuere: concionando, confessionibus audiendis, litanis præterea concinendis, diuinæ rei citra consecrationem faciendæ operam dedimus. Exponebatur etiam Christiana doctrina quotidie, & ex Actis Apostolorum aliquid legebatur, vt ipsorum exemplis animaremur ad ea quæ impendere videbantur ferenda. Malacam vt ventum est: dum naus ægre paratur, qua in Iaponem vehamur: idonea ad nauigandum tempestas effluxit. Quo circa exarmato nauigio, ibidem hyemare coacti, etsi dolorem animo cepimus, in diuina prouidentia nihilo minùs acquieuius.

*Ferdinã-
dus Men-
dozius.*

Multum in hac terra Ferdinãdus Mendozius frater noster (quem Prorex Indiæ ad quendam ex Iaponiis Regibus in primis potentem cum armis pretiosis aliisque admodum magnificis muneribus mittit) exemplo vitæ ac virtutis ædificat, incolis notus, nimirum apud quos olim, dum in seculo versaretur, diues in primis ac beatus est habitus. Nunc eum vident omnia, quo meliori pareat Domino, reliquisse; qui que antea conuiuari apparatus & opiparè solitus fuerat, eum nunc leuidensâ attrita ac lacerandum, ostiatim eleemosynas emendicantem aspiciunt: inque hospitali domo ministrantem ægrotis, qui, vt eos vel inuiseret, quondam adduci nulla ratione potuisset. Hac intuentes, mirantur videlicet, & incipiunt credere maius aliquid post mortem superesse, atque etiam reperiri in hac vita, qui inopiam diuitiis, honoribus ignominias, austeritatem vitæ laboremque deliciis anteponant, qui mundum vnâ cum omnibus eius vanitatibus crucifigant, vt Christo nudo eidemque crucifixo deseruiant. Hac illi pictura, quippe quæ spirat viuitque, vehementiùs multo, quam subtilibus, quas minimè capiunt, theologorû argumentationibus, permouentur.

Nos, Deo volente, Aprilis mensis initio insequentis anni 1555 Malaca Iaponem versus proficiscemur. nauigium nobis, quo Bungum vsque deferamur, Antonius Noronia regij præsidij præfectus attribuit. Bungi Balthasar Gagus commoratur hoc tempore: ex ea vrbe ad omnium illarum

rum nationum conuersionem aditus patet. Rex ipse Bungi sanè quàm dicitur esse ad Christiana sacra propensus, sed oprimatum in se conuersionem timet, itaque expectat, dum ex iis aliqui baptizentur. Vos apud Dominum fratres, precibus enitimini, vt gratiæ suæ res huius cordi Regis instillet, quo Christi nomen palàm non dubitet profiteri. Profectò enim ad religionem insula tota disseminandam, ea res momenti plurimum afferet. Nobis, ij qui in Iapone factunt, ad cetera multa pericula, insectationes, calumnias Bonziorum, qui sacerdotes insulæ sunt: magnam præterea famem, ac sitim, frigusque denuntiant. Veruntamen æterna Dei bonitas facit, vt famem eam sitimque, & vexationes, inferni cruciatibus æquo animo præferamus, parati, oppositu corporis, tela, quæ ab inimicis in animam contorquentur, excipere: quæ magis magisque corporis ipsius afflictionibus & laboribus roboratur. quippe quæ, falsa testimonia, famem, sitimque, & fatigationes, quæ in carne patitur, cum felle, & aceto, clauis, spinis, & ignominiiis Christi conferens Redemptoris, gloriari discit in cruce, in fame saturatur, inebriatur in siti, in contumeliis & iniuriis triumphat, intelligens animæ salutem, animæ iactura parandam. itaque in morte vitam, in laboribus requiem, in infamia decus, in cruce gloriam, in probis bonæ conscientie testimonium, in mœnore denique lætitiâ reperit.

Christiana res Dei benignitate quàm feliciter administratur in India, Sociorum, qui que Goæ qui que ceteris in præsidis Malucæ versantur, litteris cognoscetis. Ex insulis Mauro & Amboino accepimus litteras, earum summam ad vos mitto, & simul formam Sinensium rerum descriptam: quo intelligatis, quàm miseranda res sit, ingenii natura tam bonis, ea que supra naturam sunt, in edificata non esse: nec sanctissimam Christi fidem plantis insitam iis, in quibus, vt videretur, adeò cresceret. Granum frumenti ipso in aditu Sinarum mortuum est, & cecidit, fratres, noster nempe Xauerius: nimirum, si ad metendum accesserimus, spicas ex eo vberes, volente Domino, colligemus. Malaca, Pridie Non. Decemb. 1554.

ARIAS

Rex Būgi ad fidem propensus.

Sociorum animi ad crucem ferendam parati.

ARIAS BLANDONIVS SOCIETATI I.
SV GRATIAM ET AMOREM DOMINI, &c.

DE rebus iis, quæ per homines nostræ Societatis in hac terra geruntur à Domino, binas deinceps ad vos literas dedimus. quarum alteras longiores, naus, cui Ægidius Ferdinandus Caruallius præerat, tempestate rejecta, ad nos retulit: alteras autem breuiiores anno superiore conscriptas, quia fieri item potest, vt non acceperitis: nunc Melchior Nunes præcipua quædam ad gloriam Dei mihi mandauit vt scriberem ad vos: nam cetera cognosceris è Sociorum litteris, qui in hisce regionibus peregrinantur.

*Mors
Melchioris
Morale
valis.*

*Balthasar &
Alexius
Diazij.*

Ac de Melchior Morale primùm: is cum à Ceilanis insula, vbi rei Christianæ aliquandiu pro virili parte operam nauauerat, æger huc sese recepisset: paucis diebus, fratrum, quos tantopere diligebat in Domino, cinctus corona, IESV nomen semper habens in ore, lætissimo animo excessit è vita. Inde post duos circiter menses Balthasar, & Alexius Diazij nauibus huc è Lusitania delati, ingenti nos gaudio perfuderunt. Sub idem tempus etiã Melchior aduenit Bazaino, cuius aspectu valde recreati sumus in Domino, statimque cõsuetas Gasparis munia obire institit: ea erãt, dominicis festisque diebus manè, Martis & Lunæ vespere concionari in ædibus confraternitatum, quas vocant IESV, & vndecim millium virginum: diebus Mercurij in ædibus misericordiæ, nec non diebus Veneris vespere de pœnitentia disputare; posthæc ad Socios aliquot inuisendos profectus est variis locis commorantes: Franciscum Peresum in oppido Cocini, leucas ab hac vrbe centum: Nicolaum Colani leucas 100 & 20. vbi cum esset, ex nautis, qui è Peguensi ora veniebant, de obitu Francisci Xauerij, de quæ iis, quæ deinceps sunt consequuta, cognouit. de quibus omnibus est, fratres mihi carissimi, cur ingentes Domino gratias agamus, & in sancta voluntate ipsius acquiescamus. Nunc ea, quæ sunt mihi hac ipsa de re comperta, narrabo. Xauerius Goam cum ex Iapone venisset, ad Sinas proficisci constituit. nactus itaque opportunitatem legati, qui ad Sinarum Regem à Prorege Indiæ mittebatur, cui commendatus ab eodem Prorege diligenter fuerat, nauem vnã cum eo conscendit. Malacam vt vêtum est, quæ leucas distat Goa 700, profectionis obstacula cœpit offendere. nam legato, qui

*Xauerij
consilij
ad Sinas
proficis-
cendi.*

naui

nauis erat magister idem ac dominus, cui vni secundum
 Deum Xauerius maximè confidebat, quòd per occasionem
 legationis eius, interiora prouinciæ (quod vnum cupiebat)
 penetrare sese facilè putabat posse, Malacæ repenti sub-
 sistere necesse fuit. Xauerius, tametsi præter nauas destitu-
 tus ab omnibus, vno tantùm amore IESV CHRISTI ductus,
 cuius causa multa perpeti incommoda vehementer opta-
 bat, nullo prorsus itineris vel comite vel ministro, nihilo-
 minus eadem nauì profectus, insulam portui Sinarum, qui
 dicitur Cantonius, proximam tenuit. Vbi dum moram ne-
 cessariò ducit, (aditus enim in id regnum non est aduenis,
 quibus, & si quis eos è prouincialibus introduxerit, graues
 pœnæ sunt legibus cõstitutæ) interea cù barbaro mercato-
 re, vt se in Cantonis urbem intromittat, magna piperis vi,
 quod ibi valde æstimatur carè, paciscitur: mercator eius rei
 causa paulo pòst se reuersurum esse promittit. Verùm Do-
 mino, qui videlicet aliud constituerat, eo ipso tempore pla-
 citum est, vt Xauerius in febri, qua paucis diebus est con-
 fectus, incideret. Fortè negotiabantur per eos dies ibidem
 aliquot è Lusitania mercatores: quorum nonnulli Xaueriũ
 ob ipsius vitæ integritatem atque doctrinam magnopere
 diligebant. ii mortuum vestimentis, ita vt erat, indurum,
 terræ calcique viuæ mandarunt eo consilio, vt cùm primũ
 cadauer consumptum foret, ossa effoderent, in Indiamque
 deueherent. Itaque simul ac maturum iis visum est, rem
 aggressi, & corpus planè integrum, & ipsa vestimenta, nulla
 prorsus ex parte labefactata, reperiunt. Obstupefacti rei mi-
 raculo: de re tota inter sese deliberant. incerti quid age-
 rent, quòd & profectiois iam aderat dies: & corpus in bar-
 bara terra tamque remota deserere, indigna res videbatur:
 decernunt, si malè non oleat, vnà secum auerere: sin minus,
 relinquere. vnus tamen ex iis, qui Xauerii cõsuetudine plu-
 rimũ aditus, cum præcipuo quodam amore prosequen-
 tur, omnino auferre statuerat: deinde ad sepulchrum vni-
 uersi conueniunt, corpus inspicunt, nec solũ omnis tabis-
 cipers inueniunt, verùm etiam suauiter admodum fra-
 grans. Tum verò in eadem viuæ calcis arca reconditũ cor-
 pus in nauim imponitur. nec dubitant, quin calcis acrimo-
 nia ac vi paulatim carne cõsumpta, nuda, quod ante puta-
 uerant, ossa remaneant. Malacam delatum, prodeuntibus
 obuiam cum solemnì pompa oppidanis, apud quos magna
 Xauerii

*Ad Sinas
 non patet
 aditus
 exteris.*

*Xaueri
 febris cõ-
 fectus*

*Quomo-
 do desun-
 dit Xau-
 eri corpus
 sepulchrum
 & mira-
 biliter cõ-
 seruatũ,
 ac trans-
 latũ suo*

Xauerii nomen erat in gratia, excipitur: ibique torsus huiusmodi tandiu mansit, quoad vnus e Sociis, quem Melchior ad ipsum Xauerium inuestigandum, & Socios inuisendos, qui sunt in Iapone, dimiserat, superuenit: is humo extractum, perinde integrum, atque erat ab initio, offendit, & in alia repositum arca, quam Didacus Pereria (legati nomen est eius, quicum profectum Goa Xauerium supra docuimus) faciendam, & Damasceno serico subsuendam, exortusus autem aureo textili conuestiendam curauerat: secum in heremitorium, vbi diuersabatur, abstulit, habuitque apud se, donec eodē Petrus Alcaceua deuenit, quē Cosmus Turrianus cū mandatis ex Iapone dimiserat. Horum vterque, simulac nauigandi se dedit occasio, secum in nauim impositum asportarunt. Nos ad eam diem Goę, quod naues Malaca nondum aduenerant, non plus, quā mortuū sciebamus. quæ primę adfuere, ex iis cognitum est, corpus Malaca deferri. Cocinū simulatq; oneraria tenuit, qua uehebatur: statim actuario Goam ad nos nauarchus præueniēs, reuertit: & simul nauim e multis ereptam periculis illius ope fuisse narravit. Cognita re, Melchior confestim ad Proregē accessit, ab eoque petiit biremem, vt aduerso vento tardius nauiganti occurreret onerarię, & corpus auferret. Enimvero id ægre pati nauarchus, & obsecrare, ne, quando iam propē ad finem itineris ventum esset, nauim nudaret adeo salutari certoque præsidio. Sed tanta fuit cū Melchioris, tum Sociorum videndi cupiditas, vt nihilominus mari sese non dubitavit committere, Sociis tribus, pueris a catechesi quatuor secum assumptis, & Lusitano quodam, qui in Iapone, dum negotiaretur antea, cum Xauerio familiariter vixerat. conscendit igitur à Prorege monitus, vt eū primū rediens appropinquaret ad oppidum, nuntiu se præmitteret. Cū pelago quatuor dies ac noctes errassent, nauim denique ad Baticalam, leucas ab Goao. reperiunt, & ingrediuntur omnes. Arca dum in biremem exoneraria, eo ipso quē supra dixim⁹ ornatu, deponitur: inter ea pueri fertis redimiti, ramos tenentes manibus cōcinnunt. Gloria in excelsis Deo: nauarū verò sublati vexillis, bombardis explosis, cælum reboatibus complent. Corpus ipsum erat amictum alba, & optimo superpellitio, quod erit dum statuit in calce demersum: tamen adeo recens videtur, vt cum eo Melchior Iaponium Regem conuenire statuerit.

*Corpus
cū solēni
pōpō illa-
rum Ba-
tīcalam.*

Erat

Erat operata facies, manus crucis in formam compositæ, & funiculo vinctæ æquè nouo, ac si tum ex officina prodiret; pedes crepidis calceati. Melchior ad heremitorium beatissimæ Virgini sacrum descendit, passibus circiter 1500 ab vrbe positum, ibique ea nocte cum comitibus mansit. Fortè res in ipsum quadragesimæ tempus inciderat: & nostri nihilominus templum arasque ornatu festiuo instruxerant. Complures etiam erant in ea sententia, vt campanis in aede maxina, cæterisque sacris ædibus omnibus, lætitiæ publicæ signum daretur pulsu quàm frequentissimo: sed nostri duplici tantùm funebri pulsu fuere contenti. Postridie manè confestim cum ipso Prorege Canonicorum sodalitas, quiq; misericordie rem procurant, & ingès præterea oppidanorum vis, deniq; quotquot hîc eramus è Societate, corpori processimus obuiam. Turba verò ad spectaculum effusa, parietes, fenestras, vias adeò conferta compleuerat, transitus vt redeuntibus vix pateret. Nonaginta pueri candidati præibant cum accensis funalibus. Recta qua veniebamus via, multa passim erant odoramenta disposita. Feretri autem latera fundentibus item odorem argenteis duobus thuribulis cingebantur. Hoc maximè modo corpus domû nostram allatum, & statim in sacello, rectum, vt erat, repositum est. ne detegeretur, nimia populi multitudo fuit in causa: quam ob ipsam rem ne Prorex quidem contra cupidius institit. itaque spe videndi amissa, paulatim, omnibus ferè digressis, pauci tantummodo viri ac femina remanserunt, vt ostenderent sibi cum lacrymis obsecrantes, seque nisi impetrata redomû abituros negantes. quorû precibus, præsertim quod iam turba strepitusque resederat, cessit denique Melchior: cancellos, ne sacellum ingrederentur, obiecit: exclusis introspiciendi corporis potestatem recit. Sextus decimus tû à morte Xauerii mēsis agebatur. eo læti spectaculo cum rem diuulgassent; tantus denuo cõcursus est hominum factus ad nos, idè efflagitantium, vt ne que negati diutius, neque ruto ferme quatridduo cõfidentium die, nocteque ad spectaculû turba summo ueri potuerit, cum quidam non semel vidisse contenti, iterum iterumque reuertentur. Melchior deinde arcam, cum iam satis ita apertam fuisse videretur, prope altare loco certo repositit, & claustro munivit. nos cum è corporis præsentia magnâ lætitiâ cepimus; tum verò maiorem ex eo, quòd animâ pro nobis depre-

*Magnus
hominum
cõcursus
ad Xauerii
corpus
inuisandum.*

*Xaueri
virtuti
exemplum
reliquit.*

*Vbi Xa-
uerius fi-
nerit vi-
sam.*

*Lusitani
mercato-
ris pium
studium
ac sede-
ritam.*

deprecantem assistere Domino credimus. Et sanè multum ei debemus fratres mihi carissimi, propterea quòd laboribus, ignominias, iniuriis perferendis, quibus ille rebus ingentem vim animarum ad semitam veritatis adduxit: patientiæ documenta nobis reliquit egregia: & ab initio usque ad extremum tanto animi vigore atque alacritate perseueravit: ut iis, quæ de illo subinde nuntiabantur, quasi ea vires humanas excederent, vix fides ab hisce hominibus haberetur. Id adeò vitæ ipsius exitus comprobavit. diè quippe clausit vltimum in regno, ut dicebam, Sinarum, in monte deserto, in tugurio è paleis & arborum ramis raptim extructo, commodis huius sæculi æquè inops ab omnibus, atque cœlestibus affluës Dei solatiis: cui, dum viueret, tanta cum fide seruiet. Ac Lusitani, quos memoravi, qui secus mare diuersabantur, cognita Xauerii valetudine, cum ad eum in montem ascendissent, defectum iam viribus inuenerunt, & morienti affuerunt. Petrus Alcaceua, cum ex Iapone veniret, locum est contemplantus, montem ait esse admodum editum, arboribus frequentem. obiit ille 4. Non. Decēbris. Anno Domini 1552. Venio nunc ad alia, quæ apud nos postea contigere. Lusitanus ille, quem olim in Iapone cum Xauerio versatum fuisse antea demonstraui, negotia cum Indis, Iaponiis, Peguësis, Sinis contrahendo, ad amplam pecuniam multis annis re bene gesta peruenerat. Is, ex quo die aduenti corpus onerariæ cum nostris occurrit: nostram omnium, sed præcipuè Melchioris amicitiam & consuetudinem studiosius expetiuit. Templum est Virginis matris Goæ, trans fluuium: eò cum Melchior forè sese conferret, hominem secum duxit. ibi dum vnà morantur, interea Melchior ab eo multa de rebus Iaponiis, de regione, de moribus sciscitari. Ille cum respondisset ad omnia, tū illud præsertim addidit de spe religionis Christianæ in eam insulam inducendæ, (planè ut cerneret assatum esse diuinitus) eam se Iaponiorum indolem perspexisse, ut in orbe terrarum vniuerso nusquam prorsus opera locari posset vtilius. sibi quidem maiorem vitæ partem in augenda re familiari esse consumptam, seque iam ad capiendos industriae suæ fructus Lusitaniam cogitare: veruntamen quòd intelligeret, quantum in Iapone profici posset, si Melchior eam prouinciam suscipere in animum induceret: iam tum relictis omnibus vnà profecturum, ut vitam in tam pio negotio poneret.

neret. sumptuum ex omni sua pecunia non plus quam tria
vel quatuor aureorum millia, ad aedes extruendas in vrbe
Iaponis nobili, qua in vrbe Cosinus Turrianus commora-
retur, cui Rex eius ipsius rei causa aedificium quoddam iam
assignasset. Melchior cum videret non sine diuino consilio
fieri, vt virum diuitiis affluentem, tanto praesertim labore
quaesitis, tantus honoris Dei zelus teneret: constituit vicario
sibi suffecto Iaponem petere: sed a Prorege ne impediretur
timebat. ad eum igitur veniae causa, simulac in vrbe rediit,
sele cōtulit, & quo suavis Domini dispositio clarius appa-
reret, in ipso januae ingressu cōmodū offendit. Proregē lit-
teras Iaponii Regis legentē, in quibus erat scriptū, quā illi
grata Sociorum nostrorum esset opera in Euangelio pro-
mulgando, quantum in suo regno profecissent, atq; profi-
cerēt. Cōspicatus Prorex Melchiorē aduenientē continuo
anteuertens: Quid agis? inquit, cur Iaponē omittis petere,
terrā vsq; adeo feracē? atq; ob id ipsū, respōdit Melchior,
ad te venio. quod tibi quoniā probatur, nulla mora inter-
posita, me ad profectiōē parabo. itaq; domū reuersus, bre-
ui explicatis rebus omnib⁹, salutato Prorege, & summa cū
beneuolētiē significatione sociis valere iussis, profectus est,
sacerdote vno, fratribus quinque, totidem pueris a doctri-
na, comitibus. In Iapone ergo versantur hoc tempore è so-
cietate nostra duodecim, & pueri catechistici quinque. quā
bene in ea insula res procedat, meliusq; sit sperādū in dies,
qua prudentia incolae sint, qua constantia; dynastae verò ac
Reges ad Christiana sacra suscipienda quam propenso sint
animo, (id quod, ex quo tempore Xauerius insulam attingit,
perspici potuit) ex Cosmi Turriani epistola cognosceris,
Goa, 9. Kal. Ianuar. 1554.

*Sociorū
numerus
in Iapone*

BALTHAZAR GAGVS
SOCIETATI IESV.

ANNO Domini 1552 Iaponis insulam attingi, ac de
rebus iis, quae mihi in itinere quaeve deinceps con-
tingerant, tum ex ipso portu Sinarum, tum etiā ex
vrbe Bungo (quod meum est domiciliū) ad vos litteras de-
di. Hae autē epistolā scribebā Firandi, quo me Duartes Gā-
ma per litteras magnis precibus euocauerat, vti suam suo-
rumque confessionem audirem, neophytos consolarem,
aliōsque

aliosque permultos cupientes, aqua salutari perfunderem. Itaque Bungo confestim in hunc portum Cosmo Turriano autore decessi: è quo scribam nonnulla ex iis, quæ in hac regione geruntur Dei benignitate, sed breuiter, quia nau-tæ festinant.

Locis duobus huius terræ præcipuis, areas duas habemus amplas, & singula utrobique ædificia, alteram scilicet Amangutij, quæ urbs permagna in medio totius insulæ ad Septentrionem est posita: Bungi verò alteram, quod oppidum Amangutio leucas 5 & 40 in meridiem distat. Amangutianam Cosmus cum Ioanne Ferdinando duobusq; bene versatis in religione Christiana Iaponiis incolis, ego verò Bungensem. & Cosmus quidem cum esset antea obesq; corpore, nunc partim senio, partim etiam (quæ huius agri sterilitas est) macie panè consumptus videtur. quippe oryza exigua, & oleribus, aut leguminibus vascitur: piscibus autem rarò, quòd Amangutium abest à mari leucas 30, caro autem ibi ferè non gustatur, nisi si quando (quod perrarò fit) syluestres feræ capiuntur à venatoribus. nam cicutes nec mactant, nec nutriunt edendi causa Iaponij: sed tamè longo iam vsu Cosmus paulatim huiusmodi cibariis alluevit. Amangutianorum ecclesia Christianorum duo circiter millia conficit, qui diebus festis assidue sacris missarum interfunt, concionesque audiunt, quas habet Iaponicè Ioannes Ferdinandus, in ea re præcipuo quodam Dei beneficio excellens. Amangutiano regulo Cosmus admodum æquo, neophytis verò valde benèuolis, dictoq; audientibus vritur. sunt enim Iaponij ad honestatem propensi, benequo morati, ut etiam honoris causa nos sui similes dicant videri: Sinas verò planè despiciunt: maximè verò sunt bellicosi, etenim armorum vsu a teneris exercentur.

Amangutianorum Christianorum duo millia.

Bungi cum Rex aream nobis dedisset, domum in ea tēplumque cum excelsa cruce construximus. Habentur in eo quotidie sacra missarum & sermones. itaque neophytorū, qui in vniuersum 1500 numerum explent, tanta sedulitas est, ut eorum complures diem nullum, quin adsint, præterfluere patiantur: Diebus verò dominicis ita multi conueniunt, ut domus eos non capiat: festis autem præcipuis multo plures, quippe in nostris ædibus ipsam etiam diei festi vigiliam peragunt. Sed omniū maximè proficiunt pauperes, quippe qui apud seculū seculique fautores minimū obrinent

Neophyti mille quingenti

obtinere gratia. Facit ad eos verba Iaponicè sodalis noster Duartes a Sylua, nec non è neophytis ipsis interdum, si qui rerum diuinarum intelligentia præstant. Paulus quidam præsertim: quem Dominus præcipuis ad hoc munus ornamentis instruxit. is eum præclare popularium suorum errores diabolique in eis decipiendis versutias calleat; tam proptus est Christianæ pietatis defensor, vt Iaponios miraculose conuincat: superstitiosa ipsorum mendacia & religionis nostræ veritatem illis aperiat. Eum ego mecum vna à Firandum adduxi, vbi neophytis operam nauauit egregiam. Vestris eum vos precibus fratres mihi carissimi Domino commendate, profectò enim ad curationem animarum idoneus est. Porro neophyti spiritualibus exercitationibus ita excoluntur à nobis, vt sacrificio missæ quotidie intersint, diebus vero dominicis audiant verbum Dei. Peracto sacrificio, ter Dominicam orationem, ter salutationem angelicam pro bene meritis, pro iis, qui nauigant, pro statu & amplificatione catholicæ in his partibus Ecclesiæ, supplices recitant. Quadragesimæ tempore cum apud eos esset hoc anno Ioannes Ferdinandus, orationem dominicam & sanctissimum Eucharistiæ mysterium declarauit, cuius quidem mysterii tanta illi veneratione desiderioque tenentur, vt multi ex iis, qui maximè sunt in rebus sacris assidui, cælestem illum sibi porrigi panem à me magna cum deuotione atque humilitate petierint, vtpote magnopere necessarium ad corroborandam fidem. nam quod ad præparationem attinet, sese quidquid mihi visum fuerit, facturos esse recipiunt. Exequiarum autè vniuersa ratio nostra hæc est: primùm qui moriuntur, eos, antequam extremum spiritum ducant, de rebus ad salutem necessariis comonefacimus, & animamus; mortuis deinde fererrum neophyti exorant: si mortui tanta fortè inopia sit, vt in funus pecunia desit, collata viritum stipe, quæ necessaria sunt, aliqui comparant, feretrum serica opertum veste quatuor viri tollunt. Frater noster, amictus superpellitio, signum crucifixi gestat, quem comitatur puer cum aqua benedicta. Tum deinceps ego sequor nõ sine litanis, mihi que voce præcæuti (neque enim hic nobis, vt in Europa, clericorum est copia) neophyti ipsi respondent: multè vndiq; laternæ collucet. Antequam domo efferatur cadaver, præcationem vnã ego recito, deinde orationem Dominicam vniuersi concinimus,

*Neophy-
torum
exercita-
tiones.*

*Orationis
studium.*

*S. Eucha-
ristiæ ve-
neratio.*

*Exequia
vniuersa.*

idemque fit ad sepulcrum. postridie neophyti ad templum redeunt cum candelis accensis, ego super tumulū è responsoriis, quæ appellantur, vnum elata modulor voce. Itaque crucem inauratam cum artificiosa Christi pendentis effigie, basique desidero, quam in huiusmodi pompis erectam excelsumque gestemus: quibus hi barbari tantopere permouentur, vt cogantur fateri nihil esse IESU CHRISTI legibus comparandū. & conuertuntur sanè ad Dominum aliqui, sed hi ferme egestate laborantes, vel morbo, vel à demonibus obsessi, quorum Dominus animos primū, deinde etiā corpora curat, alio pharmaco nullo, nisi aqua panèque benedictio. Multa mihi in hoc genere scribendi materia suppetit, verū temporis angustiis premor.

*Demonis
fraudes.*

Superioribus diebus in energumenam incidi, quam Dominus neophytorū rogatu ac precibus liberavit. ex ea dæmō carmina fundebat interdū Japonica, quæ Japonii sanè magni faciunt, studentq; perdiscere, tamen illa quidē statim autorem per se ipsa demonstrant: nam vt eorum bona sint principia, media tamē vel extrema virus eructāt. Solet autē dæmon cū versus huiusmodi enunciat, vel regis alicuius iā vita functi, vel etiā bruti cuiuspiā sibi nomen affingere, vt his cæci Japonii inducti fallaciis, aut regem illum aut brutum venerentur vt Deū. Atque ea ratione in rebus creatis diabolus adoratur. Alio præterea fraudis genere dæmon Japonios fallit. nam sæpenumero Bonziorum rogatu, cū scilicet iis pecuniæ ob eam rē aut vestimenta præbentur, vel febrim sedat, vel è corporibus migrat: ita fit vt quāuis de illo malè Japonii sentiant; nihilo minùs eum aliqua ex parte suspiciant, metuant quidem certè, ei que magno licet impendio honores quam maximos habeant. Iam verò in somniis quoque dæmoni perfacilè credunt. qui sanè per ministros suos vehementer laborat, vt insurgens in hac regione Christianæ ecclesiæ destruat ædificium, cumque alia ratione non possit, calumniis nos oppugnat, niriturq; persuadere Japoniis, nos carne hominum vesci. Verū miseris Dominus, qui suorum nunquam obliuiscitur, ex omnibus periculis eripit nos, sempèrque Dæmon è certamine discedit inferior.

*Duo sūt
præcipuè
apud Ia-
ponios
hereses.*

Radices in hac terra dæmonis cultus iecit altissimas, decem circiter è Sinarum regione importatis haresibus, quæ tamen ad duas præcipuè rediguntur. altera est eorum, qui
sempi

sempiterna post mortem & supplicia & premia dicunt esse choros & symphonias libris exercent, mortuorum manes conuiuio excipiunt, curant funera, habent cœnobium cum campanis & cellis: cinericiis quidam, atris alii utuntur vestibibus; multa cum superstitione exequiarum iusta persolunt, quibus absolutis addunt ad extremum Fombexet, quæ Sinarum est vox, significatq; Nugæ sunt hæc omnia. Itaq; ex ea voce necitur, quam dicebam, hæresis altera illorum, qui veluti pecora, iudicio & ratione carentia, nullum esse nec Deum, nec animum, nec dæmonem affirmant: & quoniam intima conscientia sollicitudine vexantur: ad huiusmodi morsus sedandos, sine pudore villo metuere, in omnium scelerum & flagitiorum turpitudine volutantur: quos cum Deus iusti supplicii causa omni libidinum turpitudine scædari permisit, tum se (miseri) diuinæ ignari iustitiæ, legum vinculis solutos, tum sanctos existimant, tum ad optatam curricula metam se peruenisse arbitrantur. Atque hæc sanè mendacia, quippe quæ nullis fundamentis nituntur, cum ceteris rationibus, tum ipsa vitæ morumque sceditate facillè conuincuntur. Bonzii, qui sectam tuentur priorem, chirographis quibusdam, quæ sanè magno vendunt, caute solent Iaponiis, nihil eos post mortem incommodi à dæmonibus accepturos. Qui me Bungii primus excepit hospitio, is vnum apud se chirographum habebat eiusmodi, sed melius videlicet cauit illi Dominus, cum eum familiamque ipsius vniuersam a Bonziorum dolis ad baptismum traduxit.

Anno superiore montanus quidam honestus vir Christianus est factus: cuius rogatu ad patriam ipse accessimus leucas 9. ab vrbe Bungo. ibi præter eius familiam, quæ 100 capitum summam excedebat, alii præterea ad 300 crediderunt Euangelio. ii Christianum eum, qui nos illuc deduxit, eximia virtute hominem, venerantur vt patrem. Erat ibidem præfectus regius quidam insignis, qui cum de rebus diuinis admodum copiosè disserui, tantusque in eo animi motus est factus, vt in hæc verba prorumperet: Equidem cupio fieri Christianus, idque re ipsa statim perficerè: sed quid Dominus meus deinde? quid dicat? quæquæ id, quod docetis, cum sit ad eò certum atq; perspicuum, profectò ne ipse quidem poterit Christiana sacra repudiare. Atque vt ea, quæ sentiebat, præ se ferret palam, ad baptismum

stituendo quàm maximè salutari genere vitæ (natus est aetatem annos ferè 30.) deliberet, &c. Valere. E Sinarum portu Cantonio, 11. Kal. Decembris, 1555.

Scripta iam epistola, exemplū litterarum adiungere mihi visum est, quas Rex Firandi è Iapone ad me scripsit: nam ipsum archetypum mecum ferebam, quo facilius a Rege, si opus esset, promissa exigerem.

Exemplum litterarum Regis Firandi.

Pater Mag. Franciscus cum meum in hoc regnum venisset, Christianos fecit magna animi mei voluptate nonnullos, quos equidem commendatos habeo, & ab omni iniuria defendo. Bis deinde ad nos venit etiam Pater ille qui Bungo versatur, baptizavitque cum ex affinis meis aliquot, tum ex reliqua nobilitate permultos: quem ego virum aliquoties audiui, eiusque doctrinā, quæ mihi penitus hæret in medullis, ita probavi, ut CHRISTVM sequi planè decreverim. Quocirca te in meo Regno videre magnopere cupio: semel quippe mentitus, non mentiar iterum. Tu si ad nos te contuleris: & rem DEO gratissimam feceris: & à me quàm honorificentissimè liberalissimeque tractaberis, Firando.

Taqua Nombo Firandi Rex.

EX EPISTOLA GVLIELMI AD SOCIETATEM IESV IN LVSITANIAM.

EGO cum Gaspare Vilela Firandum in subsidium Christianorum Bungo cõtendi, annumque ibi totum uterque partim in baptizando, partim in Christiana doctrina pueris tradenda consumpsimus: qui per vias capauit eris fonitu (qui tum primùm in ea vrbe exauditus est) conuocati, eam paulatim edidicere, peritioribus quibusdam eorum numero constitutis, qui magistrorum vice apud ceteros fungerentur. Atque etiam per urbem publice quæ didicerant alacriter concinebant, nec barbarorum nos insectantium clamore, derisionibus, probris deterri sunt, quominus captis alacri studio insisterent. resque eo iam loci processit, ut filij priuatim parentes ipsos edoceant, seq; inuicem inuitent ad ea noctu, modò apud hunc, modò apud illum decantanda, quò parentes etiam vocat suos. Hebdomada sacra diebus, Gasparis hortatu certus in vrbe locus

ad mortis Caluarij speciem est comparatus, quò Christiani ad audiendum verbù Dei seque diuerberandos piè admòdù ventitabant. In Iaponis proceribus Christianus est quidam Antonius nomine, cuius in ditione sunt circa Firandù aliquot insulæ ac vici. In ea loca Gaspar Christianorum rogatu profectus, incolas penè omnes tanto Antonij gaudio voluptateque conuertit, vt Antonius ipsemet incendium ædibus idolorum inferret: quarum custodes, quam dæmonibus dederant operam, eandem conditori suo, qui verè Deus est, deinceps dare coeperunt. Firandi, in ædibus Antonij nouis, Gaspar habuit cõcionem, ibique Antonius eopso die Christianis omnibus epulum præbuit: & quo nihil gratulationi deesset, diuinitus factum est, vt filius eius etiã tum ethnicus cum quibusdam domesticis mulieribus conuerteretur ad Dominum. Multa prætereo, quæ ex nostrorum litteris cognoscetis, Christus Dominus noster nos tũ ad perspicendam penitus volũratem ipsius illuminet, tum ad eandem ritè exequendam pro sua bonitate confirmet, Bungo 4. Nonas Octobris, 1559.

*Aedes
idolorũ
incen-
duntur.*

BALTHASAR GAGVS SOCIETATI

IESV. GOAM.

Quam mihi in mentem venerint de statu rerum Iaponicarum, siue præsentis siue præteriti, complectar his litteris, tamen in magna rerum varietate ac mutatione, quæ nobis bene de re Christiana merendi laborandi que maiorem etiam occasionem præbuit. Versamur in hoc Bungensi domicilio nouem omnino patres fratresque, cum Iaponis aliquot hospitalium idmorũ ministris, oppidani quotidie, sed dominicis præsertim diebus festisque præcipuis, ad templum ita frequentes à millibus passuum amplius nouem conueniunt, vt aedes multitudinem vix capiant, interdum etiam bonam eorum partem excludant. Quotidie sacris peractis elata voce recitatur Christiana doctrina. Complures Iaponij qui propius absunt, singulis sabbatis confessione, celebrioribus verò diebus etiam communionem sese confirmant. Et mirum, ipso statim generalis confessionis initio, quæ sacrum præire solet, ac Iaponicè recitatur, ex auditorum oculis emicet lacrymæ, ac multo etiam yberiores, cum sacerdos corpus Domini

*Iaponio-
rum orga-
nes diui-
nas sta-
dium.*

tenes

tenens manibus; Domine (inquit) non sum dignus: que
 verba tunc ipsi quoque Iaponico sermone pronuntiat. Ita
 que mei sanè valde re pudet, cum hosce homines video in
 ante biennium ad lumen à cœcitate conuersos, tanto sen-
 su ac dolore affici delictorum suorum. Iam verò sortiuntur
 etiam, apud què dominicis diebus coeant ad sermones in-
 ter se de religione ferendos, eoque è nostris aliquem no-
 uocet: atque in ea quid quisque potissimum animaduerte-
 rit, in medium afferunt. Hac sermonis communicatione
 absoluta, symbola pro cuiusque facultatibus in pauperum
 funera conferuntur. Atque hoc ipsum institutum & con-
 suetudinem Amangutiani quoque, sibi à Cosmo Turriano
 iam ante quadriennium traditam, retinent. Bungi hospita-
 les ædes habemus duas, alteram plagis vlcibusque curan-
 dis, aliis morborum generibus altera, exstructam hoc ipso
 anno 1559 ex lignea materia, multo ampliorem, in qua me-
 dia aram excitauimus. Absolutum est ædificium die visita-
 tioni beatæ Virginis sacro, ibique postridie primum sacri-
 ficatum est, habitaque oratio de rebus diuinis magna cum
 voluptate lætitiæque Christianorum: quos vniuersos eodè
 coactos vnus ex iis conuiuio excepit. Eius Nesocomij con-
 clauia sexdecim sunt, quibus medici quoque hospitium est
 contiguum, viri in curandis ægris diligentissimi. Ab æ-
 state proxima ad hoc vsque tempus amplius ducenti om-
 ni morborum genere liberati sunt, cum neminè Cosmus,
 quamuis desertum ac desperatum, excluderet: cancriq; ac
 fistula veteres amplius decem & septem annorum, ac vi-
 ginti, tanta felicitate curatae sunt, vt Dei potius beneficiũ,
 quam humana medicina fuisse videatur. Quamquam in
 chirurgia sanè excellit vnus è nostris, qui alios etiã dome-
 sticos docuit, in quibus est qui, propter egregiam Iaponicę
 linguę noticiam, simul & phararmacis corpora & animos
 montis ac salutari doctrina curare possit. Itaque multi ex
 iis paulatim conuertuntur ad Dominum. Iaponius erat
 quidam Meacensis, domestica Bonziorum disciplina ac su-
 perstitionibus à puero institutus. Is non solum audito E-
 uangelio credidit, sed etiam cognita nostrę vitæ ratione ad
 nos Bångum vnã cum Cosmo concessit. Incitabat ipse se
 ad omnem virtutem, secumque præclare pugnabat: & quo-
 niam rei medicæ vacauerat, composita quadam exposuit
 duobus

*Bungi ho-
spitales
ædes duæ.*

*cosmos
bonziorum
disciplina
superstitionibus
a puero institutus*

duobus libris, Sinarum lingua deinde migravit ad Dominum. huic successit Michael, quo item sanctissime vita functo, Sinæ duo a Cosmo sunt substituti, qui eos libros edicerent. Composita sanè facilia & efficacia sunt, prorsus, ut eorum quibusdam statim admotis morbi pellantur. Guilielmus quidem Pereria cum huc appulisset, ægrotus ipse, & reliqua ipsius turba navalis, iis medicamentis omnes ad sanitatem perducti sunt, atque opus hoc ære privato hactenus Christiani provinciales & mercatores, aliquot Lusitani sustentant. Sed Rex præterea in eosdem sumptus vestigal attribuit, ex quo pacatis rebus annui capientur aurei trecenti. Femina est septuaginta annos nata, maiorem Iaponis partem emensa, cum stipi à Principibus cogendæ vacaret, exstrueretis idolorum templis, quorum illa præcipuo quodam studio cultuque tenebatur. Hæc ubi Firandū venit, Dei verbis auditis, baptismum enixè petiit, quo impetrato, Bungum se contulit, factaque ibidem habitandi potestate, prope ædem nostram perpetuum sibi domicilium comparavit. huius virtus Christianis ad exemplum præluceat, victumque sibi suis manibus ipsa cum quariter, tum duas præterea mulieres, Christianis maritis defunctis honoratis hominibus, alit viduas, & in officio atque opere continet: singulis sabbatis peccata consentur, inopem ducunt vitam, carnemque suam solitudine ac pœnis voluntariis edomant. Quidquid ex parva labore suo pecunia superest, id continuo in valetudinarij subsidium conferunt: iamque præter lineas tunicas aliaque similia, in usus pauperum aure osetiam nummos plus centum & quinquaginta erogant: sunt etiam ex Christianis qui ceteros, & per urbem & per vicinos montes aliquo morbo laborantes, inuisant, quorum inopiæ, cum opus est, aliquod per eosdem viatores è Valerudinario subsidium mittitur. Christianus est Michael quidam, cuius hero vita sancto homine pecunioso, qui magnam alebat familiam, ad funus convenere Bonziji permulti, qui una cum familiaribus eius Iaponico ritu quotquot habebat idola, suis quæque nominibus elata voce invocare ceperunt: quos Michael, quamvis mortis metu proposito, non modo noluit imitari, sed etiam multis eos rationibus, sanè constanter, ab ea impietate reuocare conatus est. Alius erat in eadem familia Christianus, nomine Emanuel, qui Bonzijiis aliqua ex parte in ea vociferatione consensit, is deinde

Infirmorum cura.

*Virgine
Femina
septuaginta
generis
converso,
emissa in
pauperes
studia.*

Michaelis cuiusdam sancti a liberis.

de à Michaele obiurgatus culpam agnouit, atque ultro ad poenam delicti postulanda venit in templum, & die quadam dominico, dum sacrificatur, sese flagris acriter non sine copiosa sanguinis profusione caecidit. Qua satisfactione a reliquis Christianis accepta & probata, cum Ecclesiam gratiam rediit. Alius item Christianus, cui nomen est Paulo, quod in solemnibus quadam barbarorum gratulatione vexillifer esse recusasset, Regis autoritate ac beneficio vix obtinuit, quo minus ab iis male multaretur, eiusque domus disturbaretur. Mos est Christianorum in usus templi aliquid semper è suis fructibus conferre, ipsumque templum magna admodum cura tuentur: in grauioribus vero difficultatibus, siue turbines ac procellae sauiant, (quae in his locis ita sunt vehementes, ut aedificia euertant, euellant arbores; si vero imbribus mixtae sint, emota etiam loco semina dissipent) nobis praesto sunt: siue belli vis ingruat, armati statim ad templi defensionem accurrunt. in eo quidem tumultu, qui hoc ipso anno excitatus est, cum Balthasar Gagus Facatae penè oblectus ab hostibus teneretur, Christiani permulti sese ad eum liberandum, vel capitis sui periculo, comparauerant. Sed cum Dominus, una cum reliquis ea obsidione loco que, insciens inimicis exemit.

*Christiana
moribus
in Socios
officia.*

Superioribus diebus Gaspar Vilela Meacum est missus, quod etsi iam dudum erat in optatis, nunc tamen opportunus visus est, cum simul omnes in hanc Bungii urbem conuenissemus. Interpres eum comitatur Laurentius frater, cum Iaponicae linguae, morumque, tum rerum Christianarum peritissimus, excellentique ingenio praeditus. secum ferunt librum, à Melchioro conscriptum, ab ipso autem Laurentio Iaponice versum: commodum etiam accidit, ut eo ipso tempore hinc proficisceretur Meacensis quidam, qui illis dux itineris optimus esse possit, quatuor in uniuersum hoc iter ingressi sunt, quibus Dominus utinam pro sua infinita bonitate aditum munit, gentemque illam ad suas tenebras agnoscendas moresque mutandos illustret. in ipso discessu, subsidium aliquod spirituale in eam expeditionem à nobis omnibus petiere: sacra missarum permulta, septem psalms, aliaque huiusmodi suffragia delata: seque in viam dederunt sexto Idus Septembris. 1559, non sine magno omnium dolore ac lacrymis. Iamque eos Meacum De benefici-

beneficio peruenisse cognouimus. Quid ibidē egerint, qui status sit rerum, vt ex hac parte, prout ē te Christiana fuerit, absentibus consularur, propediem cognoscemus.

Nunc venio ad res Facatenſes. ea est vrbs ampla & opulenta, negotiatoribus frequens, in planitie ſita. Būgo diſtat pedestri quinque dierū itinere. Inde Firandū maritimus traiectus est passuū octoginta milliū. Anno superiore, paschalibus festis exactis, cum Rex nobis domum ac templū Facatæ fecas in mare dono dedisset in suburbano, in quo agricolæ ferme septuaginta verſantur, eodē missus sum, cū Ioanne Ferdinando, qui Iaponicam linguam tenet optimē, cuius ad conaciones cum magnus concursus fieret, baptizari aliqui excepti sunt, veruntamen lētē, nam ante baptismum Christianis rudimentis diligenter instituuntur, & certas precandi formas mandat memoria, denique intelligunt in ea religionis mutatione quid suscipiant, quidve deponant. conuerſi sunt ex eo numero sex patresfamilias, nec inepti homines & locupletes. eodē conueniebant etiam indidem Christiani aliquot, qui iam antea Euangelio crediderant, itemque Amanguriani nonnulli. Habebatur autē quotidie concio, deinde ad hōranas veniebant, tum conferebāt inter se, quæ in concione audierant, deinceps doctrina Christiana Iaponicē, oratio verō Dominica, Angelica salutaris, & Symbolum Apostolorum latinē recitabantur. Cū res ita procederent anno 1559, officiis hebdomadæ sacrosanctæ persolatis, cum ceteris (locus enim erat idoneus) sacratissimæ Eucharistiæ mysteriis ac caeremoniis: altero paschali die armatorum duo millia possessionibus suis pellice ab Rege, præfectoque regio Bungenſi, (qui fortē ibi tū erat) acriter questi, Facatam aggrediuntur: atque eo quidem die exclusi ab incolis, nocte verō inſequentē prodeuntibus Bonziis, vrbe vicōque potiti sunt. Hic nos in densis tenebris, sublata humeris cruce, rebus nostris diligēter quisque pro sua parte consulere. Ac primum omnium quædam templi ornamenta cū Ioanne Ferdinando, puerisque domesticis, in Firandensem nauem imponimus: quæ continuo discessit. Inde ego & Gulielmus, comitibus Christiano quodā incola Syluestro nomine, & Lusitano, qui in his locis eo tempore verſabatur, in nauem confugimus duobus passuū millibus stantem in ſalo nauaricus, qui ex hostium factione esset, simulatque oppidū captum cognouit, statim cum suis

est
de a
est

est
est
est
est

Facatam
oppugnauit.

de nostro interitu cepit inire consilium. suadentibus cunctis, ut nos è medio tolleret, & periculosum fore diceribus, si nos direptos ac spoliatos abire permitteret: vnus ipse, nõ tam misericordia adductus, quam lucri spe, quòd multa plura nobis superesse arbitraretur, eam sententiam dissuasit, quo quidem tempore, cum actum de nobis esse arbitramur, veniam delictorum apud se quisque suorum à Deo supplices precabamur. Syluester autem ille Iaponius, non necessitate cõpulsus, (omnia enim ea pericula effugere poterat) sed beneuolentia & caritate, quamquam enixè recusante me, vnà conscenderat, cum diceret certũ sibi esse nobiscum mori eum ego noctu saepe singultientem effulque plorantem audiebam, quòd agi de nece nostra à nauiculariis cognouisset. quinimmo facta sibi ab illis abeundi potestate nunquam est usus. idem ex iis quæ secum attulerat, ita multa cum nostris amisit, ut vnũ ei superesset indusium: interim cibaria nobis vnciatim dabantur, æquè malè acceptis, ac si in Turcarũ triremibus teneremur. quarto post die Facatæ cognitum est nos ibi esse, quod vbi nauarchus rescivit, tota de re hostes, qui vicum ceperant, certiores facit: tum nauiculae tres armatis hominibus refertæ nauẽ inuadunt, ipsumque nauarchum arreptum expilant, nos verò ipsis etiam vestibus, quæ nobis erant reliquæ, vnã tantũ relicta intima tunica exuunt. cum iis deinde in nauiculas descendimus, qui tria passuum millia cum processissent, antequam ad terram appellerent, inter se spolia diuiserunt. quod illi dum faciunt, vir quidam ex eo comitatu præcipuus, qui me nouerat, mihi togam, comitibus verò meis aliquid singulis ad corpus tegendum reddidit. descensione in litus Facatensium facta, noui nos labores, noua pericula excipiunt. nam ex hostibus hi qui in terra remanserant, partem prædæ ab eis, qui in mari nos diripuerant, efflagitate ceperunt, qua cum iis communicata discedunt. nos in litore sumus relictĩ. magna autem erat eo loco vis populi, portæ verò oppidi clausæ, dispositaque præsidia. hic nobis alius pugionem, alius hastam intentans, dari sibi aliquid minaciter postulant: alij verò nobis manus etiam inferunt, ut vinctos in suas villas abducant. denique nos vestimentis planè omnibus nudant. in ea turba ac tumultu conijcitur in aggeris quendam hiatus, quod apud eos futura necis indicium est. tum verò plebs in nos cateruatim irruere, nos clamor-

*Syluestri
ex ga So-
cios fides.*

*Sociorũ
calami-
tates &
pericula.*

elamoribus suis ad eadem exposcere: nos regnorum euet-
 sores appellare, aliisque huiusmodi probris contumeliosè
 proscindere. quæ voces dum ab incondita plebe iactantur,
 ecce tibi miles specu illo nos extrahit, strictoque gladio, ubi
 sunt, inquit, pecuniæ? Cui nos: vides in quo statu simus, &
 petis ea, quæ non habemus. mittit ille confestim in oppidū
 sciscitatum, nobis porrò quid faceret. Dum in his vitæ pe-
 riculis versaremur, Sylvester interea admissus in oppidum,
 Ioannem quendam Christianum, cui cum hostibus magna
 erat necessitudo, de nostro statu fecerat certiozem. qui ve-
 stimentis quatuor sumptis, cōtinuò ad littus excurrit, sum-
 motaque magno impetu multitudine, ex eorum manibus,
 qui nos iam captos tenebant, eripuit. simul etiam adfuit
 ex oppido nuntius, qui nos occidi vetaret. Inde Ioānes do-
 mum suam perductos, cibo nos igneque refecit, vadimo-
 nium etiam pro nobis magistratibus promisit, eosque tum
 pollicitationibus tum verò muneribus mitigavit. Et quo-
 niam in iis tumultibus casu disiunctus à nobis Gulielmus
 cum puero Christiano in manus militis cuiusdam incide-
 rat, eo ipso die nulla interposita mora Ioannes militē adiit,
 pretioque redemptionis transacto (id fuit aureorum vigin-
 ti) nostros domum reduxit: in qua decem dies morati, quòd
 ea negotiatoribus valde frequens esset, magistratuum iussu
 ad alium Christianum diuertimus, ibique dies quinquagin-
 ta latuimus. Breuiarium ego per eos dies cum reliquis re-
 bus amiseram: id quoque Ioannes & reperit, & mihi suo
 are coemptum reddidit. Tertio mense inter eos labores ac
 metus exacto, veniam denique profectiois sine vlla vel hos-
 pitum nostrorum vel Christianorum aliorum molestia aut
 detrimento à magistratibus impetrauimus. mihi enim vti-
 que certum erat quiduis perpeti potius, quam damni quid-
 quam cuiquam eorum importare. Bungi autem ut nos eua-
 disse cognitum est, ingens cū Regis ipsius, ac procerum ali-
 quorū Christianorū gaudium fuit: quorū nonnulli nobis
 obviam ad urbem, accedentibus ad tertium lapidem nō si-
 ne cibariis prodierunt: ad secundum verò atque ad primum
 alios item offendimus vino fructibusque ad nos recreādos
 aduectis, atque ipsis etiam umbellis ad solem arcendū. nec
 verò mulieres ei gratulationi defuere, quæ sublatis in sinū
 infantibus itē lōgè nobis occurrerāt: atque hæc omnia mira-
 cū alacritate latitiaque fiebat: plorare alij gaudio, alij subla-

*Christia-
 ni cuius-
 dampia
 in captio-
 uos offi-
 cia.*

*Insignis
 Neophy-
 torum
 pietas.*

ris in cœlum oculis Deo gratias agere, quod preces ipsorum
 exaudisset: omnes verò & mihi & inter se gratulari, narra-
 re, quanto nos beneficio Dominus è quot quantisque pe-
 riculis exemisset. Nam quid ego de partibus nostris & fra-
 tribus dicam: qui ut nos iam à se desperatos incolumes redeun-
 tes viderunt, tanta voluptate lætitiâque perfusi sunt, tantaque
 nos vicissim, ut ærunna omnes præteritæ tanquã somnium
 evanesceret: laudetur Dominus, qui in his partibus ita re-
 motis gentem hanc, vix dum posito Christianæ militiæ tyro-
 cinio, tanto diuinarum rerum studio inflamat. magis hæc mi-
 hi credite fratres carissimi, solatium afferunt: nec regnum est
 ullum eum Christi obsequio conferendum: in illis calamitati-
 bus etiã Firado Christiani ter quaterve non modò farina,
 carnis, piscium, vestium, sed etiã pecuniæ tantam ad nos co-
 piã submiserunt, ut ego valde timerem, ne ea res ab aduer-
 sariis cognita dimissionis nostræ ac liberationis negotium
 retardaret. Nec verò Facatensium quoque Christianorum co-
 tempore subsidia defuerunt, ut affirmare possim, Socios no-
 stros nunquam ita omnibus copiis abundasse, ut nos in eo-
 rum Dei beneficio abundauimus: quã eorum in nos cari-
 tatè ac studium Dominus ipse cõpensat. Ab vrbe Facata cõ-
 dita nihil vnquã simile his tumultibus extitisse ferebatur:
 quo facilius persuasum est barbaris, omnes eas calamitates
 nostra causa contigisse: quare tanta in nos ira perciti sunt,
 ut ædes nostras, ac templum, & cetera omnia diruerint, de-
 nique pureum ipsum, quo utebamur, glebis oppluerint.
 Incunte quadragesima honestus vir Christianus, quo
 commodius rebus diuinis vacaret possessionibus relictis,
 amicoque potenti, apud quem familiariter vivebat, ad nos
 se recepit, filioque vno quem habebat, in Societatis nostræ
 disciplinam tradito, ipse toto eo quadragesimæ tempore pe-
 dem finibus ædium nostrarum nusquam, ne ad suos quidem
 extulit: quinta autem sacra hebdomadæ feriã in cœna Do-
 mini cum ante aram in primo fidelium ordine cõstitisset,
 presentem in Eucharistiæ sacramento Dominum alloquens,
 omnes eius cruciatus, quos optimè nouerat, memoriaque
 tenebat, sigillatim ita recensuit, ut vniuersi generis humani
 redemptionem æquè sibi vni, ac ceteris omnibus applica-
 ret: idque eo animi sensu ac dispositione verborum, ut om-
 nes in sui admirationem conuerteret. vbi perorauit, flagris
 in sua terga caput sauire tanta cum perseuerantia, ut eum
 cõhi-

Vita &
 morsegre
 giacum f-
 cã Chri-
 stiani.

nonnullos ipsemet è suis domesticis incitabat, Itaque affectu duo, quibus ille præcipuis in administratione consiliariis utebatur, cœlesti lauacro expiati sunt. Postremò à nobis petiit, vt eò rediremus quotannis: populum vniuersum paulatim in Christi fidem esse venturum, itaque hoc ipso tempore nos expectat.

Firandi præclarè in præsentia Christiana res geritur. sacrificanti mihi quotidie, concionanti verò Iaponice Ioanni Ferdinandi, neophyti adsunt. quamquam Ioanne quidè carebunt propediem, expectatur enim à Cosmo Turriano, vt neophytos Amangutianos erudiat. mecum remanebit Paulus Iaponius, de quo dixeram ab initio, egregius iuuenis, tantaque dicendi facultate & copia præditus, vt dies totos in sacris disputationibus sine vlla auditorum satietate consumat. Mirabile verò dictu est, quanto in rebus diuini animi æstu zeloque ferueat, quantaque dexteritate Iaponios quid sequi debeant, quid fugere, edoceat. Firandensium neophytorum numerus est iam ferme 500. Regulus autem, in quo magna ad Christianam religionem propensio cernitur, arcam nobis ad cœmeteriũ Christianorũ attribuit, in qua ipso exaltationis Crucis die solenni, summa & neophytorũ & Lusitanorum, qui aderant, gratulatione & alacritate, crucis trophæa defixim⁹. Aloisius Almeida præter pecuniam ad excipiendos infantes collatam, vnguentũ etiam centum aureorum pretio mittit Vlisiponem ad Socios nostros, vt coacta ex eo pecunia, tabulam ad exemplar, quod in charta delineatũ est, quàm elegantissimo opere pingendam curent: summa quæso adhibeatur diligentia, vt ea tabula perfecta ad hanc Bûgensẽ Ecclesiã perferatur, in Beatissimæ Virginis sacello valerudinarii quod à pietate nomen accepit, locanda, &c. Firando, 9. Kal. Octob. 1555.

MELCHIOR NVNNES SOCIETATI
IESV IN EVROPAM.

ANno superiore, susceptè à me Iaponicè profectio-
nis huiusce consilium, aduentumque meũ Malacã
per litteras vobis exposui. nũc iter nostrũ Malaca
ad hũc vsq; portũ Sinarum describã breuiter; nauã enim
properat. Cum variis difficultatibus ab nauigando cohibi-
ti, hyemẽ totã in piis obeundis ex instituto nostro mun-
ribus

ribus Malacæ posuiffemus, ego verò etiã in morbū Domi-
no volēte incidiffem: non dū planè recuperata valetudine,
paratã instructãque magno labore Carauēlem (nauigii
genus id est) conscendimus, vt equidem indignitatis meæ conscius erube-
scerem. cū leucas 12 à Malaca prouecti essemus: tēpestas
ad eò saua repentē cooritur, vt vela disrumperet, sanè com-
modè: secus enim omnino vis venti nauigium demersiffet.
Posthæc ad fretum Sincapuranum in Syrtis scopulosas in-
cidimus, & quidem in hostium ora, qui Lusitanos com-
plures variis grauissimisque cruciatibus paulo antè ma-
ctauerant. Hic nos cū incerti spem inter metumque flu-
ctuaremus, reliqui verò de salute iam propè desperassent:
scapham, eorundem rogatu consilioque, conscendi ego
cum fratribus duobus, vt rostratam maioris formæ nauem,
quæ paulo antè præcesserat, quærerem, eiusque auxi-
lium implorarem. Ac primis tenebris Maurorum Panta-
naatum infesta nobis so apparuere nauigia: qui ita propè
ad nos accessere, vt iam gratulantium prædam inter se vo-
ces clamoresque exaudirentur. Tum verò necesse fuit
ad arma spiritalia fidei & precationis, bellica quoque tor-
menta arripere, vt hostibus terrorem inferemus: atque
vt quatuor sclopetariorum species præberetur: igniti
eminus funiculi ostendebantur. Verum nobis Dominus,
qui laborantibus præstò solet esse, subuenit. Etenim
cū in hostium potestatem pænè iam veniffemus, ita ad
rostratã appropinquauimus, vt eius metu perterriti Mau-
ri cursum reflecterent. Tertio periclitati sumus ad insu-
lam Palotimam. quippe, cū Lusitani aquatum descen-
dissent: nisi murmur exauditum esset opportunè, laten-
tium in insidiis Maurorum, venenatis vtrique illorum oc-
cubiffent sagittis. In ea insula nostrorum è numero qua-
tuor Mauri, ad nautica ministeria in primis necessarii, fu-
ga deseruere nauigium: quæ res gubernatoris præfecti-
que animum vsque ad eò perculit, vt egre ab iis impetraue-
rim quo minus reuerterentur. Inde ventum est ad insulam
Patauen, cuius incolæ idcirco Lusitanis erant infesti, quòd
ab ea rostrata, quam dixi, captum ipsius insulæ præfecti
nauigium, & omnes, quotquot eo vehebatur, occisi fuerat.
Hic nostris è fratribus duo, cū ad com meatus petendos
in terram descendissent, magnum adiere discrimen. Verum
hæc

*Mauri
Panta-
naates.*

*Insula
Palotimã.*

Pataue.

hæc omnia incommoda mirum quanta animi alacritate, non modò fratres, sed ipsi, quos nobiscum vnà ducebamus, pueri exciperent. vt satis appareret quantum ex vna parte laboris ad nostram probandam patientiam permetteret Dominus, tantundem ex altera auxiliij ad leuandas difficultates ipsius benignitate præberi. Ineunte Maio mense, Pataue soluimus lari, quòd primus deinde portus nobis Bungus Iaponicæ terræ videbatur futurus: quo in loco & Socij nostri & multi Christiani præterea versarentur. sed vel nostris peccatis, vel dæmonis inuidi scelere, vel diuino consilio nos in ipso Pulonandaris medio sinu cursuque atrox adedè tempestas oppressit, vt nauis, dehiscente carina, ex ingenti fluctuatione, aquæ tantum acciperet, quantum assiduo diuino opere nocturnoque exhauriri non posset. Tum præfectus & comites Lusitani me per Deum obtestari, ne Iaponiorum salutem ipsorum vitæ saluti que antepo- nerem: eam sibi perspectam marium Sinensium ac tempe- statum esse naturam, vt si cœptum cursum tenere pergere- mus, nobis pereundem esset omnino: itaque eorum preci- bus coacti, ad Palotimam, quam initio nominauimus, reuertimur: quanto nostro cum dolore, vos ipsi existimatis fratres, cum tantopere expetitam à nobis nauigationem quasi re- texere ac remetiri cogeremur. Ad hæc ille quoque metus animum angebat, ne inuisa Deo nostra essent studia. cum interea & nauigium aquam non cessare accipere, & rede- untibus ventus nobis tam aduersus oblisseret, vt quadrage- simo die, ni fallor, non plus quam 40 vel 50 leucas remensi fuerimus. Verùm immeusa Dei clementia, eos qui ipsi con- fidunt, cum in extremum venere discrimen, tum subleuare maximè solita, diutius nobis opem ferre non distulit. Nam triduo post quam Palotimam ex reditu attingimus, eodem naues Lusitanæ duæ aquandi causa, cum ad Sinas rende- rent, accessere. quarum præfecti rogauere nos, vt quoniam tam periculosè nauigaremus, vnà secum onerarias cõscen- deremus: transmissionem ab Sinis in Iaponem, Deo vo- lente, non defuturam. quæ me res tamen magnam in du- bitationem adduxit, tamen vt aliquam Sinensis prouincie notitiam & vsum acquirerem, & simul vt explorarem qua ratione posset aditus in id regnum Euangelio pateferi: sta- tui denique magis è re Christiana futurum, si me ad Sinas ex itinere contulisset. Sed pridie, quam in onerariam Frã-
cisci

eisici Tuscani è carauela transcendimus: grauius multo, quam vnquam antea, vitæ discrimen adiuius. Densis enim tenebris, intempesta nocte, procella onerariam tanto impetu nostrum in nauigium intulit, vt parum abfuerit, quin id prorsus deprimeret. quocirca soluto statim retinaculo, quod nos onerariæ coniungebat, anchora iacta, in alteram nauem nostra multo humiliorem incurrimus, quam ne demergeremus, anchorarios funes coacti præcidere, fluctuantes in saxa detrudimur: vbi naufragium faciendum & moriendum sine dubio fuerat omnibus, nisi diuina bonitas (humani quippe præsidij nil supererat) præsentis periculo nos liberasset, cum multi viuentes adhuc mortem suam lugerent, ac mirarentur Dei causa susceptum iter, tot obstaculis retardari, non intelligentes videlicet, Dominum, quos diligit, eosdem corripere, & quasi aurum in fornace probare quos eligit. Conscendimus igitur onerariam, & medio circiter Iulio ad Santianum insulam, a Cantonio portu Sinarum celeberrimo leucas 30 distantem, scopulosa quædã loca non sine magno naufragij periculo præteruecti, deuenimus. in ea mihi insula Dei benignitate concessum est, vt super tumulum, qui Francisci Xauerij quondam ossa contexerat, sacra missæ facerem. Et quod Xauerius dum viueret tanto labore frustra quæsierat, id ego, ipsius apud Deum precibus scilicet adiuuantibus, nullo negotio sum consequutus, vt in urbem Cantonis admitterer. Nunc de Sinarum rebus, quoniam id vobis gratum arbitror futurum, testis oculus pauca præscribam.

Sinarum regio multas in prouincias vel regna diuiditur: quorum est celeberrima sua cuiusque metropolis. Harum autem Cantoneam omnium minimam ferunt: cum tamen (Lustranorum sententia quotquot eam urbem inuisimus) Vlyssiponem incolarum frequentia superet: ædificia sancte bona, valida mœnia: viæ inter sese, ne furibus ac maleficis transitus pateat, portarum claustris interseptæ. iam verò passim exstructi cum inscriptionibus fornices ad mille urbem tota visuntur: hæc enim ferè administrationis suæ mœnimentum magistratu abeuntes Regij præfecti relinquunt. quæ viæ fornices carent, eæ quandam representant amœnitatem horrorum, arboribus lætis ad ianuas ædium in ordinem surgentibus.

Eorum quæ ad victum necessaria sunt, mira in omni genere

*Rerum
Sinenſiū
descri-
ptio.*

gere

nere copia. In singulis vrbis viis affatim venalia proponuntur. Circa mœnia nauigatur, magna aquæ vi in fossam vrbis è flumine deriuata. Cantonem euptibus iter est per infinitam ferme planitiem, & eam quidem irriguam & opimam. nouas ter in anno fert fruges, quæ in vrbem nauibus conuehuntur. Fructibus, animalibus, plantis, & cultu ipso regio est Europæ persimilis.

*Sinarum
gubernandi
ratio admirabilis.*

Feminarum summa custodia. in publicum prodeunt recta vndique lectica conclusæ, corporis ornatu sanè pudico. in adulterio deprehensæ capite puniuntur. Etrones ac vagi vrbe prohibentur. certus ac suus cuique opificum ordinis vicus est. Cum externis incolæ varia mercimonia, vt fericum, pretiosa fictilia, camphoram, cuprum, alumen, lignum Sinense commutant. Natio est ventri ac voluptatibus dedita: sed gubernandi ratio planè admirabilis. Singulis prouinciis noui tertio quoque anno magistratus à Rege præficiuntur, non tamen indigenæ: quorum, ex ipso comitatu atque ordine apparitorum & asseclarum, veneranda omnino maiestas imperij. Qui publicè ius dicit, ac veluti Prætor vrbis est, Hexasi patrio sermone appellatur. Qui regiam pecuniam ac vestigalia curat & exigit, Ponchasi dicitur. Res autem maritimæ & peregrinorum administratio penes Aitanen est. Accedit Chaën: cuius insignia, manus & oculus: munus verò, capitales Regis sententias, multasque à cohorte Regia confirmatas, curare exequendas. Regios ministros vel in officio continere, vel etiam (si malè se gerant) magistratu priuare. Porro his omnibus quasi pro Rege præest Tutan: cuius tota prouincia potestas admodum est formidabilis: pileo sibi à Rege donato conspicuus, & vestimentis leone (insigne regis id est) inaurato distinctis. hoc ille amictus ornatu, ipsa grauitate ac specie nostris Europæ Regibus ante cellit. eum nobis atque etiam Lusitanis præfectis non nisi genu flexo & eminus quidem alloqui licuit; habitat sumptuosè; qui ad eum negotiorum causa adeunt, iis, vt à ianitore admittantur, quid sibi velint, ad singulas fores elata voce pronuntiandum est. stipatores corporis habet per multos à Rege attributos. Et sanè hominum millia centum ad huius duntaxat Cantonis prouinciæ diecessim, atque præsidium regis impensis ali dicuntur. Arma licitorum, arundines igne tostæ sunt, subiti vnius longitudine, latè digitos quatuor: iis nocentissimi

pedes,

pedes, læti quandoque de causa, acriter aded atque inhumane diuerberant, ut quinquagesima plaga damnatum vel profus interimat, vel certe fractis ossibus omnino debilitatum relinquat. Verberibus decem quidam, inspectate me, cæsus est: quæ mihi ferre pro Christo si obtingeret, magnam scilicet præmium paratum existimarem. Prefectis vero ipsis per urbem sella gestari mos est. equi frenati sequuntur: magna præueniente satellitum manu, quorum alij, quas dicebamus, arundines, alij ferunt clauam, alij pendente ex humeris tabella, sericis floccis ornata, magistratus impetium ac potestatem declarant. Hi omnes, in ordinem bini, turbam magnis clamoribus summouent, quæ vel in domos è via se proripit, vel etiam honoris causa fores euerit: in transitu vero mirum silentium.

Iam in his populis ad Dominum conuertendis, illa meo quidem iudicio vel maxima difficultas occurrit: quod plebs nouæ religioni se addicere, nisi magistratibus approbatur: magistratus, iniussu Regis, eam potestatem facere verebuntur. Veruntamen tota de re cogitanti duplex mihi ratio veniebat in mentem: altera quodammodo naturalis: ut cum à Lusitanie Rege legatus ad Regem Sinarum fœderis atque amicitie causa venerit: Sacerdotes aliquot è Societate nostra secum in hæc loca deducat: qui interea dum legatus Cantone subsistit, (subsistere autem menses complures erit necesse, dum à Rege responsum accipiat, regia quippe urbs, ad quæ flumine tenditur, distat hinc leucas ferme quingentas) aliquam huiusce lingue legumque, naeti notitia, deinde per occasionem legationis eius una cum legato in ipsam usque Regiam penetrant. ibi cum sese moresque suos genti probauerint, cum denique Regium diploma obtinere contendat, quo populi à Christiana religione non modò non deterreantur, sed etiam ad eam ubique sectandam à magistratibus aimentur. Altera est ratio, quæ non tam humano consilio, quam vnus Dei presidio nititur: ut duo aliqui è nostris in has oras delati, comitibus discedentibus ipsi remaneant; cum Evangelij promulgatione aliquot arundinum plagas æquo animo pacifcantur; in compitis ac plateis Christum palam predicare non dubitent; nec metu, ne si in carcerem quidam tradantur, ab inepto desistant. quamquam illud in ea re inesse videtur incommodi, quod interpretes, quibus maxime est opus, nulli ferme reperiuntur, nisi prouin-

ciales

ciales quidam adolescentuli, quorum neque animi fortitudo, neque prudentia, nec vita denique eiusmodi est, ut cum iis muneris tanti pars vlla tutò communicari posse videatur. Ac mihi quidem valde fuit optatum, posse in hac regione consistere, aut certè è Sociis aliquem discendæ linguæ causâ relinquere: sed meum hoc consilium impedit partim delegata mihi Iaponis prouincia, partim etiam sollicitudo de nostrorum salute, quos in discrimen offerre non audeo, non facta à magistratibus potestate manendi, ad quos tamen ego, licet oppidani affirmarent me nihil tale impetraturum, frustra ea de re non semel adire tentavi.

Sunt autem Sinae, quantum eo temporis spatio perspicere potui, ingenio ac iudicio bono, utique meliore futuri, si Christum sequuti, nuntium remittant voluptatibus atque libidini, qua mentis acies magna ex parte retunditur: sunt etiam ad mechanica & mercaturam idonei, & quæcunque ad victum & cultum corporis pertinent. Animi verò immortalitatem, Deum vnum, æterna præmia ac pœnas ignorant: quocirca spiritualium rerum cura apud eos postrema. Sacrorum antistites eatenus in honore sunt, ut capitis tegumento in mitræ formam vtantur, mento & capite abraleso, despiciatissimum alioqui genus hominum. Nullum ex iis, quamuis adhibita diligentia, reperire potui, qui me gèntis ceremonias & iura sacrorum doceret. Incolæ omnes idola apud se habent, quæ odoramentis duntaxat ac suffitibus venerari mos est. Ad rem quamlibet auspiciandam per sortes oracula exquirunt: æ si tristes ducantur, idola videlicet vapulant. Ex quo ad Sinarum terram appulimus, Cæto rem contuli me bis, qua in vrbe menses duos circiter posui, ut agerem de redimendis captiuis Lusitanis tribus, qui cum aliis Christianis prouincialibus totidem admodum arcta seuâque in custodia detinentur: cuiusmodi calamitate oppressi nonnulli præterea Lusitani variis prouinciæ locis dicuntur esse: cum enim infestis hucusque Sinarum populis vbi fuerimus, si qua Lusitanorum nauis tempestate in hac littora eiecta est, vectores & nauis vel necati ab incolis vel in vincla coniecti sunt: quod tamen fieri desitum est postea quam legitima pro mercibus portoria soluere Lusitani cœperunt. Verùm ad captiuos ut redeam, cum quendam ex iis Matthæum nomine præfectus ad se è carcere euocari iussisset, misericordiam eius mihi mouit adspectus:

Sacerdotes
superstitiones
Sinenſi.

panno-

pannosus erat ac squalidus, capite ac pedibus nudis, manibus ad brachia, ferrea cathena ad pedes iniecta: collo autem inserto in tabulam, quae scriptam vinculorum causam demonstrabat: quo maxime modo haberi dicuntur ij, qui sententia capitali damnati, mortique addicti sunt. Ac primo quidem redemptionis pretium mecum attuli, succinum crudum: quod magis propositis praemiis à Rege conquiri perhibetur, eo quod persuasum habeat hoc gummi genus, cum quodam alio conditurae genere sumptum, sparium vite producere: secundò autem, aureos ad mille & quingentos, quos mihi tres amici ea lege commodauerant, ut Lusitani redempti hoc alienum, stipe à classariis & mercatoribus Christianis emendicata, dissoluerent. ea pecunia in vrbe deposita est, Chaeni praefecto numeranda, si nostros homines liberos dimiserit, quorum hoc anno saltem vnum solum iri confidimus.

Sed haecenus de Sinarum moribus ac regione: vnde ego in Iaponem Maio mense discedere cogitabam: quo tempore nec transmissio nec Lusitani comites deerunt. Nunc autem epistolam egregio Aloisij Almeidae Lusitani facto concludam, is cum anno superiore in Iaponem venisset, (vir est autem in his regionibus admodum notus) & Bungi cum Balthare Gago congressus, eam Iaponensium feminarum consuetudinem cognouisset, ut modò natos infantes per summam immanitatem necarent, quos propter inopiam alere se posse diffiderent: cum eodem Gago condixit, ut cum Rege Bungi ageret, quo mos hic pessimus ratione aliqua tolleretur: ad eam rem sese de suo quantum esset opus pecuniae, collaturum. Placuit Regi consilium, seque nutrices ad pueros educandos attributurum recepit. Itaque Aloisius Bungi ea de causa remansit, adestque comparat magna populi approbatione, in quas non modò pueri deferantur atheni baptizandiq; sed etiam Christiani pauperes qui sunt in vrbe, confugiunt. Idem Aloisius cum nos nimis diu morari videret, (namque biennium circiter est cum soluimus Goa, quod tempus nauigando maxima ex parte consumptum est) veritus ne qua difficultas nos retineret Malacae: duo coronatorum millia ad amicum misit: quibus nostra subleuantur incommoda. Sed hac eius benignitate sperare non vsurum. Accepi autem ab eo litteras, quibus nostrum aduentum auidè ab se expectari ostendit: ut mecum de in-

*Iaponem
sua femi
narum
immani
tas.*

*Aloisij
Almeida
factum
egregium.*

stitucendo

cohibere necesse fuerit. is deinde Paschali die Dominico cum aliis aliquot corpore Domini sumpto, paucis post diebus ab interfecto circumuentus, quos iratus barbarus miserat, is quem diximus ab eo relictum fuisse, magno sanè animo sublatis manibus, oculisque in cœlum defixis, occisus est. vxoris solitudinem ac liberorum orbitatem, qui bonam virtutis frugem pollicentur, nunc res familiaris nostra sustentat. Superioribus litteris alterius Christiani hominis item honesti multos iam annos nati mortem exposui, quam ipse quoque in ædibus nostris obiit. is allato ad se extremo corporis Christi viatico, cum iam præ imbecillitate loqui non posset, aspectu Domini recreatus, in eiusmodi verba vocem soluit, quæ inhabitare in eius animo Dominum testarentur. In agro Firandensi, Gasparis Vilelæ Antonii que viri principis, & Christiani maximè opera, Christiana res ita feliciter gesta est, idola tot igne consumpta, euerfa fana, ipsi ædiruis ad cultum Christi traductis: vt eius rei dolore accensi barbari, diabolicis instincti furiis crucem insignem, Firandi iam diu positam à nobis, præciderint: templum verò Gaspare expulso, cum ipsa ara & imaginibus disturbarint, atque ita nostros exterminarent, vt ne transitus quidè illac, quamuis aliò tendentibus, pateat. sed Dominus horum neophytorum educationi, qui laborantibus nobis adedè amanter affuerunt, consulere: id vtique se admodum optare nobis per litteras ipsi demonstrant: cognouimus etiam vnum ex iis rei Christianæ peritum infantes baptizare. Dominum obsecrate etiam atque etiam, carissimi fratres, vt afflictam ecclesiam hanc pro sua clementia excitet, Bungo, Kal. Nouemb. 1559.

ALOISIVS ALMEIDA SOCIETATI

IESV IN LYSITANIAM.

IN iis litteris, quæ à vobis ad nos assidue perferuntur, insignes amoris erga nos vestri & caritatis notæ cernuntur. apparet etiam quanto studio teneamini ad nos subleuandos in hæc loca veniendi. hanc plenam pietatis voluntatem, quoniam nos remunerari non possumus, Dominus ipse pro sua benignitate compenset: quanquã vt amori vestro nos etiam aliqua ex parte respondeamus, (quoniam a vobis scire quid à nobis in re Christiana geratur) anni huius

præ-

præsertim acta ad vos perscribere statui.

Balthasar Gagus hoc anno ex Iapone profectus in Indiam, aduersa tempestate retētus, hyemauit in ora Synarū: atque id fuit causæ, cur à nobis huiusce anni litteras non acceperitis. Post eius discessum nuntii Meaco allati sunt, Bonziorum in Gasparem Vitelam odium aliquantulum refrixisse. itaque rursus aures dare cæpisse Euangelio, fierique aliquos Christianos, atque in iis nobilissimos homines, & in rebus physicis admodum intelligētes. Missæ sunt etiam aliquot à Meacensibus illis neophytis ad Bungenfes Christianos epistolæ: quarum vna, duodecim circiter paginarum, magnam harum regionum Christianis attulit voluptatem, sapiusque descripta, omnia Christianorū loca percurrit, & simul recitabatur etiam ethnicis. Summa erat epistolæ, sectarum Iaponis omnium (quæ plus vndecim sunt) expositio simul & confutatio, cum religionis Christianæ confirmatione. nec verò pacatas vnquam res Iaponiorum fore, quoad omnes fierint Christiani: atque id ipsum multis apertisque rationibus probabatur. Mense Junio ineunte, ex Gasparis ipsius litteris cognouimus, illum iter cepisse ad urbem Sacaium, quæ bidui distat Meaco, vbi spes magna messis vberimæ ostendebatur, non modò quòd sit libera, & in primis ampla Iaponis totius: sed multo etiam magis, quòd cum quidam è principibus ciuitatis illuc per litteras inuissset, ædesq; suas ipsi ad Euangelii promulgationē obtulisset. cuius tantum est eius rei desiderium, vt Bungenem etiam certum hominē cum mandatis miseret ad Cosmum Turrianum. Recordabitur, vt speramus, pro sua bonitate Dominus harum gentium, easque conuertet ad se: nos autem in suo confirmabit obsequio.

Quod ad Bungensem Ecclesiam attinet, quæ nunc quidem est Iaponis omnium maxima: admodū augetur in dies (captis adspirante Domino) cum virtus veteranorum, tum etiam tyronum numerus: quorum tanta est pietas, vix vt possim verbis assequi: nonnulla tamen attingam, vt ex iis reliqua intelligatis. Primū nulla nox præterit, (vt mihi quidem videtur) quin verberationes in templo fiant, ac ferè semper omnium, quotquot ibidem eo tempore sunt. quibus in templo non licet, ii sese intra priuatos parietes cum vniuersa familia verberāt quotidie, quamuis ningar, Christianis referunt est tēplum, nec reſeratur ferè, quin multi
reperian-

Vrbs Sacaium.

reperiuntur ad limina præstolantes. Festis autem anni celebrioribus tanta vis hominum confluit, ut ad multitudinem capiendam umbracula è frondibus raptim extructa cum templo continuare necesse sit: atque alii quidè præcipuis anni festis, alii verò diebus beatissimæ Virginis sacris, alii quintodecimo, alii etiã octavo quodque die cõfessione maculas abluunt. Sed Bungenium studium ac pietas quadragesimæ præsertim diebus elucet. res profectò visenda: quippe in singulos annos crescit huius Ecclesiæ religio ac probitas.

In pueris illis, qui ad hos Christianæ doctrinæ gratia veniunt, aliqui ita parvi cernuntur, ut nihibi præter catechismum eloqui possint: itaque id ipsum oppido concitant. Prope templum nostrum duodecim circiter Iaponii patres familias habitant, quorum filii pueriq; singulis noctibus, audito signo salutationis angelicæ, ad Crucem conveniunt in eã vicinitate defixam, ibiq; nixi genibus totam horam quotidie in Christiana doctrina recitanda confutunt: idq; parentum iussu, quorum tanta est pietas, ut infantibus Christiana rudimenta unã cum lacte paulatim instillent, eosque tenera adhuc ætate nostram in disciplinam domesticã traditos Domino consecrant. nec verò parentum pietatem non imitantur liberi, atq; vnus præsertim natu maximus omnium, annum agens tertium decimum, cui super mensam cruciatus Christi Iaponicè precitanti stant quandoq; ex oculis lacrymæ, nulla vultus mutatione, alii verò eorundem cruciatuum recordatione cõmoti, piis Christum liberatore verbis affantur, ita suaviter, ut cuiuslibet ferreum quamvis pectus emolliant. Itaque horum quos domi educamus operam ad conversionem harum gentium magno nobis vsui fore speramus: quippe cum Iaponios auditores patria lingua magis quàm peregrina retineat, alios præterea quinque Iaponios apud nos habemus prouectam ætate viros admodum probos: tres videlicet Bungi, quartum Meaci cum Gaspare Vilela, postremus comes est peregrinationis meæ, annum agens alterum & vigesimum, tanta in dicendo suavitate ac lepore præditus, ut auditorum animos mirabiliter capiat: hæreses verò Iaponicas multaque de phisicis ira callet, ut hosce litteratos omnes refutet ac vincat. faxit Dominus, ut eorum animis ignem injiciat. Christiani. Facat eses, & præsertim vnus è principibus,

Cosmum

Religio
ac probitas
Bungenium.

Puerorum
miranda
pietas.

Religio
ac probitas

Colsum missis nuntiis per Deum obtestati sunt, ut eò aliquid e Societate mitteret: velle se optimum templum extruere, & suis alere sumptibus quotquot e nostris ibi commorarentur, quod iam fieri ceptum est. hisce de causis, & simul quòd multi Christianorum vici alicuius e nobis aduentum sermonesque iam diu desiderabant, decreuit Colsum, ut initio Iunii anni 1561, ad eos pagos & loca finitima inuisenda discederem.

Pridie quàm Facatam perueni, aduentu meo cognito Christiani obviam mihi alii ad tria passuum millia, alii etiam longiùs magno cum gaudio processerunt. ego coplures dies in ea vrbe moratus, barbaros circiter septuaginta sacro fonte lustravi. in quibus erant Bonzii duo, Iaponicarum legum sanè periti, cum alter etiam regius conscionator fuisset. is septem dies mecum disputando, interrogando, quæ dicebam in commentarios referendo contempserat, cum immensa Dei Domini nostri lux ipsius mentem illustravit, & eius exemplo multorum præterea tenebras dispulit.

In eadem vrbe Facata cum multi, tum præcipuè duo, morbo graui laborantes, diuina ope sanati: quorum vnus paterfamilias tanto capitis dolore torqueri solitus, ut violentas sibi met manus inferre sæpe tetasset, tertio decimo die Dei benignitate conualuit. alter erat iunior lepra foedissima coopertus, is, quòd de Christianis honorificè pièque sentiret, putaretque iuuante Domino sibi per me sanitatè reddi posse, in meum conspectum adductus est: quem ut vidi, negaui me ei morbo posse facere medicinam: verum tamen nè planè mœstus à me discederet ipse, qui que eum adduxerant remedium quoddam illi præscripsi facillimum, & post tertium diem ad me redire iussit: ita nitidus rediit, ut nunquam lepra laborasse videretur: equidem obstupui perspecta hominum fide, apertèque denunciaui Christianis, ne sanitatem pharmaco, sed Deo Domino fideique suæ acceptam referrent: quæ quidem etiam in animos eorum, qui morbo liberati fuerat, redundauit. nam vterque baptismo petito, & post catechismum impetrato, ad Ecclesiam aggregatus est. cumque iam discessus mei tēpus appeteret, quo equiore animo id ferrent, spem Christianis maturi reditus præbui: quorum duo e primoribus ita obfirmato animo incertis mei comites esse statuerunt, ut eorum studiis remittere, aut

*Leprosus
sanatur.*

*70. Bar-
bari ba-
risatur,
in quibus
Bonzii
duo.*

te, aureos de sententia dimouere, nulla ratione poterim.

In exitu Iunii Facata discessimus in insulam Tacaxumã, ambitu passuum sex milium, stipendiariam viri principis Firandensis, Antonii nomine, vbi cum essent quingenti circiter Christiani, ethnici tantum octo, vii quoque ad Deum nostro aduentu conuersi sunt. Præest autem eorum institutioni, excellenti virtute vir, qui è Bonzio Christi feruus effectus est. eadem habent, quæ idolorum antea fuerat, in primis ornata: cuius redditu, itemque elemosynis, quas erogat, institutum ibi quoque misericordiam sodalitiũ non modò ipse arristes alitur, sed etiam inopes peregrini, qui illuc sanè multi (quod vidi per eos dies) religionis causa vertunt. eadem stipis per misericordiam sodates ritè fideliterque distribuenda ratio seruat etiam in vicina insula Iquicachi, itemque in ceteris insulis, in quibus ecclesiæ sunt, quo fit, vt ad iter in his regionibus faciendũ sarcinæ & impedimenta minimè sint necessaria: quippe, quocumque peruenias, omnia tibi gratis ac sedulo comparantur, maritimo itinere naues, terrestri comites & iumenta: quæ si recuses, iniuriam videlicet sibi fieri, seque in Christianis officiosis numerari non putant.

Tacaxumã
ma insula.

Neophytè
quæ sine
officio sũt.

Firando cum ad hanc inuisendam ecclesiã aliquot Firandani venissent, horum Christianorum religione, precandi studio, obediẽtia, amore quo non modò sacerdotes hostros, sed etiam omnes eorum vicarios prosequuntur, tanto pere delectati gauisique sunt: vt mihi affirmarent, socios nostros, qui in ceteris orbis terræ partibus versantur, si vel particulam norint eorum, quæ cum his Christianis geruntur, omnes Japonicam hanc prouinciã expetituros: quod equidem credo: nam vna profectò Christianæ doctrinæ decantatio multas vultus præ læticia lacrymas exprimat. quid enim si videaris pueros centum, ac puellas, bis quotidie catechismi causa conuenientes, qui paucis ante diebus dicati diabolo fuerant, iam Christianos templum ingredi, aqua benedicta se aspergere, demũ ad præcationẽ ritè genua flectere: quid si duobus eorum voce præcipientibus, sublequentes ceteros, doctrinæque præcepta concinentes audiant: idque tanta cum modestia ac verecundia, vt oculos semper humi defixos habeant, ac duo illi præsertim, qui voce præeunt, (quos ego de industria non semel & curiosè notavi) & quidẽ in maximis calotibus, eum facies eorum sudore

Sãta pua
rorũ in-
sitata.

mana-

manarent tanta fuerit constantia, ut manus, oculos, pedes nunquam mihi mouere conspecti sint: raptos profunda aliqua contemplatione dixisses, nec verò doctrina tantum recitanda contenti sunt, nam eius quoque explicationem libentibus nobis requirunt. Iam verò quanta cum animi vestri voluptate intueamini Iaponios hosce CHRISTIANOS positris genibus manibusque subleatis Christum è cruce pendentem adorantes, lacrymis ad solum vsque fluentibus, in tormentorum Domini cogitatione ita demersos, ut penè ecstasici videantur? atque hæc quidem in hisce insulis propè desertis, quid de iis locis existimandum est, in quibus (ut Bungi) Sacramentorum est vsus frequens? neque verò putare vos velim, me litteris assequi quæ oculis video: scriptum enim hoc res ipsa multis partibus superat, quæ cum ita sint: misereatur (quæso) vos fratres carissimi harum ecclesiarum, Deumque cum gemitu obsecrate, ut supplementum aliquod è Societate nostra dignetur huc mittere, quod si fortè nimis diu distulerit, quam vereor, ne qui venerint paucos superstites è nobis offendant: siquidem tres hac æstate magnam vitæ discrimen adiunimus, quam tuerit Dominus, ut opinor, quoad alii nobis ad nouam hanc vineam tuendam colendamque succedant.

*Iquicu-
qui insu-
la.*

Ex ea quam dixi insula, in aliam traieci maiorem, quæ Iquicuqui vocatur, incolas habet circiter mille quingentos, in iis CHRISTIANOS ferme octingentos, ii, quod iam antè de meo aduentu cognouerant, obuiam mihi nauem cum primoribus aliquot CHRISTIANIS miserunt: quam ut conscendi, in ipsa navigatione, tribus passuum millibus antè quam ad insulam peruenimus, Crucem aspexi edito loco positam, quam satis amplo intervallo circumiens murus, sepeliendis Christianis cœmeterium efficit, vbi descendimus, humanissimè excepti continuo ad salutandam Crucem de more perreximus: inde templum eorum inuisimus amœno admodum loco, eleganter ornatum, sexcentorum hominum capax, atque eos in præsentia quidem, ne inopem plebem non sine iactura ab institutis operibus auocarem, dimisi, concione in matutinâ & vespertinum tempus, puerorum verò catechismo in pomeridianum indicto, itaque tanti cõcursus fieri cœpi sunt, ut cum multi excluderetur, aream, quæ ad vestibulum templi est, stercis prore nata contegere necesse fuerit. Tem-
plura

plum est autem excelso loco, lucoque denso, & ad aspectū
 iucundo. in id ascenditur gradibus, quibus in imis stagnum
 est aquæ, nudis pauperum pedibus abluendis, non super-
 stitione, vel ceremonia, sed ne templi catastromata calca-
 ta commaculent. Postridie quàm huc veni, cetera quoque
 sana lustravi pulcherrimè posita, quippe quæ ante id tem-
 pus idolorum fuissent, quibus colendis optima loca dili-
 genter exquirebantur: hoc autem tempore eorum custo-
 des illi ipsi Japonij sunt, qui antea Bonzj, nunc Christiani
 appellantur; antea dæmonem, nunc Iesum crucifixum sup-
 plices venerantur & colunt. & quoniam ex altero pago
 eiusdem insule sanè frequenti, quòd æde facta carerent, ad
 alterius pagi templum tribus ferè passuum millibus distans
 Christiani magno suo incommodo venire cogebantur: tē-
 plum ibi quoque exædificandum curavi, quod paucis die-
 bus multorum subsidio magnaque omnium alacritate per-
 fectum est, tabula picta, ceteroque templi ornatu ex urbe
 Firando aduecto. Christianorum animis recreatis, cœlesti-
 que fonte purgatis iis, qui ad baptismum videbantur ido-
 nei: ad alium Christianorum pagum, quem Xixi vocant, ire
 petrexi, ut eos per Euangelium solarem, & simul ut in æde
 noua, quæ tum ab iis ad tectum perducebatur, sacellū ex-
 struendum curarem, Iqui chuchensibus Christianis officio-
 se nobis in eam rem fabros tignarios septem aliaq; auxi-
 lia necessaria defereotibus. ibi igitur amantissimè excepti
 à Christianis, qui quasi regem expectarent, ita sedulo vias
 antè purgatas ornaauerant, summo mane noctuque de re-
 bus diuinis disputare instituimus, quo commodius ceteris
 horis diei sacello exædificando vacarent, quod summa eo-
 rum diligentia paucis diebus est absolutum. Catechismi
 deinde cura certo homini tradita, Iram traiecimus. eo cō-
 silio, ut Facatam propediem reuerteremur, quòd eius pere-
 grinationis spatium Cosmus nobis ad Augustum exeuntē
 vsque præscriperat. Iræ, cruce salutata, cum incolis egi-
 mus, ut ibi templum (nullum enim erat) communi consilio
 facerent: ad quod nobis Firando sacræ imagines ceteraque
 necessaria ornamenta transmissa sunt. nonnullis concioni-
 bus habitis, quibus in fide Christiani sunt confirmati, ba-
 ptismoque lustratis qui baptizandi supererant, Casungam
 inde cõtendimus, vbi tanta nobis hominū multitudo sese
 obuiam

obuiam effudit, vt festi alicuius diei solemnus celebritas videretur. Cruce adorata, ad primarium quendam Christianum diuertimus, apud quem nonnullis cōcionibus habitis, magna omnium voluntate decretum est templum, in quo sacerdotes sacrificarent, si qui in ea loca venirent: quo item Firando necessarius sacrorum apparatus est missus. Interea dum hīc agimus, mihi grauis homo narrauit Iquichuchi mulierem Christianam luadente diabolo, siue eius ministris, abortus facendi gratia pharvacum sumpsisse eiusmodi, vt infantem ipsam que parentem necauerit. Huius corpus Christiani, vt quæ noxa capitali obstricta mi-
*Mulieris
 scelerata
 per con-
 uersionē
 in extre-
 mæ vite-
 s' ei ratio.* grasset, in ipsorum cœmeterio in quo Crux est posita sepeliri eum vetuissent: illa post aliquot dies periculose agrotanti adolescenti cuidam Christiano per visum, Corpus (inquit) meum sacra sepultura prohibitum est illud quidem: sed ne idcirco me Christiani damnatam existiment: quippe antè quam è vita discederem, Dominus cōtritione mea lacrymisque placatus est, quibus rebus Christiani ex adorlescente cognitis (namque is deinde conualuit) valde animati sunt.

Ex eo loco rursus ad pagum Iquichuchi, atque inde spe reditus Christianis relicta, Firandum discessi ad quadam sacrorum instrumenta accipienda, quæ nobis Lusitanorum nauis aduexerat.

Firandum vt venimus, nauarchum Lusitanum allocuti, ad Antonium diuertimus statim, qui cum vniuersa familia nos peramanter accepit, detinuitque ad multam noctem nonnulla de officij religione percontans: postridie nauarchum adiui, vt permagnam tabulam pictam in naui proponeret Christianis visendam, quos in proximum Dominicum diem (quod eorum commodo fieret) ad concionem simul & spectaculum, dimissis per agros nunciis, euocauimus. Interea nocturnis hortationibus cum ceteri Christiani in fide animati sunt, tum ethnici circiter quinquaginta ad baptismum adducti: in iis è proceribus quidam Antonio non inferior. Et quoniam Firandi sacra ædes erat nulla, petiit nauarchus ab Rege, vt liceret in area nostra edificare templum, quo Lusitani, qui versabantur ibi nonaginta, religionis causa sese reciperent, eoque Firandenses Christiani deinceps vterentur. Cui Rex se deliberaturum respondit, ea erat dissimulata negatio. itaque id vbi resciui-

mus,

mus, apud Christianum in area nostra habitantem priuatum sacellum excitare atque ornare constitui. quod ille tanta animi alacritate studioque recepit, ut ædium duarum, quas possidebat alterius vltro mihi optionem daret, seque ædituum fore profiteretur. igitur, Antonio præsertim operas & cetera necessaria benignè suppeditante, ædificula comparata est, & omnibus rebus instructa, in qua singulis noctibus Litaniæ & conciones habebantur. vbi Dominicus dies aduenit, è pagis insulisque finitimis ingens Christianorum multitudo confluit, tam ad verba Dei audienda, tum verò ad sacram visendam imaginem, positam, ut dicebamus, in naui, loco peristromatibus, vexillis, virentibusque arborum ramis ornato. referta iam spectatoribus naui, cum perorassem, eos omnes nauarchus, quòd longè ab domibus suis abessent, liberali cibo potuque refectos dimisit.

Iam dies obrepserat, quo die mihi Bungum redeundum esset: quo circa sacra tabula ex oneraria in nauiculam translata, ut inde Facatam deueheretur, Christianos Iquichuchenses monui me sabbato proximo (ut promissa facerem) ad eos ex itinere venturum, & inde postridie vespere profecturum: qua illi re audita, parata naui continuo ad me deducendum venerunt. sub noctem conscendi, comitibus piis aliquot Lusitanis, qui me rogauerant, ut mecum se ad illas ecclesias inuisendas venire permetterem. Descendentibus nobis ad littus obuiam prædiere Iaponico more cum facibus multis: eodemque comitatu ad templum venimus, vbi nos magna populi multitudo cum pueris expectabat. Concione habita, & puerorum catechismo peracto, quod iam interpesta nox erat, plebem dimisi, manèque postridie (dominicus erat dies) post concionem incolas circiter tredecim Christiana doctrina iam institutos baptizauimus. Inde profecti, magna in itinere ac varia incommoda molestiasque pertulimus. Nam & mari, paruis linitibus, iisque monoxylis, vastos quandoque sinus trajicere sumus coacti, vixque imminentium piratarum manus effugimus, qui captos homines diu multumque vexatos in seruitutem diuendunt: & terra, iumentis consultò relictis, lutulenta via atque teterrima cingulo tenus quandoque cœno demergebamur: quæ tamen sordes occurrentibus passim riuis eluebantur. Accessit ad hæc assiduū pænè profu-

Incommoda varia & molestia itineris.

uium sanguinis, quo sanè grauius acerbèque vexabar. Sed eas omnes difficultates, Christianorum erga nos studium caritasque compensabat egregia: cum & hospitij commorationisque nostræ mercedem cōstanter ac benignè respicerent: & abeuntes, viatico omnibulque rebus necessariis liberaliter instructos vberissimo fletu prosequeretur: & quod longè admirabilius est, impressa à nobis humi vestigia ipsa, obstupentibus rei nouitate ac miraculo qui mecum aderant Lusitanis, oscularentur. Verùm, ne longior sim, modum epistolæ, si vnum addidero, ex quo facile iudicare possitis, quanta sit Iaponicæ gentis ac nominis ad humanitatè religionemque propensio. Cùm fessus è via, morboque parè confectus in quodam barbarorum oppido substitissem, tamen nullum erat desiderium cibi, tamen ne planè deficerem, oryzam reformidans, putridaque piscium salsamenta, (hæc enim incolarum cibaria sunt) mihi qui oua coëmeret, is autem mihi mox oua cum ipsis nummulis retulit. Causam quærenti respōdit, Barbaros oua, quod dies ille festus ipsorum esset, vendere noluisse: quod ægroto quærentur, dono dedisse. Denique Bungum ægre peruenimus, ibi quam à Cosmo ac Sociis amantissimè acceptus, humanissimeque tractatus, vix tamen adhuc è diuturna ægrotatione conualui. Vos clementissimum IESVM obsecrate fratres, vt mihi ad se perfectè colendum vires animumque suppeditec, Bungo, Kalen. Octobris, 1561.

COSMVS TURRIANVS ANTONIO
 QUADRIO INDIAE PROVINCIÆ PRO
 Societate IESV Præposito.

Læti rerum Indicarum euentus: quos ex litteris à vobis publicè scriptis hoc anno cognouimus, cum eiusmodi visi sunt, propter quos ingentes immortalis Deo gratias ageremus, tum etiam nos monuere, vt Iaponicas res (quæ nunquam antehac meliore loco fuerunt) vicissim perscriberemus ad vos. Primum igitur de regionis ipsius natura nonnulla, (tametsi multa iam in eam sententiam scripta sunt) tum verò felicem, hoc anno præsertim, Christianæ religionis progressum ad eius gloriam, qui bonorum omnium est autor, hac epistola persequar.

Iaponis insula, eodem climate quo Hispania, continetur.

ur: terræ atque arborum fructus varij, & plerique Hispani-
nicis non abfimiles: multæ etiam argenti fodinæ cernun-
tur. Gens admodum bellicosa, & in retinenda omni studio
dignitate proximè ad Romanos veteres illos accedit, præ-
cipuumque est apud eos idolū honoris, & ob id ipsum bel-
la sæpe mouentur, multi partim occiduntur, partim etiam
ignominia vitandæ causâ mortem vltro sibi met inferunt.
eadem est causâ, cur parentes reuereantur, amicis fidem
præstent, scelera flagitiaque vt furta, adulteria, aliâq; eius-
modi refugiant.

Publica administratio est triplex. Principem omniū te-
net locum supremus religionum antistes, cuius decretis ac
scitis omnia publica priuatâque sacra subiecta sunt. Nascē-
tes præterea Bonziorum scilicet nullam existimationem vel
autoritatem obtinent, nisi eas idem suo diplomate ac te-
stimonio comprobauerit. Tundos etiam (qui velut episco-
pi sunt) tametsi eorum nominatio, quæ dicitur, quibusdâ
in locis pænes Regulos sit, confirmat tamen & creat ipse:
qui deinde magno apud summos infimosque in honore
sunt, & sacerdotia conferunt. Iam verò priuilegia quo-
que & immunitates à profanis muneribus ab illo petun-
tur. Nam quæ leuiora sunt, vt carnis gustatus religiosis die-
bus cum ad idolorum delubra vulgo peregrinantur, aliâq;
similia, eorum potestas penes Tundos est. Porro sacerdos
hic maximus, tametsi apud Sinas ab eruditione ac sapien-
tia: apud Iaponios tamen vel à stirpe, vel à nobilitate, & pe-
cunia legitur: latè admodum imperat, magnisque vecti-
galibus fruitur, & cum profanis regibus sæpe certat. At-
que hæc de religione, sacrisque. Cetera gubernatio bi-
fariam diuiditur. præfecti duo summa cum potestate sunt:
quorum alter honoribus præest, alter iudiciorum & caul-
sarum cognitiones exercet. Honoris præfectus, quem vo-
cant Vò, stirpis successionem delectus, in Deorum numero
colitur. Hunc terram pede contingere religio est: si tetige-
rit, magistratu depellitur. domesticis finibus nunquam e-
greditur, nec temere sese in conspectum dat. intra ædium
suarum septa vel lectica gestatur, vel soccis ligneis ambu-
lat spithamam altis. In sella ferè quiescit, ex altera parte
pugionem habens, ex altera verò arcum ac sagittas. inti-
ma tunica vitur nigra, extima autem rubra, quæ tenui
ferico, ceu velo quodam, obducitur. pileum gerit in ca-

*Iaponia
regionis
natura.*

*Iaponij
supremū
habent
suarum
religionū
antistitē
vnum.*

*Honoris
præfectus
in deorū
numero
colitur.*

pitependentibus vitis, ad instar pontificalis tiaræ: fron-
 tem habet rubro candidoque colore depictam, & fictili-
 bus ad cibum vitur patinis. Eiusdem vnus in toto Iapone
 iudicium est, quo quisque honoris titulo sit decorandus.
 multi enim dignitatis gradus ac discrimina sunt, eaque
 certis characteribus dignoscuntur, quibus in obsignandis
 epistolis vti mos est: jique pro varietate graduum subinde
 mutantur. Regem quidem hunc Bungi, ex quo die in hunc
 urbem migrauimus, eiusmodi honorum vocabula quater
 & tricies iam mutasse animaduertimus. Habent autē dy-
 nastæ omnes, regni que proceres, suos quisque apud Vō pro-
 curatores: & quia natio est laudis ac dignitatis mirum in
 modum appetens, ad ineundam ipsius gratiam pretiosis
 inter se muneribus certant: quibus ille adeo crescit, (cum
 ceteroqui fundos ac vectigalia nulla possideat) vt hac vna
 ditatus præda, Iaponiorum pænè omnium pecuniosissimus
 habeatur. & quamuis tanto in honore sit, tribus tamen de
 causis eo dignitatis gradu deiecit: Si pede contingat
 solum, vt diximus: si quempiam occidat: denique si pacis
 & otij inimicus euaserit: nunquam tamen idcirco capite
 plectitur. Restat extremus iudiciorum præfectus nomi-
 ne Quingue, præcipuis administris duobus, quorum v-
 num Enge, Goxum alterum appellant. is cum reliquæ iu-
 risdictioni, tum etiam bellis præest indicendis, quæ ipse iu-
 sta esse decreuerit, itémque sedandis: nec non puniendis
 iis, qui in regno seditionem excitauerint: quas ad res re-
 gulorum opera atque opibus vitur, quorum nisi parue-
 rint, bona proscripita finitimis ciuitatibus addicit. Hæc
 sunt magistratus huiusce iura, & imperium, cui tamen non
 omnino obediunt proceres, quod ferè armis ac vi ma-
 gis quam iure certatur. Quod ad reliqua pertinet, Iapo-
 nij regibus quisque suis in profano foro, in sacro secta-
 rum principibus ac Tundis obtemperant. Ex sectæ (quod
 iam antea scripsimus) circiter duodecim sunt: quæ li-
 cèt inter se cultu ac superstitionibus differant, omnes ta-
 men in tollenda animorum immortalitate consentiunt. &
 quamuis plebi varia DEORVM nomina ad adorandum
 proponunt, ipsi tamen apud se nihil esse præter ortum &
 interitum existimant: aiuntque homines, bruta animan-
 tia, plantas, redire omnia quendam in locum, vnde pro-
 fecta sunt. ad cuius opinionis prauitatem penitus imisen-
 sibus

*Præse-
 ctus iu-
 dicatorū.*

*Iapenij
 regibus
 in profa-
 no foro;
 in sacro
 sectarum
 principi-
 bus pa-
 rent.*

sibus inculcandam, paratas habent commentationes circiter bis mille & quingentas. quas ubi quis diuturna cogitatione animo impreserit: omni religione solutus, prorsus in illa cœcitate ac tenebris conquiescit. nonnullas attingam, ut genus videas. percontare (inquiunt) caput hominis abscissum à trunco, tu quis es? audiemus quid respondeat. illa est etiam: eundem ventum pro corporum diuersitate quæ offenderit, varios edere sonitus. denique statuunt, quod è nihilo existit, in nihilum reuerti, esseq; tres hominis animas: quæ ordine alia post aliã deinceps corpus & ingrediuntur & deserant. illud vnum interesse, quod quæ prima ingressa est, postrema discedat. Has autem ineptias in arcanis habent, venduntque carissimè.

In iis qui homines doctrinæ laude illustres in deorum numero venerantur, sunt qui quædam colant nomine Xacã, quem aiunt Regis filium in primis eruditum fuisse: is praua dogmata posteris scripta reliquit permulta. Itaque librum eius, quem Foquequium vocat, pariter veneratur, negatq; sine eius voluminis ope quenquam posse seruari: eiusdem beneficio ipsas quoq; herbas & ligna beatitudinem esse adeptura. Omnis autè illius libri doctrina eò refertur, ut persuadeat nihil esse, ex quo omnium esse pendeat.

Qui Solem ac Lunam adorant, delubrum habent etiam nomine Denix, cuius imaginem pingunt tricipitem, quam Solis ac Lunæ & elementorum esse virtutem affirmant. Idem offerentem subinde sese demonis speciem, ita ut eam clarè conspiciant, multis illque admodum præiosis sacrificiis venerantur. Hominum genus in primis veneficum, & Christianæ religionis inimicum. Delubrum est aliud Quanonis, quem Amida filium fuisse perhibent. hunc pauci colunt, sed eam superstitionem magni faciunt, precèsq; assiduè recitant.

Nam de ceteris, qui commentationibus vacant, iam antè diximus, quorum maior est numerus. Venio ad res Christianas, quæ mihi nunquam æquè bene ac nunc, ex quo Japonem attigimus, habere sunt visæ. Nam antehac, bellis ac seditionibus provincialium impediēbamur, non modò ne religionem latius propagare, sed ne parra quidem conseruare possemus. Hoc autem anno Bungi rex amicus noster ita feliciter cum hostibus dimicauit, ut propemodum debellauerit, quare ipsius victoriam tantum est otium conse-

Ineptia
sectarum
Iaponi-
carum.

Xaca pra-
ua dog-
mata.

Delubrum
Denix.

Delubrum
Quanonis.

- Sex omnino Socij in Iapone.*
Christiana rum loca.
1. *Būgā.* consecutum, ut ingens planè porta Euangelio patefacta esse videatur. Versamur autem in Iapone non plus lex in uniuersum è Societate nostra variis locis atque prouinciis. Primum est hoc Bungi domicilium, quæ vrbs ab ipso Rege incolitur, posita ad Septentrionem gradibus tribus & triginta & semis, quæ tota pars insulæ in arcticum vergens polum, cum multos iam habeat Christianos, eosque constantes, tum iis augetur in dies; in quibus litterati nonnulli sunt ex ordine commentantium, qui se inuicem ad Christum alliciunt, de quibus ex aliis litteris plura cognosces.
2. *Cutame.* Alter Christianorum locus est Cutame in agro Bungenfi, ab vrbe Bungo circiter septem & viginti millia passuum. Christiani sunt ibi amplius ducenti, quorum vnus ære suo egregium templum exstruxit, & aliquem è nostris efflagitat: sed quo minus ei concedatur, Sociorū in his locis paucitas facit.
3. *Firandum.* In Firando insula tertia ecclesia est, quam septem octo-ve loca Christianorum efficiunt. sita est autem hæc insula ex altera parte Iaponis ad occidentem, ab vrbe Bungo passuum ad ceterum & quinquaginta millia: Christiani bis mille censentur: à quibus colendis iuuantisque nos annis superioribus bella intercluserunt. Sed iã Firandi Rex ab hoc Bungenfi deuictus, stipendiarius ipsius est factus, eritque posthac nobis tutus ad eam insulam aditus. ac mense Iulio proximo inuisit eam ecclesiam Aloisius Almeida, multæque ad Christi cultum ibi præclare constituit, quæ Aloisij ipsius litteris ad vos perscribentur.
4. *Facata.* Accedit Facata vrbs in primis opulenta, & mercatoribus celebris. distat à Firando circiter septuaginta millia passuum. templum est ibi, Christianiq; permulti. horum vnus aliud quoque se templum ædificaturum promisit. *Ibidè* ex itinere Almeida paucis diebus baptizauit incolas amplius sexaginta, multo etiam plures baptizaturus in reditu, nisi repente in morbum incidisset.
5. *Cāgoxima.* Quintum obtinet locū Cāgoxima oppidum, quò primū in Iaponē veniens Frāciscus Xauerius appulit, ibiq; primū Iaponij Christiani fieri cæpti sunt. posita est autem ea regio in meridiè ad alterā procurrētis insulæ cuspidē, gradibus vno & triginta, ab vrbe Būgo passuum ferè ducēta millia: quam item ecclesiam nuper Almeida laustrauit.

Neque

Neque verò Amangutium omitrendum est. ea vrbs magna ad Septemtrionem spectat, abestque Bungo passuū cētum & quinquaginta millia. ea vinea quo minùs annis superioribus inuiseretur colereturque, bella prohibuerunt: quamquò pacatis iam rebus, ex Christianorū litteris (quibus ad copiosam messem in ea loca inuitamur) didicimus constanter eos in fide persistere.

Sequitur Meacensis ecclesia, ad alteram huius insule cuspidem. Ex iis locis cū primarius quidam Bonzius mihi per litteras demonstrasset, magno se desiderio teneri legis diuinæ cognoscendæ, sed confecta iam aetate ad me venire non posse, orare se, vt si mihi minùs eò proficisci liceret, quempiam alium mittere: Gaspari Vilela Meacū rei Christianæ causa proficiscenti mandata cum litteris ad hominem dedi: sed eum Gaspar mortuū offendit, quē ferūt ante obitū dixisse, præclare sibi cognita ac percepta fuisse, quæ tū ego tū Iaponii nostri ad ipsum de Christiana religione perscripseramus, seque è vita ea ipsa fide ac religione discedere. ac Meaci quid actū sit, fusiùs ad vos Vilela perscribet.

Novissima est omnium ecclesia Sacaiana non longè à Meaco: opulenta vrbs, emporiumque percelebre, suisque Venetorum more legibus vtens, inde ad me cū muneribus litteræ missæ sunt, quibus etiam atque etiam rogabar, vt eò legarem ad promulgandam Dei legem aliquem è nostris, quod mihi cū Sociorum paucitas non permetteret, nullusque mecum esset sacerdos, ad Gasparem scripsi, vt eò sese conferret, rei que Christianæ consuleret, quoad subsidiū nobis ex India mitteretur. quocirca te per Dominum obsecro, vt operariis saltem sex, aut minimum quatuor inopiæ nostræ subuenias: nam præter has octo iam institutas ecclesias, eiusmodi est in præsentia status rerum Iaponicarum, vt minimè dubitè, quin omnes huius regni atque insule partes (modò præcones non desint) Euangelium Christi peruagaturum sit.

Quod ad Christianorum mores vitamque pertinet, plura ex litteris Sociorum cognosces. Vnum illud dicam, me tot barbarorum & Christianorum terras emensum, gentē vidisse nunquam aut rectæ rationi, vbi eam cognouerint, æquè obtemperantem, aut ita pietati ac pœnitentiæ deditam, planè vt in Confessionis & Eucharistiæ mysteriis obediens, religiosi cœnobitæ potius, quàm tyrones ac neophy-

6. Amangutium.

7. Meaciū

Bonzius
primari⁹
fide Chrī
stidiscedis
è vita.

8. Sacaiū

Praconiū
Euange-
liū pau-
citas.

Iaponio-
rū laudes

*Excellentis
pietas &
in fide cō-
stantia.*

ti videatur esse. Iam quanta sit eorum in fide cōstantia, vel ex eo facile conjici potest, quod cum Firandentes Christiani, vnius tantum susceptæ religionis causa, cum aliis afficerentur iniuriis, tum etiam in exilium pellerentur: multi re familiari neglecta Bungum commigrarunt, paupertatis incommodis Christi Domini caritati postpositis. pietatis verò illud sit argumentum; cum ære campano statis horis datur signum precandi, tanta est omnium in eo genere alacritas, non modò ut viri, femine, & pueri, sed parè infantes ipsi, qui nondum rationis compotes sunt, nisi genibus illico preces fundat. Sanè Christianus quidam mihi narravit, cum paucis hisce diebus puellam tenera admodum ætate ad vinum à propola coemendam misisset, dum vinum è cupa depromitur, puellam audito salutationis Angelicæ signo, relicta illico lagena genibus positis fixam steterisse, quoad orationem Dominicam & Angelicam salutationem quies recitasset: eamque rem barbaros qui aderant ita admiratos, ut dicerent nullum esse Deum cum Christianorum Deo comparandum, quorum pueri etiam ipsi bonos mores docerent. Iam verò quanti grana, quæ benedicta vocantur, faciant Christiani, præclare demonstrant, cum pauca quædam a nostris huc missa celebrioribus locis publicè posita assidue precando percurrunt: & si quod est alicuius priuatum, semper de manu in manum traditur, nec quicquam donari gratius his hominibus potest. Proinde unà cū operariis mitte quæso ex iis etiam gravis aliquot, quoniam tanto in honore sunt, & noli dubitare, quin verumque beneficium melius hîc, quàm apud Malucos aut Braslicos collocetur. Quod reliquum est, faxit Deus, ut quantum subsidio egeamus, intelligas: tibi que ac nobis omnibus ad ipsum rite colendum vires impertiat. Vale. Bungo, 7. Idus Octobris, 1561.

ALOISIVS ALMEIDA SOCIETATI IESV.

ANNO superiore cum Ecclesiis Facatæ, Firadi, aliisque lustratis Būgum ægrotus ex itinere rediissem, ut primùm è morbo conualui, de tota peregrinatione mea feci vos per litteras certiores. quas quoniam vobis esse gratas intelligo, pergam ea scribere, quæ quidem in his locis

locis contigere, in quibus mihi versari ex eo tempore contigit: nam cetera ex aliorum litteris cognoscetis.

Firandi erat Christianus quidam, quantum circiter & sexagesimum natus annum, scriba Regis intimus, quem ille apud se in honore habebat, liberaliterq; tractabat. is igitur Christianus cum animaduerneret se iam ad vite exitum appropinquare, susceptas in vita maculas matura confessione delere, & (quoniam nullus erat ibi sacerdos) Bungum vel cum Regis offensione periculoque rei familiaris omnino sese conferre constituit. rem itaque cum vxore communicat: quæ (vt erat præstanti virtute ac pietate mulier) consilium vehemèter probauit: illud solò modo monuit, vt quæ occultissimè abiret, ne in se regis iracundiam prouocaret. Quocirca nauem Christianus intempesta nocte conscendens, Bungum iter intendit: cuius discessu postridie cognito Rex, partim quòd eius opera admodum indigeret, partim quòd se inconsulto inuitoq; abisset, iratus, nauigio statim instructo, misit qui hominem persequerentur. Iamque magno suo bono à finibus Firandensis regni in Reguli cuiusdam ditionem euaserat, cum superuenientibus qui ad eum capiendum missi erant, Reguli iussu, cui cum Firandensi rege amicitia intercedebat, eodè rege postulàte oppressus, & in custodiam traditus est. Firandi vbi cognitum est illum inuentum fuisse, nec tamen vt rediret vilo modo adduci potuisse: legauit ad eum Rex cognatos ipsius nonnullos, qui ad redeundum hortarentur: sed vxor contra per litteras ei suasisit à suscepto itinere nequaquam desisteret, bonoq; animo esset, se laborum ipsius periculorumque breui consortem futuram. Sed videlicet currentem incitabat. Cosmus autem vbi id resciiuit, egit cum Rege Bungi, vt Christianum ab Regulo per litteras impetraret: quas qui pertulit litteras, offendit hominem magna in Deum fide speque subnixum, de se ipso autem adeò demissè maleq; sentientè, vt non modò qui Bungum ad confessionem incolumis perueniret, sed qui vilo prorsus beneficio afficeretur à Deo Domino nostro, se prorsus indignum assereret: tantòque in se ipsum odio erat incensus, vt ad quotidianas verberationes, & precandi assiduitatem, alia quoque voluntaria supplicia adiungeret, tanta cum sui cognitione, vt precibus CHRISTIANI, qui regiam epistolam attulerat, adduci nequiverit, quicquam vt de instituta vita: austeritate remitteret. Denique

solutus

solutus Bungum ægre peruenit tanta animi sui cum voluptate, tantaque Deo gratias agens, ut rem verbis assequi nequeam. Cuius aduentus cum ad cetera multa profuit, tum ad Christianorum fidem ac spem in Domino augendam. Eum Cosmus pueris, quos alimus domi, instituendis præfecit, & piis quibusdam libris in Iaponicum transferendis. Magnum apparet in eo precandi studium & caritas, & licet extrema iam ætate, vix vnquam cessantem reperias. Eum Dominus ad finem vsque conseruet.

Vxor ciuis primarii, baptismit beneficio, demonis vexatione liberatur.

Per idem tempus nobilis quædam mulier primarii ciuis vxor ex familia Regis Bungensis à dæmone agitata, per cæpos tanto cum ululatu atque impetu ferebatur, ut à nemine contineri posset. Hanc sibi Cosmus à Christiano quodam insigni viro commendatam ad se perduci, & in cubiculo publici valetudinarii, perperuis custodibus adhibitis, collocari iussit. Et quoniam in spem venerat mulier, se baptismit beneficio sanitatem esse recepturam, habebatque mentis eius animiq; vexatio dilucida interualla: iis opportunè Cosmus est vsus ad eam Christianis præceptis ritè imbuedam. quibus ut satis erudita visa est, in magna Christianorum corona, eam dominico die baptizare constituit. Erat mulier tum sanè quieta, sed cum primùm caput salutarè aqua perfundi captum est, tanta repente vi se commouit, clamoresque edidit ita magnos, ut omnes quotquot aderam perterrefecerit. Tum Cosmus à quatuor viris apprehensam teneri ad finem vsque baptismit imperauit. quo absoluto misera fractis viribus concidens, inter famulorum manus in hospitale cubiculum est relata. Ex eo tempore nullum eiusmodi incommodum aut molestiam hucvsque perpessa est. quare & Christianorum fides non mediocriter aucta, & maritus ipsius ita permotus est, ut ab Rege petierit, ut sibi per eum liceret Christiana sacra suscipere: quod ei Rex ita prolixè libenterque permisit, ut diceret gratum sibi fore, si eum reliqua familia imitaretur, itaque baptizatus ipse cum liberis, cognatis, & famulis sanè quàm in virtute proficiunt. Ego interea vires à morbo collegeram. quocirca mensis Octobris initio misit me Cosmus, comite è Christianis domesticis vno, ad templa quinque visenda, variis locis agri Bungensis commodo Christianorum exstructa. mensē in eo itinere posui, multos baptizavi barbaros. Christianos autem docui, qua ratione templa cōcelebra-

lebrarent, sermonesque inter se de religione sererent, si quando Bungum venire non possent. quosdam etiam areas defixis crucibus Christianorum sepulturae dicauimus: denique in singulis templis benedictum seu piaculare granum relictum cum codicillo, qui descriptas grani indulgentias contineret. Inde Bungum reuersus, Cangoximam mense Decembri profectus sum. profectiois causa fuit Emanuelis Mendozii cum sex Lusitanis aduentus, qui ut per confessionem peccatis sunt absoluti, Cosmum rogant etiam atque etiam, ut me Cangoximam ad hyemem ibi cum ipsis exigendam, Christianos visendos. & promulgandum barbaris Euangelium mitteret. id ipsum Regi quoque Cangoximano fore gratissimum, quippe qui magnam eius rei voluntatem scriptis ad Proregem Indiae litteris, itemque ad Antonium Quadrium eidem prouinciae pro Societate praepositum, ostendisset. Bungo igitur (ut dicebamus) profecti, gelu & frigoribus maximis quatrduo ad mare peruenimus: cum semper ubi sub vesperam constiteramus, verba de rebus diuinis ad barbaros fecissemus. Inde solatis anchoris inter nauigandum aduerso vento in oppidum sane frequens coacti descendere, cum spectaculi nouitate permota (nunquam enim Lusitanos antea viderant) magna incolarum vis ad nos conuenisset, per eam occasionem eis Euangelium nuntiari: quo illi audito, obstupefacti, ad nos audiendos iterum ac tertio rediere, atque vniuersi pene professi sunt, nisi Reguli metus obstaret, se Christo nomina libenter daruros, idque eo cum animi dolore sensuque, ut ad misericordiam prouocarent. Dixi me cum Regulo acturum (qui Bungenfis Regis est stipendiarius) ut cuilibet Christiano esse impune liceret, eosque solatus ut potui, ex eo loco discessi. digressu meo lacrymae nonnullis oborta, ut si diu mecum vixissent, apud quos non toto biduo fueram. Ex quo facile iudicare possitis, quanta sit huius gentis ad humanitatem religionemque propensio. Angunem delati, & a Regulo peramanter excepti, ut primum opportunum est visum, de rebus diuinis & animorum immortalitate cum eo colloqui cepimus, multisque sermonibus vltro citroque habitis, cum etiam familiae partem a cena ad audiendum accessisset, sera iam nocte ab Rege dimissi, nauarchum quendam Lusitanum sane tempestiue conuenimus: cum enim nostra hortatione permotus, concubinam, ex qua duas susceperat

*Barbaro
rui ad E-
uangelium
conuersus.*

*Hexandoni
viri prin-
cipis.*

*Libellus,
Xaverii
manu de-
scriptus,
experte
virtutis
remediū.*

perat filias, iusta cum dote in matrimonio legitimo collo-
casset, paucis post diebus est mortuus. Ex eo portu Tama-
rim redentibus, ubi Emanuelis Mendozii navis in statione
erat, arx in itinere occurrit Hexandoni viri principis, in e-
dito monte posita, omnium, quas in vita videre me memi-
ni, & loco & opere munitissima. quippe quā decē ferē pro-
pugnacula cingūt, inter se nō nisi ponte subductili peruia,
magnoq; interuallo distantia, fossis ita profundis, vt despi-
cientium oculis altitudo caliginem offundat, perpetuo (vt
aiunt) silice ferramentis exciso: quod equidē vix hominū ma-
nu fieri potuisse crediderim. ibi cum Hexandoni vxorem, &
quatuordecim præterea Christianos multis iam annis Frā-
ciscus Xaverius fecisset, mihi faciendum existimaui, vt me
ad eos consolandos confirmandosque conferrem. qui me
omnes, sed vxor præsertim Hexandoni, amicissimē acce-
ptum multa tum de Francisco Xeuero, tum de Bungenfi,
Meacensi, ceterisque in Iapone constitutis ecclesiis per-
contati, felicique ipsarum progressu valde lætati sunt. me
autem idcirco etiam libentiūs viderunt, quōd iam diu ne-
minem omnino ex Societate nostra conspexerāt. quo toto
temporis interuallo eos in Christiana fide partim senis ch-
iusdam Christiani honorati viri velut magistri familiæ stu-
dio, partim etiam quibusdam miraculis diuina providētia
retinuerat. Relictum sibi libellum descriptis Xaverii manu
Litaniis; aliisque precandi formulis, æquē ac sacras reli-
quias pia mulier admodum religiosē custodiebat, expertæ
virtutis remediū. Etenim agrotos complures, in iis He-
xandonum iam desperatum, corporibus ipsorum imposi-
tus libellus ille sanauerat. Nec minore cura senex traditum
sibi ab eodem seruabat flagellum, quo singuli Christiani
interdum (nec enim sapius permittebat senex, veritus ne
vsu nimio attritum flagellum absumeretur) sese cadere cō-
sueuerant, quōd eam rem non solū animis, verū etiam
corporibus suis prodesse diuinitus intelligerēt. itaque mu-
lier ipsa quam diximus, morbo grauissimo implicita, cum
varia medicamenta frustra tentasset, ad ipsum flagellū po-
stremo confugiens, Francisci Xaverii, vt putandū est, me-
ritis continuō in pristinam valerudinem est restituta. cum
omnibus igitur de re diuina familiariter colloquutus, ara
etiam excitata cum sacratissimæ Virginis imagine admo-
dum eleganti, quam eō mecum attuleram, pueris nouem,

in iis

in iis duobus Hexandoni filiis, baptismo illustratis; (quos iam senex ille Christianis rudimentis imbuerat) incredibili cum eorum mœtore postridie manè discessi cōmeatu ab ipsis affatim instructus, atque pollicitus me in reditu quindecim dies apud ipsos commoraturum. Cangoximam simul atque peruenimus, Regem adiui confestim, eoq; colaudato quod Euangelium in suo regno promulgari cuperet, multisque præterea verbis habitis, petii, ut liceret mihi in præsentia Tamarim vsque ad Lustranorum stationem excurrere. quod ille cūm permisisset ea tamen conditione, ut auum ipsius ex itinere inuiserem; Tamarim tridui itinere, diuerrentes ad Regis auum, ire perreximus, maxima niuium copia, quæ aciem oculorum recunderet, viaque terretima, occultis passim occurrentibus foueis, è quibus iumenta sese ægre admodum expedirent. In eo igitur portu, ægrotis primūm curatis, quorum ingens erat numerus, partim sæuitia frigorum, partim etiam cibariorum inopia: deinde barbaris nouem, qui id ipsum à me diu multumque contenderant, baptizatis: certo præterea nauis loco, ad seminarum tutelam de Iaponiis cōemptarum (quas illi ex ora Sinarum aduexerant) custodibus binis appostitis: denique com. nūni cōsilio indicta pecuniaria multa, si quis temere iusturandum vsurpasset; (latè enim patebat hoc vitium) Cangoximam rediit, & conciones ad Christianos habere instituit. nam ethnici veriti Bonziarum offensionem, ad nos venire non audebant: quod ego cūm animaduertissem, cæpi cōsiliū familiaritatis, si quo modo possem, atque amicitie cum Bonziis ineundæ, quo deinde populus ad nos maiore cum fiducia ventitaret. Erat in eo ordine vit quidam insignis, magna etiam ante id sacerdotium existimatione, tū verò & Regis ipsius consiliarius, & amplis cœnobiiis tribus summa cū potestate præpositus. Hunc igitur adii, collirio ad oculos curados, quibus ipse laborabat, allato; atque ille meo sanè quàm lætatus aduentu, sibi valde optatū fuisse dicebat, quæ Xauerius disputaret, cognoscere, sed interpretē defuisse. Inde me multa de summo rerū opifice, de immoralitate animorum, de tempestatū varietate, terræ tremoribus, pluuiis, aliisque rebus huiusmodi interrogans, magna sua cū voluptate totā eam noctem apud se detinuit. Quibus ille sermonibus captus, cūm ad me saepe, alio item Bonzio comite, ego vicissim ad illum familiariter

venti-

Hexando
ni filii
baptizā-
tur.

Rex Cā-
goximā-
nis.

Tamaris
portus.

ventitarem, cumque doctrinam nostram cum apud alios, tum apud Regē ipsū ita collaudasset, ut Rex Xixona (hoc est sanctam rem) publicē responderet: vel eo Regis testimonio, vel confirmata atque illustri mea cum Bonzio consuetudine animati barbari ad nos audiēdos venire ceperūt. Ex quibus multos Deo adiuvante ad Christum adiunximus. In eo numero fuere primarii duo Regis ipsius cognati, quos catechismo institutos vna cum vxoribus & parte familiae (triginta quinque in vniuersum fuere) baptizauimus, quorum deinde omnium ope ac studio sacrum Deo Domino templum exstructum est.

*Duoregis
cognati
primarii
cū vxori-
bus &
parte fa-
milia ad
Christū
adiun-
guntur.*

*Eximia
pietas cu-
iusdam
neophyti.*

Rebus ita constitutis, per Christianum nuntiū in arcem Hexandoni magnis precibus accersitus, optimis cum Christianorum, tum etiam ethnicorum studiis me magnopere expetentium deesse non potui: è quibus circiter quinque primarii audito aliquoties Euangelio in ecclesiam adscripti sunt. in iis quidam adeo excellenti ingenio, ut in cōmentarium relatis iis, quæ de me didicerat, librum confecerit exorsus ab ipso mundi initio, ad vsque Christi Domini nostri in terras aduentū. eius præcipue cruciatibus singillatim enumeratis, quæ ipsius lucubratio & hominibus illis, & aliis etiam populis, ad quos eam ego ipse deinde circūtulī, maiorem in modum profuit. Idem iustus a me Iaponica quedam scripta de Christiana religione describere mandatum ita auidē arripuit, ut opus vniuersū (omnino chartis quinque & quinquaginta constabat) vnius dimidiatiquē diei spatio absoluerit. Hunc ego, & Hexandoni filium natu maximum, quem Xauerius baptizauerat, docendis in templo ceteris Christianis præfeci, regula præscripta, quam in eo munere obeundo tenerent, quam quidem in rem, ut quibus otium suppetit, diligenter incumbunt, præsertim verò librarius ille, quem dixi, qui quidem Christianis lectionibus & commentationibus mirificè delectatur, seque cum libro, quem à me descripsit, in lucum abdens, quæque legit ex eo secum identidem reputans, târa voluptate perfunditur, quod ad hanc Dei rerumque cœlestium cognitionem peruenerit, ut lacrimas præ gaudio continere nō possit. Is ipse in Christianorū cœtu post Litanias publicè decantatas interrogatus à me quidam esset facturus, si Rex ei diceret, Christiana sacra fac deseras, quoniam ex meis popularibus es, meisque sumptibus victitas: responsurū se dixit

dixit illico: Hæc, vis ne me in te sine fūco ac simulatione
 beneuolum? in re tua familiari procuranda fidelem? vis me
 submissum? vis perferentem iniuriarum? vis denique in om-
 nes clementem ac benignum? iube me esse Christianum.
 hæc enim virtutes omnes vna religio Christiana comple-
 titur. Ac ceterorum quoque Christianorum (ad quorum
 numerum ibidem alij septuaginta per eos dies accessere) e-
 gregia pietas, assiduum præcandi studium, mirus inter se a-
 mor atque concordia cernitur. vna tantùm res ipsorum a-
 nimos vehementer angebat, quòd Hexandonus commu-
 nium meritorum ecclesiæ expers tam diu in Iaponica su-
 perstitutione persisteret. pro cuius cõuersione cum preces ad
 Deum lacrymâque (vxor ipsius præsertim) quotidie fun-
 derent: tum ego vxoris rogatu hominem adij, & ex eo que-
 sui, cur veritatem sæpe iam cognitam depositis Iaponio-
 rum erroribus sequi negligeret. Tum ille Deum testatus,
 Christianam religionem sibi planè probari, secus permis-
 surum se nequaquam fuisse, vt eam familia sua tota susci-
 peret: vna re, quò minus eos imitaretur, impediri se dixit,
 quòd vereretur, ne grauius animum Regis offenderet: spẽ-
 rare se Deo propitio fore aliquando, vt Rege ipso libente
 Christum, quem intimis sensibus adorabat, palàm ac libere
 profiteri posset. quo illius responso Christiani valde lætari
 sunt. Ex eo loco rursus ad Cangoximanos reuersus, Cosmi
 litteris per Christianum Bungensem ad me perlatis eo cõ-
 silio sum reuocatus, vt ad Regem Icoxiuræ proficiscerer,
 qui nos in suum regnum liberalissimis conditionibus inui-
 tauerat: cum præter alia multa & Lusitanis omnibus in eũ
 portum commeantibus, quique cum ipsis negotia contra-
 herent, in decennium ab omni portorio immunitatem se
 daturum esse promississet, & quicquid circa est agri ad pas-
 suum octoginta millia Cosmò obtulisset, vt intra eos fines
 ethnicus nemo ipsius iniussu habitare posset. Cangoximæ
 igitur institutis qui Christianorum cõtu, in templum sta-
 tis diebus aduocato, doctorum vice ac munere fungeren-
 tur, baptizatisque iis, qui iam ad id sacramentum idonei vi-
 debantur, ceteris quibus potui verbis sum cõsolatus: duos
 præsertim Bonzios illos, de quibus dixi, quos in discessu
 meo perquam studiosè Christo nomina profitentes in a-
 liud tempus idcirco reieci, quòd à curandis Iaponico ritu
 Regis procerumque funeribus, nulla ratione se posse desi-

*Hexãdo-
nũ me-
tus Re-
gis à ba-
ptismo
retardat.*

*Rex Ico-
xiura.*

stere dicerent, eaque re Christiana sacra, quæ ipsi apud se
 raciti colerent, minimè pollutum iti arbitrantur, deniq;
 à Christianis vario cōmcatu peramanter instructus, & ma-
 gna eam doloris amorisq; significatione dimissus, ad arcē
 Hexandoni (quæ ab oppido Cangoxima passuum abest de-
 cem & octo millia) dum navis paratur, biduum substici, at-
 que inde incredibili Christianorum dolore ac gemitu, ipsis
 etiam ex arcē summa feminis ad mare me deducantibus,
 & quasi in eo salus omnium verteretur, ita me ut celeriter
 ad se redirem enixè rogantibus, conscendi, & decimo septi-
 mo die Bungum magna nostrorum gratulatione perueni.
 atque inde tertio Nonas Quintiles Icoxiuram, qui locus
 ultra Firadum est quatuor & viginti passuum millibus, dis-
 cessi, quod ut perueni, salutatis ex itinere Facatensibus, (qui
 cū initio diu multumque Evangelio restitissent, bellis
 deinde perdomiti ac velut subacti, diuinum semen libèrius
 acceperunt, bonamque in primis virtutum frugem tulerunt)
 Regem Icoxiuræ primū adij, qui me honorificè sa-
 nè his conuiuio excepit. deinde cum eius ministro, qui
 Regis ipsius nomine ad Cosmum litteras dederat, de re
 communi agere institui. cūque ille quædam ex iis, quæ
 per epistolam nobis ultro detulerat, reuocaret, faciendum
 mihi existimaui, ut ad Cosmum scriberem, eique totam
 rem integram referuarem. Ad portum igitur reuersus, dum
 in Christianos ex instituto adiuuandos incumbo, Firando
 nuntij perferantur, quanto cum rei Christiana adiuvento
 Damianus Iaponius familiaris noster, excellenti pietate
 virtuteque iuuenis, qui nuper Facatensibus quoque sum-
 ma cum omnium admiratione operam nauarat egregiam,
 in eo oppido versaretur. nec ita multo post quædam paratibus
 nobis, quæ ad Cosmum mitterentur, ecce tibi repente
 affertur ipsum adesse Cosmum. Primò incredibilis visa
 res: ea Cosmi aras, ac valetudo, ea difficultas itinerum est,
 sed ubi iam ad portum applicuit, quanto gaudio affecti si-
 mus, facilius est vobis existimare, quam mihi scribere. is me
 confestim ad Regem legauit, ut cum eo rem omnino trās-
 gerem. quod ego cū fecissem ablati etiam Syagrophis, Bū-
 gum ipsius Cosmi iussu ad epulas in edibus nostris (id enim
 semel in anno solemne est) Regi Bungensi parandas excur-
 tu: quo secū ille filiū heredem regni futurum meo rogatu
 cum proceribus duxit. Cūque in eo conuiuio candida-
 ti puc.

*Damia-
 nus Iap-
 onius.*

ti pueri nostri domestici quatuor magna cum omnium delectatione sidibus canerent, Regis filius mensa relicta sese ad æquales suos hilariter ac festiuè recepit. puer ille quidem, ac panè potiùs infans, (annum quippe agit quintum) sed in quo sensus animi ac ratio longè præcurrat ætatem. Bungo rursus Icoxiuram reuersus, qui locus à Christianis incolitur, habetque in monte summo Crucem, quæ eminens valde conspicitur, à Petro Barreto Nauarcho Lusitano defixam, quod eodem loco tribus deinceps diebus sub vesperam inspectante se, aliisque compluribus, sublimè in aëre signum Crucis apparuisset: Cosmum sanctissimis (vt solet) occupationibus districtum offendi. Tanti ad eum confessionis & Eucharistiæ causa cõkursus vndique Christianorum fiebant, vt omnis perturbationis vitandæ causa, tricenari per vices ordine sibi succedere iuberentur. quorum erat ita magna in Cosmum obseruantia ac veneratio, vt coram eo oculos attollere non auderent: tanta religio ac pietas, vt in factis mysteriis obeundis, ac præsertim in corpore Christi sumendo, copiam lacrymarum effunderent: ea denique animi virtus, ac probitas morum, vt barbari ipsi Christianorum vitæ admiratione sese colligeret, & seueriorem vltro disciplinam induerent. Per eos dies Facatensium Præfectus nauigium cum hominibus ferè tringinta ad Cosmum misit rogatum, vt quoniam tres è militibus suis in prælio sclopis icti grauiter ægrotarent, opem illis ferre ne grauaretur. Fecit Cosmus, vt Facatam è domesticis nostris adolescentem Iaponium mitteret chirurgiæ laude præstantem, qui non modò vulnera extractis artificiosè glandibus mira felicitate sanauit, sed etiam oblatam sibi mercedis loco magnam argenti vim, stupentibus barbaris, constanti animo excessoque repudiavit. Quare commotus Præfectus, vt nos aliqua ratione remuneraretur, immunitati nostræ toto suæ ditionis imperio, qua sæpe nobis iter habendum intelligebat, publicis diplomatibus cauit.

*Signum
crucis
tribus
diebus
apparet
in aëre.*

Restat vt epistolam hanc eximia indolis adolescentuli commemoratione concludam: in quem cum omnia & animi & corporis bona quasi secum ipsa certans natura cõ-

*Adolescentuli
cuiusdã
egregia
dona
facta.*

eo castitas ac sanctimonia cernitur, ut octavo quoque die post confessionem ritè peractam cœlestis Eucharistiæ coniuiuium non sine lacrymis ineat: tanta verò animi submitio & humilitas, (cùm illustri admodum loco sit natus) ut Bûgum ad eam inuisendam ecclesiam à Gaspare missus ex urbe Sacaiò, bona cum parètum venia, quos puer precibus expugnauerat, eò simul atque peruenit, ut scilicet vnus è Christianorum grege videretur, non modò comam sibi tonderit, quod in Iapone valde inusitatum est, verùm etià omni delicatiore cultu ornatuque abdicato, de contemnendo seculo publicè disputare instituerit. Idem in patrià à parètibus reuocatus, Icoxiuram, ut inde Sacaium renauigaret, à Cosmo perductus est. quem aiunt ex itinere in urbe Firando apud vxorem Antonij viri principis eiusque ancillas, cùm se per id tempus ad sacram confessionem pararent, de pœnitentia sanè opportunè verba fecisse. quam ille Christianæ Philosophiæ partem iam antea sapius à se tractatam callet egregiè. Huiusmodi pueri sunt, (fratres mihi carissimi) quorum opera faces amoris diuini Deo adspirante Iaponiorum cordibus iniectum iri speramus: atque ob id ipsum apud nos delectam eorum manum Societatis nostræ præceptis atque institutis imbuimus. Interea Socios omnes nostros per Iesum Christum obtestor, ab eo precibus impetrent, ut me vitam ponere in ipsius obsequio ac famulatu concedat. ex Iapone, octauo Kal. Nouèb. 1562.

ALOISIVS FROES SOCIETATI IESV IN
INDIAM ET IN EVROPAM.

E Maximis navigationis periculis summo Dei ac Domini nostri beneficio liberati, ex ora Sinarum incolumes in hunc Iaponis portum deuenimus, quem Icoxiuram appellant, obuiosque habuimus in littore Christianos incolas omnes tanta ex aduentu nostra voluptate ac lætitia gestientes, ut nos humeris ipsimet suis sublimes tollere atque asportare velle viderentur. quorum ducenti circiter nos ad templū vsque deduxerunt. Cosmi verò Turriani gaudium fuit ita magnum, ut collacrymaretur, sanè se vixisse iam diceret, quoniam quidem operarios sibi in subsidium missos à Domino in tanta negotiorum mole, tamque opportuno tempore cerneret. Ioannem autè Ferdinandum

dinandum è magnis assiduisque laboribus ita consumptū
 macieque confectum offendimus, vt animam agere panē
 videretur. Etenim ad domesticas quidem & quotidianas
 Cosmi occupationes, principū etiam virorum, & Christiana-
 norū tum ex aliis regionibus tum ex hoc regno vel bapti-
 zandi vel salutandi causa ad eum venientium, frequentia
 atque celebritas accedebat: Ioannes autem, post sacra mis-
 sã à Cosmo peracta, totum ferè diem & saepe noctem par-
 tim rudimentis Christianæ doctrinæ vulgo tradendis, par-
 tim etiam proceribus Bonzijs, qui ad baptismum accede-
 rent, separatim instituendis ponebat. Mihi verò baptizan-
 di onus impositum est: ac nono post nostrum aduentū die
 primū sexaginta baptismo lustrati sunt, multique dein-
 ceptis, ex prima nobilitate, Bartholomei regis maximè hor-
 tati ac persuasionibus incitati: quorum plerique catechis-
 mum sua manu continud describebāt, quo facilius memo-
 riæ commendarent, eundemque domesticis traderent. sin-
 gulis autem, à baptismo, sanè quam enixè ac studiose pe-
 tentibus, Crucis sigillum è collo gestandum, itēque Ro-
 sariū precandi causa dabatur.

60 Bava
 bari &
 multi ex
 prima
 nobilita-
 te baptis-
 mo lu-
 stratur.

Firandi autem simul atque Sodales ex India aduenisse
 auditum est, Antonius & vxor ipsius Elisabetha misso con-
 festim nuntio Cosmum magnopere obsecrarunt, vt quo-
 niam tres è nostris in hoc portu sacerdotes essent, vnum ex
 ijs ad Firandensem ceterasque eius tractus ecclesias inui-
 sendas omnino mitteret, quod si per litteras ab ipso nō im-
 petrassent, duos è filiis suis ab se legatum iri, qui id ipsum
 humistrati supplices peterent. Neque ita multo post ab vr-
 bis Ximabaræ Tono, (honoris ac præfecturæ nomen id
 est) qua in vrbe CHRISTIANI eo tempore plus mille
 & quingenti numerabantur, nobilis vir cum mandatis ad
 eundem Cosmum est missus, vt ab eo promissa exigeret.
 promiserat enim Cosmus, simul atque supplementum ex
 India aduenisset, missurum se qui Ximabaræ commora-
 retur. Eadem erant postulata Regis quoque Bungensis,
 qua in vrbe annum iam sacra missæ facta non fuerant. Ac
 Bungum quidem, quod eius Regis gratia ad rem CHRIS-
 TIANAM iuuandam in primis est necessaria, Baptista
 paucis post diebus profectus, amicissimeque ab ipso Rege
 acceptus est. Antonio autem Firandensi itemque Tono Xi-
 mabarano Cosmus respondit, simul atq; per occupationes
 liceret,

In vrbe
 Ximaba-
 ra Chris-
 tiani
 plus
 1500.

liceret, se ipsum ad illos esse venturū. Christiani verò, quique insulas quique Firandum oppidum incolunt, ubi rescire nos piaculares orbiculos seu grana benedicta ex India itémque veronicas attulisse, multi cum vniuersa familia, iique admodum pauperes, conductis mercede nauigiis, ad huc portum traiecere, interrogati cuius rei causa, nullius præterea, respondebant, nisi vnius petendæ Veronicæ. nam qui orbiculum optabant, octo diebus antè, supplicationes ad Deum habebant, quo facilius impetrarent: atque etiam, cum sibimet ipsi diffiderent, Lusitanis apud nos deprecatoribus utebantur: eaque dona quam sibi grata essent, ipsis etiam lacrymis testabantur. Iam verò alij Christiani Amangutio, quinquaginta aut sexaginta leucarum itinere, alij Facata, alij denique aliis è regionibus ad nos huc vsque confessionis causa contenderunt. quorum sanè religio caritasque est admirabilis. Per idem tempus Bartholomeus quoque Rex ad Cosmum inuisendum in hæc loca se contulit: quem continuò adiuimus, ei que rena dedimus rosarium ex equo marino itémque granum benedictum vnum auro insertum. quæ ille quanti faceret, vel ex eo ostendit, quòd vtrumque statim è ceruice suspendit. cuius aduentus magna Lusitanorum quoque gratulatione (namque illum omnes admodum diligunt) concelebratus est. Regis autem ipsius animi submissio ac pietas cum sacra missæ interesset potissimum elucebat. Etenim cum in templum quotidie manè multo ante lucem veniret, (maximam enim noctis partem ferè Iaponij proceres vigilant) non modò sacerdotem ad statam horam vsque præstolabatur, sed etiam plebem infimam aduentu suo summoueri planè vetabat, vixque parato sibi honoris causa stragulo ad considendum utebatur: prorsus, vt quilibet vnus è populo videretur esse. Sermones verò de rebus diuinis ita auidè expetebat, vt sacro quandoque peracto, ante recitatum à pueris de more catechismum templo nequaquam excederet. idémque vt quardam sacra missa & Eucharistiæ mysteria probè cognosceret, accersitum ad se eius rei gratia nocte Ioannem Ferdinandum surma sua cum animi voluptate panè ad lucem detinuit, multa percontans, quæ sibi partim ad comites suos docendos, partim ad Bonzios refutandos, esse necessaria diceret, quæ ille & simul purgatorij ignis inferni que supplicij discrimè à Ioanne cū didicisset.

Admirabilis neophytorū in Deum caritas.

Regis Bartholomei pietas ac animi submissio.

didicisset, ad Cosmum salutarum accessit, cui id honoris etiam habebat, ut in ædium ingressu pugionem ceteraque arma deponeret. Paucis diebus in his locis moratus, ad subsidium fratri suo germano Rimanorum Regi ferendum, qui bello erat implicitus, proficisci coactus est. & quoniam cōsuevere Iaponii principes Manibus mortuorum decem-dialia ferè sacra, non sine magna Bonziorum præda saginæque, persolvere: Bartholomeus rex patre suo per eos dies adoptiuo vita functo, re cum Cosmo communicata, pro exequiis illis, Bonziorumque conuiuio, totidem dierum epulum sex pauperum millibus præbere constituit: partim ut sibi ipsi, quoniam impio patri non poterat, diuinam gratiam conciliaret: partim etiam, ne post Christiana sacra suscepta, pristinae benignitatis atque clementiæ oblitus esse videretur. Idem, in rebus diuinis multo plura præstare quam polliceri solitus, simul atque Vmbram regiam urbem regressus est, demortui Regis imaginem, quam odoramētis suffire venerariq; solebat antea, igne comburi iussit: quod à Bonziis ingens piaculum est habitum. cumque ex itinere ad oppidum Muram se contulisset, ubi erat eo tempore vxor ipsius Regina: multis ei rationibus persuasit, ut vnâ cum omni famularum comitatu baptizari decerneret. quæ res eo mirabilior visa est, quod ea Regem ab eodem confilio antea reuocare tentauerat. simul etiam Rex templum ibidem magnificè ædificare constituit, Bonziis ad eam rem è cœnobio quodam ædeque pulsis. quapropter etiam Aloisium præstanti virtute virum, regie urbis præfecti fratrem, sibi in primis familiarem, ad Cosmum cum mandatis misit. quibus rebus ira permoti barbari, impellente damone, Regi ipsi infidias compararunt. Capita coniurationis fuere duodecim viri urbis administrationi prepositi. ii ad rem occultandam, Regemque fallendum, CHRISTIANO S fieri velle se simulant. quos tamen Rex, quasi eorum scelus præfagiret, diu multumque ante baptismum probari iussit. Et quoniam Gotondonus spurius regis demortui filius, Bartholomeo in legitimi filii locum ab Rege ac Regina adoptato, hæreditario iure regnoque priuatus fuerat, Gotondonum coniurati, cum alio quodam è proceribus facinoroso homine Feribo, in societatem consilii assumunt. omnes denique Bartholomeum hortantur, ut regni possessionem cum pōpa solemnè aliquando capiat, &

*Rimano-
rum Rex.*

*Sex pau-
perū mi-
llibusepu-
lū præbet
Rex.*

*Vmbræ
regiæ urbs.*

*Regina,
ut cum
omni fa-
miliaba-
ptizari
decernat,
persua-
detur.*

*Regi infi-
diæ com-
parantur.*

simul Reginae baptismum ac ceterorum. Cosmo accersita quanta maxima possit caere monia & ciuium gratulatione concelebrat. naeque eo ipso die statutum facinus perpetrare decreuerant. Sed veriti mox ne ipsorum consilia pateficerent, re aggredi anteuertunt. Aloisium regis internuntium vltro citroque ad Cosmum rei Christianae causa comitantem Feribus in itinere adortus interimmit, cuius in comitatu ne Cosmus esset, diuinitus factum est: praemisso quippe ad Regem Alexandro, Aloisium subsequi deinde ipse decreuerat. Eadem ipsa nocte 12 viri regis aedibus vrbiq; incendium inferunt, ex quo Rex cum praefecto vrbis Aloisij fratre, paucisque praeterea comitibus, in arcem proximam confugiens, haud ita multo post Rimanorum Regis auxiliis regnum propè vniuersum ingenti Christianorum gaudio recepit, misitque Cosmo nunciatum se Icoxiuram, cum primum posset, ad ipsum inuisendum esse venturum. Interea Gotodonum & Feribum aliosque rebelles variis locis Rex Rimanorum obsidebat, eorumque agros ita vastabat, vt ex hoc ipso portu incendia cernerentur. multi etiam seditiosi, Regis imperio, capite plectebantur, quam rem ad Christianae religionis progationem magni momenti fore confidimus. Sed paucis mihi perstringendum videtur, quam ratione Bartholomeus Rex sese ad Christum adiunxerit. Is claro in primis genere natus, Cegandono patre admodum senes (qui viuit adhuc) acerrimo & Bonziorum fauore, & Christianae religionis inimico; ab Rege vt dicebamus adoptatus est, (quem arcta affinitate contingebat) populo magistratibusque approbantibus. Aliquot deinde post annis, Cosmus cum Icoxiuram se contulisset, Rex ad eum salutandum ineunte quadragesima venit, quem antea nunquam viderat. Ad ipsum vero postridie Cosmus Lusitanis nonnullis comitantibus, qui in hoc portu hyemabant, honoris causa adiit, eumque in aedes nostras in posterum diem ad prandium inuitauit. A prandio Cosmus partim suo ipse sermone, partim Ioannis Ferdinandi, qui bene Iaponice nouit, opera, cum alia multa Regem de rebus diuinis edocuit, tum de animorum aeternitate, inscitiaque; & errore illorum, qui nihil esse omnino praeter materiam primam opinarentur. habita est haec disputatio in sacello quodam optimè ornato, proposita MARIAE virginis sacratissimae imagine cum filiolo Iesu, cuius ille tabulae cum aeterno aspectu mirifice gaudebat,

*Seditiosi
multantur,
& in
regnum
Rex resti-
tuitur.*

*Quarta
ratione Bar-
tholomeus
Rex sese
ad Christi-
sum ad-
iunxit.*

tum stupebat in primis, quòd quamcumque se in partē verteret, defixos in ipsum oculos puer IESVS habere videretur. Atque ille quidem omnia quæ dicebantur clarè percepit. in digressu autem Cosinus ventilabrum aureum Regi donavit, cruce præfixum cum clavis tribus, & nomine IESV eleganter sanè descripto, quod ventilabrum Gaspar Vilela ex vrbe Meaco miserat. cuius argumenti litterarumq; notitate permotus Rex, vt ea omnia per otium cognosceret, rursus ad nos cum magno comitatu se contulit, ceterisque in atrio relictis, vno Aloisio secum adhibito, templum ingreditur, ibique rursus de sacris fidei Christianæ dogmatibus, de quæ sanctissimi nominis IESV crucisque mysteriis atque virtutibus, Regis ipsius rogatu, Ioannes admodum fusè copioseque differuit. è quibus multa Rex sua ipse manu in commentarium retulit. ex eo die, aureæ crucis sigillo munitus, quòd secum de Cosmi sententia gestabat assidue, se identidem IESV Christo commendans, crebrisque Cosmi cohortationibus incitatus, denique nomē Christo Domino dare constituit. Nocte igitur domum ad nos cum suis familiaribus venit, piis de religione sermonibus ad insequetem vsque lucem aures præbet, quibus Cosmi iudicio iam satis institutis, sacro baptisate ab eodē Iustratus est, manibus in modum precantis magna cū submissionis pietatisque significatione cōiunctis, comitum suorum ex præcipua nobilitate corona circumdatus, qui pariter eius consuetudine monitisque adducti in eandem baptisati voluntatem vehementer incubuerant. Xumitanda appellabatur antea: ex eo tempore Bartholomeus nouo nomine vocitatus est. Inde ad bellū discessit, Cosmum obtestatus, vt pro sua suorumque salute ac felici vxoris partu Dominum precaretur. Porro in itinere Maristenis delubrum, quem Deū rei militari præpositum Iaponii magno cultu ceremoniisque venerantur, iniecto igne consumpsit, eodemque loco signum Crucis erexit, quod ipse & vniuersus ipsius comitatus supplices adorant. In castra verò simul atque peruentum est, misit qui toto regno Deorum sana comburent. Ex ipsis verò lucis materiam carduam gratis ad naues parandas ac reficiendas Lusitanis attribuit. Quin etiam in castris, quicquid à bellicis occupationibus otii superest, id totum nocte dièque in militibus ad Christianam pietatem informandis infumit, quos paulatim ad nos, quo res minùs inuidio-

Maristenis delubrum Rex igne consumpsit.

*Insignis
Regis.*

inuidiosa apud ethnicos ac Bonzios sit, baptismi causa dimittit. Eiusdem in bello insignia sunt nomen IESV cum clavis tribus in humerali depictum, crux è collo dependens, granumque benedictum in baltheo. Denique tanto rei Christianæ studio incensus est, ut neminem intra insula huius fines habitare patiatur, quin concionibus sacris interfit. Christianos verò contra omnium, etiam patris Cegandoni iniurias ac vim tuetur egregiè. & quoniam Rex est splendore atque autoritate conspicuus, magnopere, ut dixi, fore speramus rebus pacatis, ut Euangelium ipso adiutore Dominus longè lateque disseminet. Vos ego etiam atque etiam oro, ut sacrosancta sacrificia vestra, piisque suffragationes mihi deesse ne patiamini. Icoxiura, 18. Kal. Decemb. 1563.

ALOISIVS ALMEIDA SOCIETATI
IESV IN INDIAM.

EXponam his litteris, fratres mihi carissimi, quam ratione Rimatum in regnum urbemque Ximabarani nuper inducta Christiana religio fuerit. Ac portus quidem hic seu emporium Icoxiuræ, quod commutato iam nomine Mariæ Virginis adiutricis vocatur, compluribus Facata, Firando, Meaco, aliisque ex oppidis huc ad Cosmum Christianæ doctrinæ causa commigrantibus, ita frequenter habitari ceptum est, ut ecclesiam hanc regionis huiusce totius caput aliquando fore speremus. Bartholomeo etiam rege unà cum ipso flore nobilitatis haud ita pridem ad fidelium numerum aggregato. Eius autem frater Bartholomei monitis precibusque sæpius excitatus, ut à Iaponicæ superstitionis erroribus ad rectam veritatis Evangelicæ semitam se traduci pateretur; à Cosmo magnopere petiit, ut aliquem ad se instituendum in castra (bellum enim per id tempus gerebat) omnino mitteret. Missus ego sum, benignèq; ab eo acceptus, nocturno tempore, quod à negotiis magis erat vacuum, de rebus diuinis ad Regem diu multumque dixi. quod ipsum deinde per alias occasiones alibi cum ipsius rogatu fecissem, iis sermonibus admodum delectatus permotusque Rex, certis de causis Christiana sacra ipsemet in præsentia suscipere supersedit, sed duas mihi dedit epistolas, alteram ad Cosmum, cui potestatem per eas litteras

litteras faciebat Evangelii toto suo regno libere promulgandi, alteram ad incolas oppidi maritimi Cocinoci, in qua erat scriptum, ut ad audiendum Euangelium ad me conuenirent. ad quos me qui perduceret unum ex amicis ac familiaribus mihi comitem dedit: quo sanè breui peruenimus, hospitioque excepti ab urbis Præfecto, verbum DEI disseminare instituimus. Nec sanè frustra. erenim baptizati sunt quinquaginta supra ducentos, in quibus fuit cum vxore ac liberis ipse, ad quem diuerteramus, urbis præfectus. Deinde cum in ædes regias in primis instructas loci maiestate deterriti timidiùs incolæ ad nos & ipsi venirent, & filios mitterent, veriti, ne ab iis ædium ornatus & catastromata fœdarètur: vbi id animaduerti, egi cum Præfecto de aliis ædibus, populi docendi causa, comparandis, ille mihi sanè liberaliter omnium, quotquot essent in oppido, dedit optionem. delectum est ædificium quoddam per amplum, sed magna ex parte dirutum, secus aream, quâ nobis Rex templo ædificando attribuerat. Operæ centum ad ruinas instaurandas, ædémque sacram exstruendam, Præfecti imperio ex censu ciuium exhibitæ, opus vtrumque celeriter absoluerunt. Tum verò liberiùs ad Christianæ doctrinæ rudimenta sacrâsque conciones pueri senesque sese conferre: è quibus deinceps non ita multo temporis spatio centum & septuaginta baptismo lustrati sunt. designatum est etiam Christianis humandis prope ædem sacram cruce defixa per amplum soli spatium, quò primùm illati sunt infantes duo tertium circiter annum agentes, quos Dominus pro salute harum gêrium deprecatores in cælum ascivit. Secuta deinde est in Bartholomeum regem cõiuratio, bellicique tumultus, quibus tamen oppidani commoti, atque a Bonziorum fautoribus potentibus viris ad Christianam religionem deserendam sollicitati sunt, Cruce etiã ipsa contumeliosè diffracta: ipsi tamen in fide fortiter perstiterunt. quod ego met deinde ex eorum sermonibus clarè perspexi, cum ad eum portum per id tempus nauis accessissem. cū enim, ab hostibus Christianæ religionis vrbe occupata, publico edicto nos intromittere vetarentur, ad stationem nostram sera admodum nocte parato nauigio frequentes venerunt, se diligenter excusantes, quòd nos excipere hospitio sibi per aduersarios non liceret, pietatem tamen suam atque constantiam verbis testâtes huiusmodi:

Christiana

*Præfectus
urbis Co-
cinoci cõ-
250. bap-
tizati.*

*Neophy-
zorū con-
stantia.*

Christiana religione deserta, quam porro sectabimur? in difficultatibus nostris atque periculis ad quem confugimus? an ad lignea siue lapidea simulachra, quæ huc vsque coluimus? quis insitam vnus Dei caritatem ex animis nostris euellet? Quibus ego verbis maiorem in modum reereatus, eosque vicissim, vt potui, consolatus, ad Cosmum ceterosque socios Icoxiuram ex eo loco profectus sum, qui se cum Christianis, ad hostium furorem vitandum, in onerariam receperant. verum sedatis iam maxima ex parte tumultibus, & Bartholomeo, qui in arcem quandam ex incendio regie vrbs cum paucis vix viuus euaserat, in regnū restituto, metus hosce omnes iuuante Domino propediem sublatum iri confidimus. sed de his hæcenus.

*Regulus
Ximaba-
ranus.*

Venio ad res Ximabaranas: quam ego in urbem ab ipso Tonō seu Regulo accersitus, Cosmo iubente, me contuli, benignèque exceptus, & in optimo totius vrbs domicilio sum collocatus. Postridie me Rex inuitat ad cœnam. A cœna familiares suos atque domesticos in cenaculum conuocat. Hic ego bene longam de Christiana religione disputationem instituo. illi verò multa ac varia me interrogant: quibus ego dum ad singula respondeo, noctis magna pars abiit. Manè cum illuxisset, Tonus rogatu meo popularibus omnibus Christianæ capessendæ religionis fecit publicè potestatem. ex eo tempore ter quotidie concionari capimus, matutinis primū horis, tum pomeridianis, postremò vespertinis, tanta hominum vi conflente, vt non domus solū, sed etiam via auditoribus oppleretur. Secundū hunc rei Christianæ cursum more suo aduersarius non semel impedire conatus est. Tria visuntur Ximabaræ cœnobia Bonziorum, qui cum aliis de causis plurimum possunt, tū quod principes ciuitatis affinitate contingunt. Eius ordinis hominum fallacias atque superstitiones quod palam coarguimus, populūque ab ea secta ad Christum omni ope traducimus, capitali nos vbique ferè odio prosequuntur. Ximabaræ autem, simul atque ita propensam in nos populī voluntatem intelligunt, inimicitias, quas antea inter sese exercebant, communi metu suadente depositis: calumniis fictisque criminibus nos oppugnare constituunt. Ad Tonū adeunt, mirantes cur in suis terris tam improbum genus hominū versari patiatur. Antropophagos esse nos, & quocunque Christiana sacra inferamus, eodem continuo bel-

*Bonziorū
calūnia
& sceleris*

lum

lum excidiumque importare. Si nobis in vrbe habitatio de-
tur, Lusitanos ipsos illi imperium erepturos. Ad hæc, ple-
bem incitare conatur, partim vt nos ex vrbe pellendos vna
voce abs Tono deposcat, partim etiam vt nos publicè con-
uictis maledictisque proscindat. Eam rem vbi parum pro-
cedere animaduertunt, consilium etiam audacius capiunt.
Dum ego in ædibus nostris de re Christiana ad populum
maximè dissero, facta manu quidam è Bonziis de commu-
ni ceterorum sententia in eedes nostras irrumpit, positamq;
ibi Crucem effringit. Sanè indigna visa res est, valdeq; om-
nes, sed hospes præcipuè noster, eo factò commoti. Itaque
nihil propius factum est, quàm vt eum interficerent. Bonzii
autem furore elati scelus scelere cumulant. Mos est neo-
phytorum, susceptam à se Christianam religionem cruce in
charta depicta, atque in ædium foribus collocata, publicè
profiteri. id illi sibi non modò apud Deum salutare, sed etiã
apud homines gloriosum existimant. Hæc omnia insignia
Bonzii postridie, primoribus vrbis pro affinitate fauenti-
bus, discerpere ac lacerare decernunt. Quod vbi Tonus
resciuit, Christianis confestim totam rem iussit renuntiarì,
eòsque hortatus est, vt tumultus vitandi causa, eam inui-
tiam æquo animo ferre ne grauarentur: se ipsum in Bon-
zios vtrique animaduersurum, sed tempore. Quorum amē-
tia ac furor eo vsque processit, vt quicumque ad hos audiē-
dos venirent, eos vsu etiam fontis atcerēt in proximo siti,
ad quem plurimi aquationis causa ventitabant. prorsus vt
nobis, eius molestiæ vitandæ causa, in aliam vrbis partem
migrare necesse fuerit.

*Mos neo-
phytorum.*

Iam verò illa quoque res accidit, non minùs euentu felix
ac lata, quàm initio tristis ac turbulenta. Adolescentes duo
ad nos audiendos rei nouitate inuitati ex oppido finitimo
venerant. dumque in ædibus nostris morantur, in familiari
& iuuenili colloquio (vt fit) vnus eorum alterius procaci
interrogatione lacescit, stricto mucrone in socium præ-
ceps iracundia ferebatur: cum illum ex iis qui aderant Ia-
ponii quidam (aderant autem ferè centum) vi arreptum re-
tinent, ei que de manibus sicam extorquent: quo ille factò
ita iratus inde discessit, vt aut eam vlcisci iniuriam, aut
mortem sibi met inferre, Japonico more, decerneret. Acces-
sit ad exstimulandum iuuenis animum, satis iam per se in-
citatam, patris quoque denuntiatio vehemens, ne suum in

con-

conspicuum veniret omnino, nisi prius ab ædium præcl.
 puè domino, apud quem res illa contigerat, doloris penas
 exegisset sui. igitur adolescens, amicis affinibusque coactis,
 vim comparat: quod vbi Ximabaram allatum est, Christiani
 nos omnes magnopere conturbavit, me verò potissimum,
 verentem, ne si ad manus ventum esset, (quæ res non sine
 multorum cæde erat futura) tum verò Bōzii civibus quod
 cupiebant planè persuaderent, nos rixarum ac seditionum
 vbiq; terrarum autores esse perpetuos. Iamque se, quan-
 quam in magno omnium mœtore, oppidani ad Ioannis
 (sic enim appellabatur) hospitis nostri defensionem instru-
 xerant, aduentabæque armatum agmen aduersariorum,
 cum iuuenis ille dux agminis repente præter omnium
 spem gentisque consuetudinem exterritus substitit, satis
 dignitati suæ, satis parentis imperio factum existimans, si
 vacuam nobilis cuiusdam viri domum ingressus in subur-
 bano positam, resistente nemine, pugionem inde vicissim
 abstulisset, atq; ita (vt fecit) in patriâ reuertisset. Id à Chri-
 stianis vbi rescitum est, tanta voluptate lætitiæque perfusi
 sunt, vt ab ipso noctis crepusculo, quamquam eos domum
 dimittente me, nihilo minùs gratias Deo cuncti simul a-
 gentes, factumque inuicem gratulabundi narrantes, ad in-
 sequentem lucem vsque perstiterint. Nec tamè inter hæc
 aliàsque difficultates, & Bonziorum insectationes, Domino
 Deo fauente, cessatum est. nam præter quotidianas cōcio-
 nes & catechismum, baptismi celebres variis temporibus
 complures habiti sunt. Ac primùm quinquaginta barbari
 nomè Domino dedere. deinde rursus circiter septuaginta.
 tertio denique baptismo, candidati trecentum numerati
 sunt, è quibus baptizauimus duntaxat eos, quos satis pro-
 bè institutos Christianis præceptis inuenimus, ceteri, qui
 minùs adhuc idonei videbatur, in aliud tēpus reiecti. Chri-
 stianorū primitias libauit Dominus in hoc itē oppido, sex
 videlicet trimos aut quadrimos infantes: quorum qui pri-
 mus excessit è vira, Christianæ fidei veritatem illustri sanè
 testimonio comprobauit. Cùm enim iam ageret animam,
 sublaris ad sydera manibus, Tem iangate mairō, id est, con-
 festim (inquit) in cœlum migrabo. Cuius rei miraculo neo-
 phytæ magnopere cōfirmati sunt. Ipse autē Regulus tamen si
 nec dum Christianus est, & certis de causis in aliud tempus
 Bonziorum scelus ac maleficia debitis vindicare supplicis
 distu-

*Tota no-
 stè in a-
 gētia Deo
 gratis
 perstuit.
 Christia-
 ni.
 Celebres
 aliquos
 baptis-
 mi*

distulit: suam tamen erga nos benevolentiam, & Christiana religionis vel tuendae vel amplificandae studium, plurimis rebus ostendit. primum enim nobis honoris causa familiariter saepe conueniendis nomen nostrum apud Ximabaranos in admiratione & in gratia posuit. deinde aream templo aedificando optimam, materiamque suo sumptu conuectam, operasque ducentas nobis attribuit ad arcis ruinas aequandas solo, quae arx quondam illa ipsa in area fuerat. in templi vero ipsius apparatus & cultum familias septuaginta in ea vicinitate habitantes certum vectigal pendere iussit, exturbationis poena proposita, nisi in officio persistissent. Idem, quod Christiani ad replum estu maris accedente egre admodum veniebant, ingenti ponte ad ipsius templi valvas usque perducto, facile iis tutumque aditum praebuit. Auctus vero filiola, (quam nos, quod clarissimo genere orta est, magno Christianae rei adiumento futuram aliquando speramus) eam nobis tradidit baptizandam, quod fecimus, & nomine Christiano Mariam appellauimus, ut eam videlicet nomen ipsum ad omnem virtutem ac sanctimoniam incitaret.

Reguli erga Christianam religionem studium.

Haec ferè in oppidis Cocinoco & Ximabara gesta sunt: quam ego utramque ecclesiam per id tempus saepe reuisi, & alteri Damianum alteri Paulum, comites ac familiares nostros, interim dum ego abessem praeposui. Vos etiam atque etiam obsecro fratres, ut pro hac vniuersa Japonica vinea Domino Deo nostro quam diligentissime supplicetis. Ex portu Mariae virginis adiutricis, 5. Kal. Decembris, 1563.

ALOISIVS FROES SOCIETATI IESU IN INDIAM.

ANno proximo, Icoxiurae vico ab hostibus concremato & exciso, Cosmus Turrianus cum Aloisio Almeida & Iacobo Consaluo officii causa conquistus à Christiano quodam nobili viro, Tacuxim oppidum Regis Bungenis aeger naui deductus est. Ego autem ab Antonio Firandensi viro principe accersitus, Cosmi iussu Tacaxumam rondendi febris frigoribusque vexatus, quae me quatuor menses malè habuerunt. Eodem venit post mensem

Tacuxim oppidum

Ioan-

Bis in nocte orandi causa surgunt Christiani. Cerae agni caelestis imagines.

Ioannes quoque Ferdinandus. Insulani sunt numero trecenti circiter & quinquaginta, omnes Christiani, quorum quibus licuit, aduenienti mihi nauigiolis obuiam prodire, ceteris in littore praestolantibus. quorum omnium quanta sit pietas atque religio, ex eo facile iudicabis, quod bis in nocte ad Dominum deprecandum, Christiue passionem secum reputandam, surgere à lectulo consueuerunt. Quin etiam primis tenebris multi cum se in preces fuderunt, ad mediam usque noctem in ea cogitatione suimet penè obliati persistunt. Pyxidulam ego cerearum agni caelestis imaginum, quas Romae summus Pontifex consecrauerat, sociis nostris attuleram ex India. id ubi rescivit Christiana quaedam anus Facatensis, multis precibus unam mihi earum extorsit. Eius rei fama statim hoc toto tractu percrebuit. itaque ad me quotidie & Firando & aliis ex locis nauigia veniebant virorum feminarumque plenissima, è reliquiis illis amoris (sic enim appellant) aliquid à nobis efflagitantium, negari non poterat. itaque totum eius ceræ consecrationisque mysterium exponebat Ioannes, deinde in eos distribuebatur. & sanè ceram in particulas ita minutas secare coacti sumus, ut Christianis mille quingentis ac triginta sufficerent. quas pro suis quisque copiis vel argentea theca, vel aenea, vel stannea, vel ex aurichalco includebant, ex altera parte nomine I E S V spinea corona circumdato, ex altera tribus ad imam crucem clavis incisus. Templum autè ipsum, quod Firando aliisque ex insulis confluentem ad nos multitudinem non caperet, per eos dies amplificatum & sacrario atque aedificiis ad hyemem traducendam ornatum est. opere absoluto, dum Iaponius quidam apud nos ceram in candelarum usum ad ignem liquat, arida palearum materia, è quibus parietes erant extructi, flammam ita auidè arripuit, non modò ut hospitium nostrum, aedemque sacram, sed etiam quindecim ferè vicina Christianorum tecta comprehenderit atque consumpserit. quorum sanè mihi aequitas animi ac patientia visa est admirabilis, cum incensis domibus domesticoque instrumento, in publicum se coacti proripere, tempestate perfrigida, cum è caelo densa nix caderet, unà cum conjugibus liberisque, qui nonnullis eorum erant septeni octonive, nostram tamen vicem magis quam suam ipsorum dolerent. Ex ea clade sacrorum apparatus Dei beneficio ereptus est, & aliquid

aliquid è supellectili vestibusque, quas nos omnes egentibus Christianis ijs, quorum domus arserant, miseratione commoti diuisimus. Ioannis verò Ferdinandi commentarius, multis iam annis elaboratus, in quem ille sacras conciones & catechismi explicationem Iaponico sermone retulerat, sanè quàm incommodè periit. Ego interea cùm ægrotus decumberem, ex eo periculo me ad quendam Christianum recepi, ibique in summa egestate storea mihi pro stragulo fuit, lignum pro cervicali: eò statim magna vtriusque sexus hominum ac puerorum turba confluit, incommoda nostra & calamitatem lacrymis prosequentiù: mortuos parentes lugere dixisses, atque, vt est gens ad omnem humanitatem ac misericordiam prona, quanquam in summis rei familiaris angustiis, alij ad me contegendum propriis vestimentis exuere sese, alij in cibum duas tresve cocleas, alij virides cepas, alij denique siluestre allium afferre. aliquot etiam Firandenses & Facatenses Christiani, qui in eam insulam anno priore Icoxiura migrauerant, cocta nobis cibaria septem octòve dies è suis domibus misere. Eius incommodi nuncio Firandum vicinasque in insulas perlato, confestim ad nos subleuandos Christiani cum fabricis, paleis, funibus, arundinibus aduolarunt: quorum opera cùm aedes nostræ, templumque, tum etiam incensã Christianorum tecta magno omnium gaudio ac voluptate resecta sunt.

*Christia
norm
caritas.*

Sub idem tempus ecce noua calamitas. Aduectum ex India pretiosum ornatum factorum vnà cum aureo textili, & simul vitrea vasa donanda principibus, Firandum Coffimus, vt ibi videlicet ab incendiis tutiora essent, ad Christianum amicum custodienda transmiserat. Hic dum ludos quosdam profanos ipso cinerum die agunt barbari, vnus ex ijs temere arreptum ignem in ædificium coniecit, qui vento adiuuante, adeò vehemens ac sæuum excitauit incendium, vt bonam vrbis partem cum ædibus Antonij dynastæ, & Christiani eius qui nostra seruabat, momento panè temporis hauserit. quæ res magnam mihi præcipuè; febri, tali anni tempore, laboranti, patientiæ materiam præbuit; quòd in eas ego quoque sarcinas, Diui Thomæ partes, quæ appellantur, itemque nonnulla valerudinis aduersæ remedia, quibus admodum inops est hæc terra, conieceram. Inde, paucis interiectis diebus, vigilias agere sumus co-

acti latronum & hostium metu, quibus paruum hoc Firandi regnum infestum est: paratisque nauigiis, quibus aliò, si res ferret, auheretur sacra vestis & instrumentum, nos cum Christianis in editum locum munitumque recepimus. Sed belli tumultus ille Deo fauente sublatus est. Et quoniam Iaponicæ linguæ ignorantio rem Christianam magnopere distinet, erepto ex assiduis occupationibus tempore, faciendum sibi frater noster Ferdinandus existimauit, vt de Iaponico sermone grammatica præcepta conscriberet. iis duplex etiam Lexicon addidit: in altero Iaponicas voces, in altero Lusitanicas alphabeti ordine cum sua cuiusque significatione prætexens. Sexto vel septimo mense, haud tamen idcirco intermissis concionibus, ceterisque muneribus, eam lucubrationem absoluit, in primis vtique necessariam Iaponiis excolendis.

In feriis natalibus atque paschalibus incolarum summa deuotio. Nocte natali sub vesperam ientaculo exceptos bifariam in templo diuisimus. Ibi alternantibus choris certos ex veteri testamento locos, sacrâsque prophetarum prædictiones tempori accommodatas versu Iaponico decantarunt. Deinde solemnia missarû sacra peracta sunt. Dominica in palmis cum sacrum fieret, passione Domini per vices, vt fit, recitanda, tanta populi comploratio orta est, vt vix inter pronuntiandum nos mutuo exaudire possemus. Iam sexta feria, quæ proximè consecuta est, complures tum Firando, tum ex finitimis pagis Christiani ad verberationem cum flagris ac tunicis confluxere, quod Firandi conuentus huiusmodi ab Rege prohibentur. nec saeuientibus eo die procellis atque imbribus deterriti sunt, quo minùs acriter sese cædentes, sanguinè que mittètes, per multos passus agmine composito incederent. quod ipsum separatim mulieres quoque Christi amore incensa fecerunt, idque summa cum religione & sanctimonia. Porro aquam sabbato sancto benedictam, magno studio ac fide ad morbos pellendos partim apud se religiosè afferuandam sumpserunt, partim etiam Firandum, ceterâsque in insulas, atque oppida Christianis dono mittendam. Paschali verò die dominico ad summam gratulationem species tantû & pōpa magna defuit, cetera sanè egregia. vnum duntaxat pallium erat nobis, quo eodè pro vmbella in supplicatione vsi sumus. sub ea gestabâ ego sacratissimum Christi

Christi corpus in calice. linreatus præibat Ferdinādus corona rosea redimitus, & quanquā macie ita cōfectus, vt vix hærere vestigiis posse videretur, valde tamē iucundē canebat, Dic nobis Maria, quid vidisti in via? Cui respōdebat ex altera parte Iaponius quidā senex, nullā bacillo pulsans, nec enim vlla in his locis organa musica sunt. Eo die cibū apud nos cūcti sumpserunt, quod festis ferme celebrioribus faciunt, præsertim verò die visitationi Marię virginis sacro, que die præcipuo cultu atq; honore exigunt Misericordię sodalitia, cōiuij curatorib⁹ in qualibet ecclesia cōstitutis.

Ipsis hebdomadæ sacro sanctæ diebus Firandi res accidit ad prouidentiam Domini iustitiãque declarandã admodum illustris. Princeps Bonzlorum erat in vrbe quidam Sasimandaque nōmine, regni totius huiuscẽ tanquam Archiepiscopus, capitalis Christianæ religionis inimicus, cucus scelete antea & cruce præcisã & Gaspar Vilela cum reliquis omnibus è Societate nostra Firando pulsi exclusiq; fuerant, quam rem Antonius dynasta grauissimè tulerat, nec tamen vindicauerat, eo quòd Bonzius principum affinitatibus admodum potens esset. Is igitur ab eodem Antonio, qui regij exercitus Imperator vnã cum Rege eo tẽpore militabat, per interpretem petiit fundum quendam continuandam prædiis delubrorum suorum. Id cūm Antonius aperte negasset, accensus ira misit continuò Bonzius primū, qui Antonij villas, deinde sex circiter Christianorum Antonij popularium domos incenderent. E-nimvero tum Antonius rei atrocitate commotus Regem adit Bonzij improbitatem diutius ait tolerari non posse: nisi in ipsum Rex animaduertat, sese confestim rei militaris cura deposita, ad vlciscendam eam iniuriam profecturum. cui Rex quanquam inuitus ac mœrens, tamen quod Antonij viri nobilissimi, & secundū se opulentissimi opera plurimum indigeret, respondit se totam rem ipsius arbitrio planè permittere. Tum recordatus iniuriarum nostrarum postulauit Antonius, vt Bonzium eo dignitatis gradu deiectum Firandensis regni finibus in perpetuū exterminaret: & ne qua spes redditus ei relinqueretur, agros illius ac bona aliis possidenda assignaret. Quo statim facto: & Christiani molesto grauique aduersario liberati, & Bonziis dedecus ingens ac dolor iniustus est.

Decem menses Tacaxumæ fuimus, quo temporis spa-

*Vetula
90. annos
nata ad
Christū
perduci-
387.*

tio vicinas insulas, quæ in Antonij ditione sunt, bis Ferdinandus inuisit, nec sanè frustra. nã & Christiani, ipsius adventu mirum in modum recreari, & barbari multi ad ouile Christi perducti sunt. in ijs vetula quædam annum agens circiter nonagesimum, mulier honorata, multisque affinitatibus pollens. Hæc æternæ beatitudinis gratia, multa Iaponis delubra superstitionis peregrinationibus circumierat, habebatque papyraceam tunicam, quæ descriptam Amidæ vitam continebat, quam illi cum aliis diplomatibus & indulgentiis (ecclesiasticos enim ritus dæmon effingit) Bonzj pretio ingenti vendiderant, polliciti, si eo amictu supremo die suo efferretur, omnibus noxis solutâ, recta ad beatas Amidæ sedes procul dubio peruenturam. Ægrotū quendam eius propinquum Ioannes inuiserat, cuius domi casu ipsa quoque tū aderat. Eam igitur Ioannes acceperat iuberet, si pauca de redemptore generis humani deque altera vita cognoscere cupiat. audituram se respondit mulier: verum enimvero falli, si quis idcirco se Christianam futuram existimet. Sed ubi Dæmonis malitiam, fraudes Amidæ, cui illa tantopere fideret, Euangelicam denique veritatē Iōannes aperuit: vt Iaponica ingenia facilè rationibus cedunt, eius orationem mulier ita approbavit, vt lacrymis obortis baptismum continuò peteret. quid multa? solemnes preces edidicit, charraceam illam tunicam, aliâque Bōziorum scripta quæ diximus, ad Ioannem attulit comburenda, sibi posthac sacrum fore nihil aut religiosum affirmas, præter nomen I E S V. ac deinde baptizata, tantam animi pietatem atque ardorem ostendit, vt cum vniuersos Christianos, tum eos præsertim, qui eã antea nouerant, ingenti gaudio affecerit: quam metuebant prius, nunc autē metu duplicatum in amorem conuerso, maximè diligunt: ac mirantur quæ prius vix præ imbecillitate corporis stare posset, eam nunc quotidie templum petentem, Angelicâque salutationem trecenties recitantem, & singulis noctibus bis orandi causa è cubili surgentem. Eadem postea ad me Tacaxumam cum aliis Christianis naui contendit, vt rei diuinæ interesset, & granum aliquod benedictum, & ceræ, quam diximus, consecratæ particulam à nobis exposceret.

His rebus aliisque peractis, quas ego breuitatis causa prætereo, Ferdinandus ad me reuertit. Et quoniam Firandenses

denſes Chriſtiani magno noſtri deſiderio tenebantur; mihi autem per Regem à Chriſtiana religione, contra quam initio ſimulauerat, alienum, in ea vrbe rem diuinam facere non licebat: ſupplicationibus habitis, & re cum Antonio communicata, omnino viſum eſt faciendum, vt Ferdinandus ſaltem eò ſeſe conferret, vbi ille dum fideles in officio retinet, labantes in fide confirmat, barbarosque præceptis Chriſtianiſ inſtituit: interea naues Luſitanoru duæ in hâc oram è Sinis delata: quarum magiſtri cum iniuſſu meo Firandi portum inuehi nollent, Rex ratione lucri coactus (nam alioqui, ſecus ac primis aduentus noſtri in Japonem annis, ſimulauerat, & nobis & Chriſtiano inſenſus eſt nōmini) ſe mihi per quendam è ſuis familiaribus excuſauit, quòd bellicis diſtrictus negotiis nondum mihi ſalutē nūnari iuſſiſſet, & ſimul magnopere petiit à me, vt Luſitanos vrbis aditu ne prohiberem: ſe primo quoque tempore de mea quoque introductione cum nauarchis acturum. Illi igitur, permittente me, descendunt, & promiſſa ab Rege ſepius exigunt, templum ære ſuo ſe exædificaturos recipiūt. Rex tergiuerſando rem extrahere, noſque iam aperte fruſtrari, cum eo ipſo tempore oneraria, cui a ſancta cruce eſt nomen, aduenit. ſanè opportunè. nam & ſacerdotes è Societate tres, Melchiorem Ficaredum, Balthaſarem Acoſta, & Ioannem Cabralium, ſumma cum animi noſtri voluptate ac lætitia nec opinantibus nobis aduexit: & occaſionem optimam præbuit Regis ab ea perfidia reuocandi. Hanc ego nauem actuario quæſitam reperi in ipſo curſu velis adhuc iſtatis, & Petro quidem Almeida Nauarcho pro excellenti eius probitate, & in Societatem noſtram obſeruatia, ſcilicet perſuaſum eſt, vt vela ſubmitteret ſtatim, ibidè que ſubſiſteret: mercatores autem ſiue nauigationis nauſea tædioque, ſiue alia quauis de cauſa, nullis rationibus de ſententia deduci potuere, quominus ſcaphis oppidū peterent, & mercimonia exponerent. magno illis ea deſcèſio ſtetit: namque à furibus igne apothecis eorum iniecto, magna mercium parte vel flamma ventoque ſæuiente cōſumpta, vel etiam ab ipſis furibus inter eam trepidationē ablata, aureorum circiter duodecim millium damnum fecere. Interea Petrus Almeida, qui iactis anchoris, ab oppido ſex millia paſſuum ſtabat, rogatu meo Regi aperte denuntiat, ſe niſi nobis reſtitutis nequaquā appuſſurum. Rex autem

dierum aliquot mora interposita, ad extremum metuent,
 ne si rem diutius distulisset, magna rerum suarum iactura
 nauarchus alios portus pereret, nobis & urbem intrandi
 & sacra adis exstruenda potestatem fecit. Descendentibus
 nobis ad litus die natali D. Bartholomei Apostoli, gratu-
 latio ingens & a nautis Lusitanis significata est, & ab in-
 colis Christianis, cum se prater spem voti compotes factos
 viderent. Nos cum nauarchis & magno praterca comita-
 tu Regem adiimus, eique gratias egimus. accepti sane
 frigide, quod dedit accepimus, inde Antonio eiusque ma-
 tre salutata, ad instaurationem templi continuo animum
 adiecimus, ex onerariis Lusitanorum tribus, pecunia in a-
 edificationem corrogata, opus celeriter ad culmen perdu-
 ctum est. Itaque in eo templo natalem diem Mariae virgi-
 nis egimus Balthasare sacrificante, & magno omnium gau-
 dio concionante. Tanto autem studio a nobis de hac Firā-
 densi commoratione multis de causis laboratum est. Pri-
 mum quod ita mandavit Antonius Quadrius, deinde ne
 Christiani incolae summa virtute ac religione homines de-
 serantur: tum ut iacta a nobis in animis puerorum, qui sa-
 ne praestanti sunt indole, semina Christianae doctrinae ad
 bonam frugem nostra opera perducantur. postremo Lusi-
 tanorum etiam gratia, qui ad hoc emporium libentissime
 commeant, ad merces distrahendas ac diuendendas oppor-
 tunissimum. Dum haec ad Firandum geruntur, cognitum
 est Cosmum Turrianum Bungenis regis hortatu atque
 auxilio ad oppidum Kimani regni Cocinocum peruenisse,
 eamque ecclesiam, quam hostes affixerant, eiusdem Re-
 gis ope ac beneficio restitutam. Eo Melchior Ficareus cum
 mandatis ac litteris, quas afferebat ex India, ad Cosmum
 profectus est. Nec ita multo post Cosmus ad nos scripsit,
 ut ad se ego & Balthasar Acosta veniremus, Cabralio &
 Ferdinando Firandi relictis. quae prima nauigandi facultas
 fuerit, proficiscemur. atque ego me, nisi per mea steterit pec-
 cata, Meacum ad Gasparem Vilelam missum iri confido.
 Nam nostrorum hominum subsidium aliquod non ipse modo, sed et
 iam Meaceses vehementer exoptat: quippe qui ad eum, sacro-
 rum causa, ex amotis urbis amplissimae partibus aegre ad-
 modum ventitant. Cuius profecto res gestae satis declarat, ni-
 hil esse tam arduum atque difficile, quod non animi robur ac per-
 seuerantia superet. Nam qui primis legationis suae temporibus,

contu.

contumelis, probris, lapidationibus nullo defensore appetitus, diuque vexatus est, tantum constantia patientiaque profecit, non modò vt populo, sed etiam vt principibus, Regèque iam ipso æquo ac beneuolo vtatur. In agro Meacensi intra quadragesimum circiter lapidem ecclesias septem instituit, multis è prima nobilitatè ad Christi cultum adductis: magnum denique rei Christianæ studium in illis gentibus excitauit. Verùm hæc & reliqua huius prouinciæ acta ex aliorum litteris fusiùs cognosceris. Vos ego patres fratresque mihi carissimi per Deum obsecro, vt vestris in sacrificiis precibusque memoriam meam retineatis.

Firando, Quarto Non. Octob. 1564.

FINIS.

DE

